

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ
ΤΜΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ – ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ – ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ
ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ:

**«ΤΑΦΟΙ ΚΑΙ ΤΑΦΙΚΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΣΤΗ ΘΕΣΣΑΛΙΑ ΚΑΙ ΤΗ
ΦΘΙΩΤΙΔΑ ΣΤΟΥΣ ΓΕΩΜΕΤΡΙΚΟΥΣ, ΑΡΧΑΪΚΟΥΣ ΚΑΙ
ΚΛΑΣΙΚΟΥΣ ΧΡΟΝΟΥΣ»**

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΜΟΣΙΟΥ ΙΩΑΝΝΑ

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΕΣ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΕΣ: κα ΛΕΒΕΝΤΗ ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ

κα ΡΟΜΠΟΥ-ΣΑΜΑΡΑ ΘΕΟΔΩΡΑ

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ & ΚΕΝΤΡΟ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ «ΓΚΡΙΖΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ»**

Αριθ. Εισ.: 5835/1
Ημερ. Εισ.: 13-09-2007
Δωρεά: Συγγραφέα
Ταξιθετικός Κωδικός: ΠΤ – ΙΑΚΑ
2006
ΜΟΣ

*« Η ψυχή σέρνεται ανάμεσα στα
ταφικά μνημεία και τους ενταφιασμούς,
στο περιβάλλον των οποίων,
είναι ένα γεγονός, είδαμε σκαιώδη
φαντάσματα ψυχών»*

Πλάτων, Φαίδων 81 b-d

*Στη λατρεμένη μου ανηψιά Κορίνα,
στη νεογέννητη ανηψούλα μου,
και όσα ανήψια θα ακολουθήσουν.....*

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Εισαγωγή.....σελ.	1
Δελτία Θεσσαλίας.....σελ.	4
Δελτία Φθιώτιδας.....σελ.	30
Κεφάλαιο πρώτο: <i>Έθιμα ταφής</i> .....σελ.	54
Κεφάλαιο δεύτερο: <i>Τελετή ταφής</i> .....σελ.	67
Κεφάλαιο τρίτο: <i>Θέση των νεκρών</i> .....σελ.	71
Κεφάλαιο τέταρτο: <i>Κτερίσματα ως ειδολογικές κατηγορίες</i> .....σελ.	77
Κεφάλαιο πέμπτο: <i>Διάκριση του φύλου των νεκρών</i> .....σελ.	83
Συγκριτική Εικόνα τάφων Θεσσαλίας και Φθιώτιδας.....σελ.	91
Παράρτημα Α.....σελ.	96
Παράρτημα Β.....σελ.	101
Παράρτημα Γ.....σελ.	111
Βιβλιογραφία.....σελ.	131
Συμπληρωματική Βιβλιογραφία.....σελ.	135

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το θέμα της πτυχιακής εργασίας το οποίο πραγματεύομαι, έχει ως σκοπό να προβάλλει τις ταφικές πρακτικές και τους τάφους που συναντώνται στο νομό της Θεσσαλίας αλλά και της Φθιώτιδας από τη περίοδο των γεωμετρικών χρόνων¹ έως και τα ύστερα κλασικά χρόνια (10^ο έως 4^ο αιώνα π.Χ.), και να αναλύσει τα ταφικά έθιμα² που γνωρίζουμε ότι χρησιμοποιούνται τις περιόδους αυτές.

Προτού προβώ όμως, στην παρουσίαση του θέματος, φρόνιμο είναι να δοθούν κάποια εισαγωγικά στοιχεία σχετικά με τους όρους ταφή, ταφικά έθιμα, τάφος που αναφέρω στη συνέχεια.

Η ταφή, ο τάφος και τα ταφικά έθιμα αποτελούν μία αλληλένδετη ενότητα που η λειτουργικότητά της από τους προϊστορικούς ήδη χρόνους είχε προσλάβει χαρακτήρα θεσμού περιβεβλημένου με θρησκευτικό κύρος³. Η σπουδαιότητα αυτής της ενότητας έχει τεράστια σημασία ιδιαίτερα για τις λεγόμενες επιστήμες του

---

¹ Συμπεριλαμβανομένου και των πρωτογεωμετρικών χρόνων, δηλαδή από τον 10^ο αι. π.Χ., καθώς η γεωμετρική περίοδος είναι 9^{ος}-8^{ος} αι. π.Χ. Kurtz & Boardman, 1994, *Έθιμα ταφής στον αρχαίο ελληνικό κόσμο*, Αθήνα, 40.

² Kurtz & Boardman, 1994, 134.

³ Εγκυκλοπαίδεια 1993, *Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα*, Αθήνα, 51, 16.

ανθρώπου (εθνολογία, πολιτιστική-κοινωνική ανθρωπολογία, θρησκευολογία, αρχαιολογία, φιλολογία, εικαστικές τέχνες). Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι ο θάνατος, η τραγική έξοδος του ανθρώπου από τη ζωή, η εναγώνια ανάγκη συνέχισης της ύπαρξης του σ' έναν άλλο κόσμο ή η επαναφορά του μέσω κάποιας άλλης ύπαρξης σ' αυτόν, η χρονικά και υλικά απροσδιόριστη αποκατάστασή του στον κόσμο που έζησε ή σε κάποιον άλλον, ο τρόπος με τον οποίο οι ζώντες τον αποχωρίζονται και οι καλαισθητικές όσο και λειτουργικές δημιουργίες που συνδέονται με το ταφικό του μνημείο και ζητούν να τον αποθανατίσουν, αποτελούν γεγονότα σημαντικότερα κι από τον ερχομό του στη ζωή ή το πέρασμα από αυτήν.

Ο όρος ταφή στην ελληνική γλώσσα προσδιορίζεται κυρίως η εντός της γης, του τάφου, του μνήματος κατάθεση νεκρού, ο ενταφιασμός, το θάψιμο. Εθνολογικώς και θρησκευολογικώς, ωστόσο, ο όρος έχει ευρύτερο περιεχόμενο, μιας και δηλώνει και την παράδοση του νεκρού σώματος ή έστω υπολειμμάτων ή λειψάνων του στο υγρό στοιχείο (θάλασσα, ποταμούς, λίμνες), την έκθεσή του σε στοιχεία της φύσης ή σε πτωματοφάγα ζώα, ή και την παράδοσή του στην πυρά (καύση)⁴.

Την περίοδο όμως που εξετάζουμε συναντάμε μόνο δύο κυρίως τύπους ταφής, τον ενταφιασμό και την καύση, και με σπανιότητα απαντά και ο τύπος του εγχυτρισμού⁵. Εγχυτρισμός είναι η ταφή νεογέννητων βρεφών σε αμφορείς οίνου κυρίως. Τις ταφές αυτές συνοδεύουν ως κτερίσματα, μικρά αγγεία σε σχήματα ζώων αλλά και παιχνίδια.

Αυτά όσον αφορά τα εισαγωγικά στοιχεία σχετικά με τους όρους που θα χρησιμοποιηθούν ευρεία στη συνέχεια. Μετά την μικρή αυτή εισαγωγή, ακολουθούν τα δελτία του συνολικού αριθμού των τάφων σε Θεσσαλία και Φθιώτιδα των γεωμετρικών – αρχαϊκών – και κλασικών χρόνων, δίνοντας μία περιληπτική συνολική εικόνα των ενοτήτων. Στη συνέχεια, ακολουθεί το πρώτο κεφάλαιο με θέμα τα έθιμα ταφής. Το κεφάλαιο αυτό περιλαμβάνει τις ταφικές πρακτικές αλλά και τους τύπους ταφής που χρησιμοποιούνται ανά περιοχή και περίοδο, δίνοντας στο τέλος κάποια στατιστικά στοιχεία. Το δεύτερο κεφάλαιο έχει ως θέμα τη τελετή ταφής, αναλύοντας τα ταφικά έθιμα που υπάρχουν στη γεωμετρική, αρχαϊκή και κλασική περίοδο. Έθιμα που δυστυχώς, δεν αφορούν κατ' αποκλειστικότητα τις δύο αυτές περιοχές, καθώς δε

⁴ Εγκυκλοπαίδεια, *Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα*, 51, 16.

⁵ Καλλέγια, 1998, (άρθρο) «*Ταφή και ταφικά έθιμα στην αρχαία Ελλάδα και τη Ρώμη*», Αθήνα, *Ιστορικά Θέματα* 18, 90.

δίνεται μία τέτοια βιβλιογραφική και αρχαιολογική δυνατότητα. Το τρίτο κεφάλαιο, δίνει μία στατιστική ανάλυση της συχνότητας της θέσεως με την οποία τοποθετούνται οι νεκροί στους τάφους, πάλι ανά περιοχή και περίοδο ξεχωριστά, καταλήγοντας σε κάποια στατιστικά στοιχεία αντίστοιχα. Το τέταρτο κεφάλαιο, αναλύει τον όρο κτερίσματα, αλλά και τα ίδια τα κτερίσματα που συναντούνται σε τάφους των δύο αυτών περιοχών, διαχωρίζοντας τα σε κεραμικά και μεταλλικά. Το πέμπτο και τελευταίο κεφάλαιο, παρουσιάζει τη διάκριση των ταφών -σε γυναικείες, ανδρικές, παιδικές, απροσδιόριστες, ακτέριστες- ανά περιοχή και περίοδο, προβάλλοντας τα στατιστικά τα δεδομένα. Ακολουθεί η συγκριτική εικόνα των τάφων της Θεσσαλίας και της Φθιώτιδας, ένα κεφάλαιο που εμπεριέχει τα γενικά συμπεράσματα που προκύπτουν από τις δύο αυτές περιοχές. Συμπεράσματα στα οποία κατέληξα, βασιζόμενη στα στοιχεία που κατάφερα να συλλέξω και να καταγράψω στην εργασία, αλλά και στις βιβλιογραφικές πηγές. Στη συνέχεια παραθέτω έναν κατάλογο όλων των τάφων, και τη βιβλιογραφία πάνω στην οποία βασίστηκα για να μπορέσω να συγγράψω την παρούσα εργασία. Έπειτα παραθέτω τα στατιστικά διαγράμματα, με θέμα τη συχνότητα της ταφικής πρακτικής, τους τύπους ταφής και τη διάκριση του φύλου του νεκρού στην περιοχή της Θεσσαλίας και της Φθιώτιδας αντίστοιχα, αλλά και τη συχνότητα της ταφικής πρακτικής, των τύπων ταφής και της θέσης των νεκρών σε Θεσσαλία και Φθιώτιδα μαζί. Τέλος, ακολουθεί η προέλευση των εικόνων, αλλά και οι εικόνες.

Στο σημείο αυτό, θα ήθελα να ευχαριστήσω ειλικρινά τις επιβλέπουσες καθηγήτριες μου, την κα Ιφιγένεια Λεβέντη και την κα Θεοδώρα Ρόμπου – Σαμαρά, για τη σημαντική βοήθεια και υποστήριξη που μου πρόσφεραν, τη σωστή καθοδήγησή τους, αλλά και για την πολύτιμη συνεργασία που είχαμε.

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Γεωμετρικά χρόνια

1. Βελεστίνο, θολωτός τάφος

ΝΟΜΟΣ: Θεσσαλίας

ΠΕΡΙΟΧΗ: Βελεστίνο

ΘΕΣΗ: Αγρός Δημ. Ρήγα

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: κτιστός θολωτός τάφος

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 3 διαβρωμένοι και αναμοχλευμένοι σκελετοί εκ των οποίων μία τουλάχιστον γυναίκα

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: διαταραγμένη

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: διαταραγμένος

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: ύψος θόλου 2.40μ., διάμετρος 3.20μ.. Διάμετρος λάκκου ~5μ.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 5 αμφορείς, 7 οινοχόες, οκτώ κάρφαροι και καθαροειδείς σκύφοι, 5 χρυσοί σφικωτήρες, δαχτυλίδια από χαλκό σε διάφορους τύπους, χάντρες όρμων από φαγεντιανή, υαλόμαζα και χαλκό, δακτύλιοι από πέτρα, πήλινα κουμπιά, 1 χάλκινη τοξωτή πόρπη, χάλκινες και σιδερένιες περόνες, σιδερένια μαχαίρια και αιχμές βελών

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: μέσα 10^{ου} αι. με α' τέταρτο 9^{ου} αιώνα π.Χ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Α.Δ., Τόμος 44, Β' 1 Χρονικά (1989), Αραχωβίτη, 223.

Νεκροταφείο

2. Αλμυρός, νεκροταφείο τύμβων

ΝΟΜΟΣ: Μαγνησίας

ΠΕΡΙΟΧΗ: Πλάτανος Αλμυρού

ΘΕΣΗ: Βουλοκαλύβα (αγρός Δ.Δεσποτοπούλου)

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: καύση, εγχυτρισμός, ενταφιασμός

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: τύμβος

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: δε γίνεται αναφορά

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: 9^{ος} έως 8^{ος} και 7^{ος} αιώνας π.Χ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Α.Δ., Τόμος 47, Β' 1 Χρονικά (1992), Μαλακασιώτη, 229-234.

Τύμβος Α (εικ. 1^α, 1β)

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: περιείχε την κύρια ταφή του τύμβου, ενώ εμπρός της βρέθηκαν 52 ταφικοί λάκκοι με τις καύσεις.

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: δε γίνεται αναφορά

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 21.50×29×2.87μ..

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: κεραμική, σιδερένια όπλα και εργαλεία, χάλκινα αγγεία, χάλκινα κοσμήματα.

Τύμβος Β (εικ. 2^α, 2β)

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: γύρω από τον τύμβο βρέθηκαν 43 λάκκοι με καύσεις, 2 εγχυτρισμοί, 25 παιδικές ταφές.

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: ελάχιστα υπολείμματα οστών έχουν βρεθεί (όσον αφορά τις παιδικές ταφές)

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 20×19×3.10μ.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: όμοια με του τύμβου Α, ακόμη όμως βρέθηκαν απανθρακωμένοι καρποί και ξύλα.

Νεκροταφείο

3.Κραννών 60 τάφοι

ΝΟΜΟΣ: Λαρίσης

ΠΕΡΙΟΧΗ: Κραννών

ΘΕΣΗ: αγρός Κ. Ρετζέπη

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Α.Δ., Τόμος 38, Β'1 Χρονικά (1983), Τζιαφάλιας, 204 - 208.

Τάφος 1

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: κτιστός με μικρές αργές πέτρες χωρίς συνδετικό υλικό (ξερολιθιά)

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 4 σκελετοί

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: δε γίνεται αναφορά

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: ΒΑ.-ΝΔ.

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 3,20×2,40μ.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 3 οπισθόστητη πρόχοι, 4 κύπελλα, 5 σκύφοι, 2 μαχαιρίδια, 2 πόρπες, 2 χάλκινες περόνες

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: πρωτογεωμετρική περίοδος (10^{ος} αι. π.Χ.)

Τάφος 2

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: λίθινη σαρκοθάγος

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 2 νεκροί

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: άγνωστη

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: ΝΔ-ΒΑ.

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 1,70×0,80μ.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 χάλκινο δίσκο κατόπτρου, 1 χάλκινο νόμισμα, 2 οστίνους ψήφους όρμου

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: δε γίνεται αναφορά

Τάφος 3

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: λίθινη σαρκοθάγος

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: δε γίνεται αναφορά

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: δε γίνεται αναφορά

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: ΒΑ-ΝΔ.

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 1,95×0,73μ.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: εντελώς ακτέριστη ταφή

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: δε γίνεται αναφορά

Τάφος 4

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: δε γίνεται αναφορά

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: ορθογώνιος τάφος με όρθιες πλάκες

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 4 παιδικές ταφές (από 2 κοντά σε κάθε στενή πλευρά)

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: δε γίνεται αναφορά

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: ΒΑ-ΝΔ.

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 1,90×1,40μ.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 13 πήλινα αγγεία, 5 θήλαστρα, 4 οπισθόστητες πρόχους, 1 μόνωτο κύπελλο – θήλαστρο,

1 ραμφόστομη προχόη

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: πρωτογεωμετρική περίοδος (10^{ος} αι. π.Χ.)

Τάφος 5

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: δε γίνεται αναφορά
ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: ορθογώνιος τάφος με όρθιες πέτρες στο περίγραμμά του
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: δε γίνεται αναφορά
ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: άγνωστη
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: ΒΑ-ΝΔ.
ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 1,55×0,70μ.
ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: εντελώς ακτέριστη ταφή
ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: πρωτογεωμετρική περίοδος (10^{ος} αι. π.Χ.)

Τάφος 6

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: δε γίνεται αναφορά
ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: ορθογώνιος τάφος
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: δε γίνεται αναφορά
ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: άγνωστη
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: ΒΑ-ΝΔ.
ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 1,82×0,70μ.
ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 αμφορίσκο, 1 μόνωτο κύπελλο, 1 οπισθότμητη προχόη
ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: πρωτογεωμετρική περίοδος (10^{ος} αι. π.Χ.).

Τάφος 7

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: δε γίνεται αναφορά
ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: δε γίνεται αναφορά
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: δε γίνεται αναφορά
ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: δε γίνεται αναφορά
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: ΒΑ-ΝΔ.
ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 2,15×0,70μ.
ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 2 οπισθότμητες πρόχους, 1 ραμφόστομη προχόη, 1 μόνωτο κύπελλο, 1 καθαροειδής σκύφος
ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: πρωτογεωμετρική περίοδος (10^{ος} αι. π.Χ.).

Τάφος 8

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός
ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: κιβωτιόσχημος τάφος
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: άγνωστο
ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: άγνωστη
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: ΒΑ-ΝΔ.
ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 1,87×0,47μ.
ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: ακτέριστη ταφή
ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: δε γίνεται αναφορά

Τάφος 10

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός
ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: λίθινη σαρκοφάγος
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 1 νεκρός
ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: ύπτια θέση
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Α.-Δ.
ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 1,72×0,38μ.
ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 δίωτος σκύφος κοντά στα άκρα των ποδιών
ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: δε γίνεται αναφορά

Τάφος 11

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός
ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: ορθογώνιος τάφος με μία σειρά οριζόντιες ασβεστολιθικές πλάκες
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: δε γίνεται αναφορά
ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: άγνωστη
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Α.-Δ.
ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 2,10×0,40μ.
ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: μόνο 1 αμφορίσκος
ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: πρωτογεωμετρική περίοδος (10^{ος} αι. π.Χ.)

Τάφος 12

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός
ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: λίθινη σαρκοφάγος
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: δε γίνεται αναφορά
ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: άγνωστη
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Α.-Δ.
ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 1,82×0,40μ.
ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: εντελώς ακτέριστη ταφή
ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: δε γίνεται αναφορά

Τάφος 13

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός
ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: κεραμοσκεπής τάφος
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 1 νεκρός (παιδική ταφή)
ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: δε γίνεται αναφορά
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: ΒΔ.-ΝΑ.
ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 0,83×0,24μ.
ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: εντελώς ακτέριστη ταφή
ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: δε γίνεται αναφορά.

Τάφος 13α

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός
ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: κιβωτιόσημος τάφος με όρθιες ασβεστολιθικές πλάκες στις πλευρές (δίπλα από τον τάφο 13)
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 1 νεκρός
ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: δε γίνεται αναφορά
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: ΝΑ-ΒΔ.
ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 2,05×0,66μ.
ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 θήλαστρο, 1 ερυθρόμορφη λήκυθος. Επίχωση: όστρακο με απεικόνιση κεφαλής ανδρός.
ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: δε γίνεται αναφορά

Τάφος 14

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός
ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: ανοιχτός τάφος που καλυπτόταν από μεγάλες ασβεστόπλακες
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: δε γίνεται αναφορά
ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: άγνωστη
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Α.-Δ.
ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 2,35×0,70μ.
ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 2 χάλκινες πόρπες, 4 μόνωτα κύπελλα, 1 οπισθότμητη προχόη, 1 πήλινη σφαιρική πυξίδα.
ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: πρωτογεωμετρική περίοδος (10^{ος} αι. π.Χ.).

Τάφος 15

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός
ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: ανοιχτός τάφος με δύο καλυπτήριες πλάκες
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 2 νεκρούς
ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: δε γίνεται αναφορά
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Α.-Δ.
ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 1,95×0,50μ.
ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 κανθαροειδή σκύφο, 1 οπισθότμητη προχόη
ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: πρωτογεωμετρική περίοδος (10^{ος} αι. π.Χ.).

Τάφος 16

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός
ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: ορθογώνιος τάφος με μία σειρά ασβεστολιθικές πλάκες
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 1 νεκρός
ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: ύπτια θέση
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Α.-Δ.
ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 2,17×0,70μ.
ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 μόνωτο κύπελλο
ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: πρωτογεωμετρική περίοδο (10^{ος} αι. π.Χ.).

Τάφος 17

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός
ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: κεραμοσκεπής τάφος
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 1νεκρός (παιδική ταφή)
ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: δε γίνεται αναφορά
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Α.-Δ.
ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 0,72×0,44μ.
ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: ακτέριστη ταφή
ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: δε γίνεται αναφορά

Τάφος 18

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός
ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: κεραμοσκεπής τάφος
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 1νεκρός (παιδική ταφή)
ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: δε γίνεται αναφορά
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Α.-Δ.
ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 0,65×0,50μ.
ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: ακτέριστη ταφή
ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: δε γίνεται αναφορά.

Τάφος 19

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός
ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: ορθογώνιος τάφος
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 2 νεκροί
ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: ύπτια θέση
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Α.-Δ.
ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 2,30×1,10μ.
ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 4 χάλκινα δακτυλίδια, 1 πόρπη, 2 πρόχοι, 2 κανθαροειδής σκύφοι, 1 κρίκος, 1 ψήφος όρμου
ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: πρωτογεωμετρική περίοδος (10^{ος} αι. π.Χ.).

Τάφος 20

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός
ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: λίθινη σαρκοθάγος από ψαμμιτόλιθο
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 1 νεκρό
ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: δε γίνεται αναφορά
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: ΝΑ.-ΒΔ.
ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 1,90×0,45μ.
ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 οινοχόη, 1 λύχνο, 1 άωτο σκυφίδιο
ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: δε γίνεται αναφορά.

Τάφος 21

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: δε γίνεται αναφορά
ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: τάφος από κεραμίδες και κομμάτια πιθαριού
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 1 νεκρός (παιδική ταφή)
ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: δε γίνεται αναφορά
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Α.-Δ.
ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 0,50×0,33μ.
ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: ακτέριστη ταφή
ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: δε γίνεται αναφορά

Τάφος 22

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός
ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: ορθογώνιος τάφος με αργούς λίθους (σύστημα ξερολιθιάς)
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 3 νεκροί
ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: δε γίνεται αναφορά
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Β.-Ν.
ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 2,04×1,30μ.
ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 5 πρόχοι, 4 κύπελλα, 3 σκύφοι, 2 δακτυλίδια, 2 περόνες, 1 ψήφος όρμου από υαλόμαζα
ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: πρωτογεωμετρική περίοδος (10^{ος} αι. π.Χ.)

Τάφος 23 (εικ. 3)

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός
ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: τάφος από κυκλικό περίβολο
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 4 νεκροί
ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: δε γίνεται αναφορά
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: άγνωστος
ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: ύψος 0,47μ., πλάτος 0,40μ., διάμετρος 2,90μ.
ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 2 δίωτα κύπελλα, 5 μόνωτα κύπελλα, 6 οπισθότιμητες πρόχοι, 2 χάλκινες περόνες
ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: πρωτογεωμετρική περίοδος (10^{ος} αι. π.Χ.)

ι) Παιδική ταφή

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός
ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: ανοιχτή ταφή (βρισκόταν κοντά στην είσοδο του ταφικού περιβόλου που προαναφέρθηκε)
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 1 νεκρός (παιδική ταφή)
ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: δε γίνεται αναφορά
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Α.-Δ.
ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 0,73×0,25μ.
ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: ακτέριστη ταφή
ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: δε γίνεται αναφορά (πιθανόν όμως σύγχρονη με την προηγούμενη).

Τάφος 24

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: ορθογώνιος τάφος

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 3 νεκροί

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: δε γίνεται αναφορά

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Α.-Δ.

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 1,87×0,64μ.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 2 πήλινα μόνωτα κύπελλα, 3 οπισθόμητες πρόχους, 5 καθαροειδείς σκύφοι, 1 άωτο σκυφίδιο

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: πρωτογεωμετρική περίοδος (10^{ος} αι. π.Χ.).

Τάφος 25

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: ανοιχτός τάφος που καλυπτόταν από δύο μεγάλες ασβεστολιθικές πλάκες

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 1 νεκρός

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: δε γίνεται αναφορά

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Β.-Ν.

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 1,53×0,60μ.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 καθαροειδής σκύφος, 1 οπισθόμητη προχοΐσκη

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: πρωτογεωμετρική περίοδος (10^{ος} αι. π.Χ.).

Τάφος 26

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: κεραμοσκεπής τάφος

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: δε γίνεται αναφορά

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: άγνωστη

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Α.-Δ.

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 2,25×0,83μ.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: εντελώς ακτέριστη ταφή

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: δε γίνεται αναφορά

Τάφος 27

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: κεραμοσκεπής τάφος

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: δε γίνεται αναφορά

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: άγνωστη

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Α.-Δ.

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 1,45×0,83μ.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: εντελώς ακτέριστη ταφή

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: δε γίνεται αναφορά

Τάφος 28

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: ορθογώνιος τάφος με πλακοειδείς πέτρες

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 3 νεκροί

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: δε γίνεται αναφορά

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Α.-Δ.

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 1,55×0,60μ.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 2 καρφιά, 1 σιδερένιος κρίκος, 1 μαχαίριδιο, 2 πρόχοι, 2 καθαροειδείς σκύφοι, 1 δίωτο κύπελλο

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: πρωτογεωμετρική περίοδος (10^{ος} αι. π.Χ.).

Τάφος 29

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: ορθογώνιος τάφος (παρόμοιος κατασκευαστικά με τον τάφο 28)

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: δε γίνεται αναφορά

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: άγνωστη

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Β.-Ν.

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 1,92×0,68μ.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 μόνωτο κύπελλο, 1 τριφυλλόστομη οινοχόη

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: πρωτογεωμετρική περίοδος (10^{ος} αι. π.Χ.).

Τάφος 30

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: ορθογώνιος τάφος

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: δε γίνεται αναφορά

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: άγνωστη

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Α.-Δ.

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 1,80×0,68μ.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: ακτέριστη ταφή

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: δε γίνεται αναφορά

Τάφος 31

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: λίθινη σαρκοφάγος από ψαμμιτόλιθο

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: δε γίνεται αναφορά

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: άγνωστη

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Α.-Δ.

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 1,84×0,45μ.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: εντελώς ακτέριστη ταφή

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: δε γίνεται αναφορά.

Τάφος 32

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: ορθογώνιος τάφος

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: δε γίνεται αναφορά

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: άγνωστη

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Β.-Ν.

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 1,86×0,45μ.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 καθαροειδή σκύφο, 2 πρόχους, 1 μόνωτο κύπελλο

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: πρωτογεωμετρική περίοδος (10^{ος} αι. π.Χ.).

Τάφος 33

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: κεραμοσκεπής τάφος

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: δε γίνεται αναφορά

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: άγνωστη

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Α.-Δ.

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 1,75×0,50μ.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: ακτέριστη ταφή

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: δε γίνεται αναφορά.

Τάφος 34

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός
ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: ορθογώνιος τάφος
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: δε γίνεται αναφορά
ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: άγνωστη
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Α.-Δ.
ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 2,80×1,72μ.
ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: μόνο 1 προχοΐδιο
ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: πρωτογεωμετρική περίοδος (10^{ος} αι. π.Χ.).

Τάφος 35

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: καύση
ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: απλός λάκκος ακανόνιστου σχήματος
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 1 νεκρός
ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: μέσα σε δίδυμο αγγείο βρέθηκαν τα καμένα κόκαλα
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Α.-Δ.
ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 2,28×1,80μ.
ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 απλή προχόη, 1 οπισθότμητη προχόη, 1 δίδυμο αγγείο
ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: δε γίνεται αναφορά

Τάφος 36

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός
ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: ορθογώνιος τάφος με πλάκες στο περίγραμμά του
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: δε γίνεται αναφορά
ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: άγνωστη
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Α.-Δ.
ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 3,05×1,30μ.
ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: εντελώς ακτέριστη ταφή
ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: πρωτογεωμετρική περίοδος (10^{ος} αι. π.Χ.).

Τάφος 37

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός
ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: ορθογώνιος τάφος (παρόμοιος κατασκευαστικά με τον τάφο 36)
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 2 νεκροί
ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: δε γίνεται αναφορά
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Β.-Ν.
ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 2,22×0,73μ.
ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 ξίφος, 1 σιδερένια περόνη, 2 μαχαιρίδια, 2 σκόφοι, 1 πυξίδα, 1 οπισθότμητη προχόη
ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: πρωτογεωμετρική περίοδος (10^{ος} αι. π.Χ.)

Τάφος 38

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός
ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: λίθινη σαρκοφάγος από ντόπιο ψαμμιτόλιθο
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: δε γίνεται αναφορά
ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: άγνωστη
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Α.-Δ.
ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 1,84×0,35μ.
ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: εντελώς ακτέριστη ταφή
ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: δε γίνεται αναφορά.

Τάφος 39

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός
ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: ορθογώνιος τάφος
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 1 νεκρός
ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: δε γίνεται αναφορά
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: το κεφάλι του νεκρού προς τα Δ.
ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: δε γίνεται αναφορά
ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 μόνωτο κύπελλο, 1 οπισθόμητη προχόη
ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: πρωτογεωμετρική περίοδος (10^{ος} αι. π.Χ.).

Τάφος 40

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός
ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: ορθογώνιος τάφος
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 1 νεκρός
ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: δε γίνεται αναφορά
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Α.-Δ.
ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 2,52×0,95μ.
ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 2 οπισθόμητοι πρόχοι, 1 σιδερένιο ξίφος
ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: πρωτογεωμετρική περίοδος (10^{ος} αι. π.Χ.)

Τάφος 41

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός
ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: λίθινη σαρκοφάγος από εύθρυπτο ψαμμιτόλιθο
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: δε γίνεται αναφορά
ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: άγνωστη
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Α.-Δ.
ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 1,93×0,57μ.
ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: εντελώς ακτέριστη ταφή
ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: δε γίνεται αναφορά.

Τάφος 42

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός
ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: ορθογώνιος τάφος με όρθιες πλάκες
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 1 νεκρός
ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: δε γίνεται αναφορά
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Α.-Δ.
ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 1,76×0,66μ.
ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 2 χάλκινες πόρπες, 1 χάλκινο περιάπτο, 1 κρίκος, 1 χάλκινο δακτυλίδι, 1 πυξίδα, 1 σκύφος
ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: πρωτογεωμετρική περίοδος (10^{ος} αι. π.Χ.).

Τάφος 43

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός
ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: ορθογώνιος τάφος (παρόμοιος κατασκευαστικά με τον τάφο 42)
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: ίχνη 1 νεκρού
ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: άγνωστη
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Α.-Δ.
ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 1,48×0,65μ.
ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 2 θήλαστρα, 1 μόνωτο κύπελλο, 2 οπισθόμητες πρόχοι, 1 προχόη με σφαιρική κοιλιά
ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: πρωτογεωμετρική περίοδος (10^{ος} αι. π.Χ.)

Τάφος 44

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός
ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: ορθογώνιος τάφος
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 2 νεκροί
ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: δε γίνεται αναφορά
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Α.-Δ.
ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 1,92×0,55μ.
ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 χάλκινη πόρπη, αρκετές ψήφους όρμου από υαλόμαζα
ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: πρωτογεωμετρική περίοδος (10^{ος} αι. π.Χ.).

Τάφος 45

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός
ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: κεραμοσκεπής τάφος
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: δε γίνεται αναφορά
ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: άγνωστη
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Α.-Δ.
ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: άγνωστες
ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 4 ερυθρόμορφα ληκύθια και σιδερένια καρφιά
ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: δε γίνεται αναφορά

Τάφος 46

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός
ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: ορθογώνιος τάφος
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: ίχνη 1 νεκρού
ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: άγνωστη
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Β.-Ν.
ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 1,87×0,50μ.
ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 πήλινο αμφορίσκο, 1 πήλινη οπισθότμητη προχόη, 1 μεγάλο πήλινο μόνωτο αγγείο
ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: πρωτογεωμετρική περίοδος (10^{ος} αι. π.Χ.)

Τάφος 47

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός
ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: ανοιχτός τάφος (βρισκόταν ακριβώς κάτω από τον τάφο 27)
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: δε γίνεται αναφορά
ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: άγνωστη
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Α.-Δ.
ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 1,90×0,80μ.
ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: ακτέριστη ταφή
ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: δε γίνεται αναφορά

Τάφος 48

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός
ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: λίθινη σαρκοφάγος από ψαμμιτόλιθο
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: δε γίνεται αναφορά
ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: άγνωστη
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Α.-Δ.
ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 1,77×0,46μ.
ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: εντελώς ακτέριστη ταφή
ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: δε γίνεται αναφορά.

Τάφος 49

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: ανοιχτός τάφος

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 1 νεκρός

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: δε γίνεται αναφορά

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Α.-Δ.

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 1,83×1,10μ.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 2 κύπελλα, 2 πρόχοι, 1 καθαροειδής σκύφος, 1 χάλκινη περόνη, 1 ψήφος όρμου από υαλόμαζα

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: πρωτογεωμετρική περίοδος (10^{ος} αι. π.Χ.).

(τάφος 50 μάλλον ελληνιστικών χρόνων. Βρέθηκε λυχνάρι αντίστοιχης χρονολογίας)

Τάφος 51

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: ορθογώνιος τάφος από πλακοειδείς πέτρες

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 3 νεκροί

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: δε γίνεται αναφορά

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: ΒΔ.-ΝΑ.

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 2,17×0,88μ.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 χάλκινη περόνη, 1 άωτο αγγείο με σφαιρική κοιλιά, 1 χάλκινο δακτυλίδι, 2 χάλκινες πόρπες, 1 οπισθόμητη προχή, 1 καθαροειδής σκύφος

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: πρωτογεωμετρική περίοδος (10^{ος} αι. π.Χ.).

Τάφος 52

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: κεραμοσκεπής τάφος

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: δε γίνεται αναφορά

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: άγνωστη

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: ΝΔ.-ΒΑ.

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 1,78×0,44μ.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: ακτέριστη ταφή

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: δε γίνεται αναφορά.

Τάφος 53

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: ορθογώνιος τάφος με μεγάλες ασβεστολιθικές πλάκες

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: δε γίνεται αναφορά

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: άγνωστη

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: άγνωστος

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: άγνωστες

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 2 καθαροειδείς σκύφοι, 1 οπισθόμητη προχή

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: πρωτογεωμετρική περίοδος (10^{ος} αι. π.Χ.).

Τάφος 54

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: ανοιχτός τάφος που καλυπτόταν από μεγάλες πλάκες

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 1 νεκρός

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: δε γίνεται αναφορά

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: ΒΔ.-ΝΑ.

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 1,51×0,60μ.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 οπισθόστητη προχόη, 1 σφαιρικό αγγείο, 1 κύπελλο, αρκετές ψήφους όρμου από υαλόμαζα

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: πρωτογεωμετρική περίοδος (10^{ος} αι. π.Χ.)

Τάφος 55

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: κεραμοσκεπής τάφος

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 1 νεκρός (παιδική ταφή)

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: δε γίνεται αναφορά

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Α.-Δ.

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 0,87×0,42μ.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 ερυθρόμορφη λήκυθο

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: δε γίνεται αναφορά

Τάφος 56

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: λίθινη σαρκοφάγος από ντόπιο ψαμμιτόλιθο (σαπόπετρα)

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: δε γίνεται αναφορά

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: άγνωστη

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Α.-Δ.

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 1,97×0,55μ.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 πήλινο μυροδοχείο, 1 ψήφος από υαλόμαζα

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: δε γίνεται αναφορά

Τάφος 57

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: πήλινη σαρκοφάγος

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: δε γίνεται αναφορά

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: άγνωστη

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: ΒΔ.-ΝΑ

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 1,90×0,53μ.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: ακτέριστη ταφή

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: δε γίνεται αναφορά

Τάφος 58

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: ανοιχτός τάφος που καλυπτόταν από ασβεστολιθικές πλάκες

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: δε γίνεται αναφορά

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: άγνωστη

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Β.-Ν.

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 1,52×0,55μ.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: μόνο 1 καθαροειδής σκύφος

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: πρωτογεωμετρική περίοδος (10^{ος} αι. π.Χ.).

Τάφος 59

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός
ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: ορθογώνιος τάφος (βρισκόταν ακριβώς κάτω από τον τάφο 21)
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: δε γίνεται αναφορά
ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: άγνωστη
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Α.-Δ.
ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 2,20×1,20μ.
ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 2 θήλαστρα, 2 κύπελλα, 1 προχόη
ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: πρωτογεωμετρική περίοδος (10^{ος} αι. π.Χ.).

Τάφος 60

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός
ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: λίθινη σαρκοφάγος από ψαμμιτόλιθο χωρίς κάλυμμα
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: δε γίνεται αναφορά
ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: άγνωστη
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Α.-Δ.
ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 1,80×0,50μ.
ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: δεν αναφέρεται τίποτα
ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: δε γίνεται αναφορά.

Τάφος 61

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός
ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: ανοιχτός τάφος
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 1 νεκρός
ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: ύπτια θέση με τα χέρια στο στήθος
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Α.-Δ.
ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 1,60×0,43μ.
ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 μόνωτο κύπελλο, 1 καθαροειδής σκύφος, 1 σιδερένιο μαχαιρίδιο
ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: πρωτογεωμετρική περίοδος (10^{ος} αι. π.Χ.)

Τάφος 62 (εικ. 4)

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός
ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: ορθογώνιος τάφος με ασβεστολιθικές πλάκες
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: δε γίνεται αναφορά
ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: άγνωστη
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Β.-Ν.
ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 2,30×0,78μ.
ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 2 μόνωτα κύπελλα, 7 οπισθότιμητες πρόχοι, 6 καθαροειδείς σκύφοι
ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: πρωτογεωμετρική περίοδος (10^{ος} αι. π.Χ.).

Τάφος 63

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός
ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: ορθογώνιος τάφος (κατεστραμμένος από την καλλιέργεια του αγρού)
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: άγνωστο λόγω καταστροφής
ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: άγνωστη
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: απροσδιόριστος
ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: άγνωστες
ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 2 τοξωτές χάλκινες πόρπες
ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: πρωτογεωμετρική περίοδος (10^{ος} αι. π.Χ.).

4. Λυκούδι

ΝΟΜΟΣ: Λαρίσης

ΠΕΡΙΟΧΗ: Λυκούδι

ΘΕΣΗ: «Σκοτίνα», στην κοινότητα Λυκουδίου Ελασσόνας

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: κιβωτιόσχημοι τάφοι

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: από 1 σκελετό σε κάθε τάφο

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: άγνωστη

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: πρωτογεωμετρικά χρόνια (10^{ος} αι. π.Χ.)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Α.Δ., Τόμος 36, Β' 2 Χρονικά (1981), Τζιαφάλιας, σελ. 257.

Τάφος I

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Β.Α.

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 1,85×0,40μ.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 καθαροειδή σκύφο, 1 οπισθότμητη προχόη, 1 αμφορίσκο, 1 σιδερένιο δακτυλίδι

Τάφος II

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: άγνωστος

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 1,84×0,39μ.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 καθαροειδή σκύφο

5. Βόλος, κιβωτιόσχημος τάφος T 172

ΝΟΜΟΣ: Μαγνησίας

ΠΕΡΙΟΧΗ: Βόλου

ΘΕΣΗ: έργο αποχέτευσης μείζονος περιοχής Βόλου

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: κιβωτιόσχημος τάφος από μεγάλα κομμάτια σχιστόλιθου

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 1 σκελετός

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: δε γίνεται αναφορά

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Β.-Ν.

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: δε γίνεται αναφορά

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: στην επίχωση βρέθηκαν 9 οινόχες, 1 αμφορίσκος, 1 τρποδικό αγγείο, 1 κρατηρίσκος, 4 σιδερένια δακτυλίδια (στο 1 υπήρχε και το κόκαλο από το δάχτυλο), 1 σφηκωτήρας – δακτυλίδι σιδερένιος με το κόκαλο από το δάχτυλο, τμήμα σιδερένιας περόνης, 1 χάλκινος σφηκωτήρας, 2 χάλκινα βραχιόλια, 1 ακέραιη χάλκινη πόρπη, 1 κρίκος ακέραιος, 1 πήλινη χάντρα

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: πρωτογεωμετρικά χρόνια (10^{ος} αι. π.Χ.)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Α.Δ., Τόμος 38, Β' 1 Χρονικά (1983), Ιντζεσίλογλου, 197.

6. Μεσορράχη, λαξευτός τάφος

ΝΟΜΟΣ: Λαρίσης

ΠΕΡΙΟΧΗ: Μεσορράχη

ΘΕΣΗ: κοινοτικός δρόμος οικισμού Μεσορράχης

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: μικρός λαξευτός θολωτός τάφος

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 2 τουλάχιστον σκελετούς, ένας από αυτούς μισοκατεστραμμένος

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: ο 1 είχε ύπτια, για τον άλλο δε γίνεται αναφορά

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Β.

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: ύψος 2,35μ., διάμετρος 1.82μ.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 πρωτογεωμετρικός σκύφος δίπλα από το νεκρό που είχε τοποθετηθεί σε ύπτια θέση και 2 σιδερένια καρφιά επάνω από τα υπόλοιπα οστά. Ακόμη, στο εσωτερικό του τάφου γενικά βρέθηκαν 1 χάλκινη περόνη, 1 σιδερένιο δακτυλίδι, 2 χάλκινα δακτυλίδια, 4 καθαροειδείς σκύφοι, 1 οπισθότητη πρόχους

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: πρωτογεωμετρική περίοδος (10^{ος} αι. π.Χ.)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Α.Δ., Τόμος 38, Β' 1 Χρονικά (1983), Τζαφαλιάς, 203-204.

7. Αργυροπούλι Τυρνάβου, θολωτός τάφος (εικ. 5α, 5β, 5γ, 5δ)

ΝΟΜΟΣ: Λαρίσης

ΠΕΡΙΟΧΗ: Αργυροπούλι Τυρνάβου

ΘΕΣΗ: οικόπεδο Δ. Αναστασίου

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: καύση

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: θολωτός τάφος

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 1 πλήρης απανθρακωμένος σκελετός

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: απροσδιόριστη, μετά την πυρά επιλέχθηκαν τα μεγάλα οστά και τοποθετήθηκαν σε αβαθή λάκκο

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: απροσδιόριστος, για τον ίδιο λόγο

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: διάμετρος 2,63μ., ύψος 2,60μ.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 οπισθότητη χειροποίητη πρόχους από γκρίζο πηλό (ύψ. 0,22μ.), 2 χειροποίητοι καθαροειδή σκύφοι από κόκκινο πηλό (ύψ. 0,11μ. και 0,07μ.), 1 χειροποίητος αμφορίσκος από κόκκινο πηλό (ύψ. 0,14μ.), 1 χειροποίητη οπισθότητη πρόχους από κόκκινο πηλό (ύψ. 0,14μ.), 1 καθαροειδής σκύφος από κόκκινο πηλό με διακόσμηση ρομβοειδών σχημάτων και κάθετων γραμμών (ύψ. 0,095μ.), 2 αμφορίσκοι από πορτοκαλί πηλό με διακόσμηση οριζόντιων και κάθετων γραμμών (ύψ. 0,125 και 0,12μ.), 1 μικρή πήλινη αμφικωνική ψήφος όρμου (ύψ. 0,02μ.), 1 μικρός χάλκινος δακτύλιος (διαμ. 0,022μ.), 1 μικρός σιδερένιος δακτύλιος (διαμ. 0,028μ.)

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: πρωτογεωμετρικά χρόνια (10^{ος} αι. π.Χ.)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Α.Δ., Τόμος 36, Β' 2 Χρονικά (1981), Τζαφαλιάς, 255- 257.

8. Πρόδρομος, τάφοι

ΝΟΜΟΣ: Καρδίτσα

ΠΕΡΙΟΧΗ: Πρόδρομος

ΘΕΣΗ: οδός Αγίου Ιωάννου

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: 4 κεραμοσκεπείς τάφοι

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: οστά δε διατηρήθηκαν

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: άγνωστη

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Α.-Δ.

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 0.65-0.90 × 0.38-0.40μ.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: σαθρά άβαφα όστρακα, γυναικεία καθιστά ειδώλια, χάνδρα από υαλόμαζα, πήλινο πηνίο

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: τέλος 6^{ου} αιώνα έως α΄ μισό του 5^{ου} αιώνα π.Χ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Α.Δ., Τόμος 47, Β΄ 1 Χρονικά (1992), Νικολάου, 235.

9. Φάρσαλα, θολωτός τάφος (Εικ. 6)

ΝΟΜΟΣ: Θεσσαλίας

ΠΕΡΙΟΧΗ: Φάρσαλα

ΘΕΣΗ: Φάρσαλα

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: θολωτός τάφος από ντόπιο γκριζόλευκο ασβεστόλιθο

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 2 πόρινες σαρκοφάγοι συλημένες και μισοκατεστραμμένες

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: δε γίνεται αναφορά

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: δε γίνεται αναφορά

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: διάμετρος 4.50μ., με μέγιστο ύψος 4.10μ., που σε ορισμένα σημεία φτάνει τα 2μ.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: όστρακα από τα αρχαϊκά έως και τα ελληνιστικά χρόνια συλλέχθηκαν από την έκταση του τάφου, με σημαντικότερο όμως εύρημα 1 μελανόμορφο κρατήρα του ζωγράφου του Εξηκία, η πρόσθια όψη του οποίου κοσμεείται με τη μάχη Ελλήνων και Τρώων γύρω από το σώμα του νεκρού Πατρόκλου.

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: υστεροαρχαϊκά χρόνια (β΄ μισό 6ου αι. π.Χ)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Κατακούτα –Καραγκούνης, (άρθρο) «*Ηπιας μορφής επεμβάσεις σε ταφικά μνημεία. Από την επιλογή στην υλοποίηση*», 1^ο Αρχαιολογικό Συνέδριο Θεσσαλίας & Στερεάς Ελλάδας, 1, 319-334

Νεκροταφείο

10. Άγιος Γεώργιος

ΝΟΜΟΣ: Λαρίσης

ΠΕΡΙΟΧΗ: Άγιος Γεώργιος

ΘΕΣΗ: αγρός Κωνστ. Νανούλη

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: καύση

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: δε γίνεται αναφορά

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: αρχαϊκή περίοδος (7^{ος} – 6^{ος} αι. π.Χ.)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Α.Δ., Τόμος 38, Β΄ 1 Χρονικά (1983), Τζιαφάλιας, σελ. 209. Τζιαφάλιας, Άγιος Γεώργιος Λάρισης, από το «Θεσσαλία: 15 χρόνια αρχαιολογικής έρευνας, Αθήνα 1994, 179 – 188.

Τάφος 2

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: πεταλόσχημος εξωτερικά τάφος (εσωτερικά σχεδόν ορθογώνιος)

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 5 τεφοδόχα αγγεία (4 πήλινα και 1 χάλκινο)

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: δε γίνεται αναφορά

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: δε γίνεται αναφορά

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 σιδερένιο στεφάνι τροχού άρματος (το υπόλοιπο άρμα βρέθηκε στην πρώτη ανασκαφή),

1 σιδερένιο επίμηκες στέλεχος (μήκος 1μ.) με φύλλο λεύκης στο ένα πέρας του(μάλλον βουκέντρα), 3 σιδερένιες μάχαιρες, 3 σιδερένια μαχαιρίδια, 1 σιδερένια αιχμή δόρατος, 4 χάλκινες πόρπες

Τάφος 3

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: πεταλόσχημος τάφος εξωτερικά (σχεδόν ορθογώνιος εσωτερικά)

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 11 πήλινα τεφοδόχα αγγεία

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Β.-Ν.

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 1,80×1,46μ.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 πήλινο αγγειδίο σχήματος ροδιού, 2 χάλκινες πόρπες (μέρος ευρημάτων έχει χαθεί από αρχαιοκάπηλους)

Τάφος 4

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: πεταλόσχημος τάφος εξωτερικά (σχεδόν ορθογώνιος εσωτερικά)

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 3 πήλινα τεφοδόχα αγγεία

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Β.-Ν.

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 2,95×2,40μ.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 σιδερένια μάχαιρα, 1 σιδερένιο μαχαιρίδιο, 1 σιδερένια πόρπη.

Τάφος 5

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: πεταλόσχημος τάφος εξωτερικά (σχεδόν ορθογώνιος εσωτερικά)

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 2 ακέραια πήλινα τεφοδόχα αγγεία και κομμάτι ενός 3^{ου} (συλημένος τάφος)

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Α.-Δ

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 6,40×3,60μ.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 σιδερένια μάχαιρα, 1 σιδερένιο μαχαιρίδιο, 3 χάλκινες πόρπες

Τάφος 6

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: πεταλόσχημος τάφος εξωτερικά (σχεδόν ορθογώνιος εσωτερικά)

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: ~21 τεφοδόχα αγγεία (2 από αυτά ήταν χάλκινα)

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Β.-Ν

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 2,50×4μ.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 5 σιδερένιες αιχμές βελών, 10 σιδερένια μαχαιρίδια, 1 σιδερένια αιχμή δόρατος, 3 χάλκινες πόρπες, 2 σιδερένιες μάχαιρες, 1 χάλκινη φιάλη, 2 κορινθιακοί (ή κορινθιάζοντες) σφαιρικοί αρύβαλλοι, 1 σιδερένιο ξίφος, 1 πήλινο ειδώλιο αλόγου, κομμάτια 3 ή και περισσότερων μελανόμορφων ληκύθων, 1 πήλινη φιάλη (σε πολλά κομμάτια, στο tondo της οποίας απεικονίζεται μορφή σειρήνας), 2 χάλκινα δακτυλίδια, 2 λίθινες οστεοθήκες από ντόπιο ψαμιτόλιθο με σαμαρωτό κάλυμμα (μήκος 0,33μ. - πλάτος 0,29μ. - ύψος 0,20μ., αντίστοιχα μήκος 0,52μ. -πλάτος 0,25μ.- ύψος 0,21μ.).

Τάφος 7

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: πεταλόσχημος τάφος εξωτερικά (σχεδόν ορθογώνιος εσωτερικά)

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 2 τεφοροδόχα αγγεία

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Β.-Ν.

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 2,70×1,90μ.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 σιδερένιο μαχαιρίδιο

Τάφος 8 (εικ. 7)

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: πεταλόσχημος τάφος εξωτερικά (σχεδόν ορθογώνιος εσωτερικά)

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 27 πήλινα τεφοροδόχα αγγεία

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Α.-Δ.

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 4,20×1,50μ.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 4 σιδερένιες αιχμές βελών, 13 σιδερένιες μάχαιρες, 19 σιδερένια μαχαιρίδια, 15 σιδερένιες αιχμές δοράτων, 17 χάλκινες πόρτες, 1 λίθινο ακόνι, 3 σιδερένια ξίφη, 2 σιδερένιες πόρτες, 3 σιδερένιοι σφηκωτήρες, 1 ασημένιο δακτυλίδι, 7 χάλκινοι κρίκοι, 2 χάλκινα αγγείδια, 1 πήλινο αγγείδιο, τμήμα λίθινης οστεοθήκης, 1 σιδερένιο επίμηκες στέλεχος (μήκος 1,25μ.).

Τάφος 9

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: πεταλόσχημος τάφος εξωτερικά (σχεδόν ορθογώνιος εσωτερικά)

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 4 πήλινα τεφοροδόχα αγγεία

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Α.-Δ.

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 3,20×1,20μ.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 2 σιδερένια μαχαιρίδια, 1 σιδερένια πόρπη, 1 χάλκινο αγγείδιο, 1 πλημμοχόη, 1 οينوχοΐσκη.

Τάφος 10

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: πεταλόσχημος τάφος εξωτερικά (σχεδόν ορθογώνιος εσωτερικά)

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 4 πήλινα τεφοροδόχα αγγεία

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Α.-Δ.

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 2,40×2,10μ.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 6 σιδερένιες αιχμές δοράτων, 4 μαχαιρίδια, 1 χάλκινη πόρπη, 1 φιάλη, 1 χάλκινος κρίκος.

Τάφος 11

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: πεταλόσχημος τάφος εξωτερικά (σχεδόν ορθογώνιος εσωτερικά)

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: δεν έχει ανασκαφεί ακόμη, απλά επισημάνθηκε

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: δεν έχει ανασκαφεί ακόμη, απλά επισημάνθηκε

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: δεν έχει ανασκαφεί ακόμη, απλά επισημάνθηκε

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: δεν έχει ανασκαφεί ακόμη, απλά επισημάνθηκε

Τάφος 12 (εικ. 8)

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: πεταλόσχημος τάφος εξωτερικά (σχεδόν ορθογώνιος εσωτερικά)

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 2 μόνο πήλινα τεφοροδόχα αγγεία

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Β.-Ν.

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 1,50×1,40μ.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 2 χάλκινες πόρτες, 1 μαχαιρίδιο, 1 αιχμή δόρατος, 1 μικρός χάλκινος λέβητας.

Τάφος 13

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: πεταλόσχημος τάφος εξωτερικά (σχεδόν ορθογώνιος εσωτερικά)

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 2 κομματιασμένα τεφοροδόχα αγγεία

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Β.-Ν.

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 2,40×1,10μ.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: δε βρέθηκαν

Τάφος 14 (εικ. 9)

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: πεταλόσχημος τάφος εξωτερικά (σχεδόν ορθογώνιος εσωτερικά)

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 15 πήλινα και 2 χάλκινα τεφροδόχα αγγεία

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: δε γίνεται αναφορά

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 6,20×3,30μ.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 22 χάλκινες πόρπες, 17 σιδερένια μαχαίριδια, 6 σιδερένιες αιχμές βελών, 7 σιδερένιες μάχαιρες, 6 αιχμές δοράτων, 4 σιδερένια ξίφη, 2 σιδερένιες πόρπες, 1 λίθινη λεκάνη, 2 πήλινα αγγείδια.

Τάφος 15

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: πεταλόσχημος τάφος εξωτερικά (σχεδόν ορθογώνιος εσωτερικά)

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: ~8 τεφροδόχα αγγεία (τα 2 χάλκινα)

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Β.-Ν.

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 4,70×2,55μ.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 9 ξίφη, 5 χάλκινες πόρπες, 10 αιχμές δοράτων, 7 μάχαιρες, 1 μαχαίριδιο, 1 λίθινο ακόνι.

Τάφος 16

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: πεταλόσχημος τάφος εξωτερικά (σχεδόν ορθογώνιος εσωτερικά)

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: πάνω από 5 πήλινα τεφροδόχα αγγεία

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Β.-Ν.

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 2,45×3,30μ.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 3 χάλκινες πόρπες, 1 σιδερένια μάχαιρα, 1 σιδερένια αιχμή δόρατος.

Τάφος 17 (εικ. 10α, 10β)

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: πεταλόσχημος τάφος εξωτερικά (σχεδόν ορθογώνιος εσωτερικά)

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 8 νεκροί τοποθετημένοι σε αβαθείς λάκκους (παχύ στρώμα τέφρας στο δάπεδο, επί τόπου καύση). Πάνω από μία πλάκα του δαπέδου βρέθηκαν μερικά καμένα οστά αλόγου

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Β.-Ν.

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 3,70×5,40μ.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 8 μεγάλα τεφροδόχα αγγεία (άδεια), μικρά συνοδεύοντα αγγεία.

Τάφος 18

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: πεταλόσχημος τάφος εξωτερικά (σχεδόν ορθογώνιος εσωτερικά)

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: ~15 πήλινα τεφροδόχα αγγεία. Ανάμεσα στα τεφροδόχα βρέθηκαν πάλι ορισμένα καμένα οστά αλόγου

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Β.-Ν.

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 3,35×2,20μ.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 σιδερένια αιχμή δόρατος, 2 χάλκινες πόρπες .

11. Δημητριάδα, σαρκοφάγος

ΝΟΜΟΣ: Θεσσαλίας

ΠΕΡΙΟΧΗ: Δημητριάδα

ΘΕΣΗ: Ιδιοκτησία Γεωργ. και Δημ. Κορδέλα

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: 1 πώρινη σαρκοφάγος με πώρινο σαμαρωτό κάλυμμα

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 2 σκελετοί

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: άγνωστη

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: άγνωστος

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: άγνωστες

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 2 μελανόμορφα ληκύθια και 1 οινοχοΐσκη

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: αρχές 5^{ου} αιώνα π.Χ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Α.Δ., Τόμος 46, Β' 1 Χρονικά (1991), Σισμάνη – Αδρύμη, 207.

12. Αγιά, κτιστός τάφος (εικ. 11α, 11β, 11γ, 11δ)

ΝΟΜΟΣ: Λαρίσης

ΠΕΡΙΟΧΗ: Γερακάριον Αγιάς

ΘΕΣΗ: «Άγιος Νικόλαος»

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: κτιστός πυραμοειδής τάφος

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 2 ξύλινες λάρνακες με σκελετούς

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: δε γίνεται αναφορά

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: δε γίνεται αναφορά

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: τετράγωνος είναι ο θάλαμος (πλευρά 2.25μ.)

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 18 οστέινα δισκάρια, πόρτες, 2 μελαμβαφή δίωτοι σκύφοι

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: μέσα ή β' μισό 5^{ου} αιώνα π.Χ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Γαλλής, «Κτιστός πυραμοειδής τάφος Γερακαρίου Αγιάς», Θεσσαλικά Χρονικά (Περιοδικά), 12, 251 – 265.

13. Τρίκαλα

ΝΟΜΟΣ: Θεσσαλίας

ΠΕΡΙΟΧΗ: Τρίκαλα

ΘΕΣΗ: κοινότητα Πετρόπορος (παλιά Πέλινα ή Πελινναίο)

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: καύση

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: τύμβος που κάλυπτε μονοθάλαμο καμαροσκεπή τάφο με δρόμο

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: σπασμένη λίθινη κυλινδρική θήκη που περιείχε τεφοδόχο αγγείο

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: δε γίνεται αναφορά

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: δε γίνεται αναφορά

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: θάλαμος τάφου: 5.70×4.50μ., με δρόμο 2.00×3.80μ.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: δε γίνεται αναφορά. Ο τάφος βρέθηκε συλημένος (είχε ανασκαφεί παλαιότερα)

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: β' μισό του 5^{ου} αιώνα π.Χ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Κατακούτα –Καραγκούνης, «*Ηπιας μορφής επεμβάσεις σε ταφικά μνημεία. Από την επιλογή στην υλοποίηση*»,⁰ Αρχαιολογικό Συνέδριο Θεσσαλίας & Στερεάς Ελλάδας, 1, 319- 334.

Νεκροταφείο

14. Ραχούλα

ΝΟΜΟΣ: Καρδίτσας

ΠΕΡΙΟΧΗ: Ραχούλα

ΘΕΣΗ: Θέση Τούμπα

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: 10 κιβωτιόσχημοι, 8 κεραμοσκεπείς (τάφοι: 3,10,12 παιδικοί τάφοι)

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 18 νεκροί (οστά στους περισσότερους δε βρέθηκαν, ενώ σε 7 περιπτώσεις ήταν διαλυμένα)

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: ύπτια εκτεταμένη θέση

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: οι κιβωτιόσχημοι τάφοι είχαν ΝΑ.-ΒΔ., πλην *T10* που είχε ΒΑ.-ΝΔ. Οι κεραμοσκεπείς είχαν ΝΑ.- ΒΔ., πλην του *T13* που είχε Β.-Ν. και των *T14,16* ΒΑ.-ΝΔ.

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: κιβωτιόσχημοι: 0.40-2.10×0.30-0.80×1-1.55μ., κεραμοσκεπείς: βάθος 0.90-1.65μ.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: αγγεία μελαμβαφή και άβαφα (κύλικες χωρίς πόδι τύπου “Bolsal”, κάνθαροι, αρυτήρες, μόνωτα και άωτα σκυφίδια, σκύφοι, αρυβαλλοειδή ληκύθια) και 2 χάλκινα νομίσματα

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: μέσα 4^{ου} αιώνα π.Χ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Α.Δ., Τόμος 46, Β' 1 Χρονικά (1991), Σκαφιδά, 216-217.

Νεκροταφείο

15. Φθιώτιδες Θήβες

ΝΟΜΟΣ: Μαγνησίας

ΠΕΡΙΟΧΗ: Αγχιάλος

ΘΕΣΗ: Αγρός Σακομήτρου

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: 8 κιβωτιόσχημοι, 15 κεραμοσκεπείς, 7 πήλινες λάρνακες, 7 λακκοειδείς τάφοι

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: κιβωτιόσχημοι: περιείχαν περισσότερους του 1 νεκρού, κεραμοσκεπείς: από 1 νεκρό, λάρνακες: συνήθως από 1, λακκοειδείς: δε γίνεται αναφορά

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: δε γίνεται αναφορά

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: κιβωτιόσχημοι είχαν Α.-Δ., για τους υπόλοιπους δε γίνεται αναφορά

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: δε γίνεται αναφορά

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: πολυπληθή, τουλάχιστον για τους κιβωτιόσχημους (Τ5: 46 συνολικά κτερίσματα, όπως 2 μελαμβαφή κάνθαροι, αρυτήρες, όλπες)

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: 4^{ος} αιώνας, πλην 1 παιδικού κεραμοσκεπή τάφου που χρονολογείται τον 5^ο αι. π.Χ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Α.Δ., Τόμος 47, Β' 1 Χρονικά (1992), Αδρύμη – Σισμάνη, 225-226.

Νεκροταφείο

16. Σωρός

ΝΟΜΟΣ: Θεσσαλίας

ΠΕΡΙΟΧΗ: Σωρός

ΘΕΣΗ: οδός Δουλκέρογλου (οικόπεδο Χρ. Μπάνου)

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: 3 κιβωτιόσημοι τάφοι

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: ο *T1* περιείχε τρεις σκελετούς ανακατεμένους, ο *T2* περιείχε 1 σκελετό, και ο *T3* τρεις.

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: ακαθόριστη

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: τάφος 1 ΒΑ.-ΝΑ., τάφος 2 Α.ΒΑ.-Δ.ΝΔ, ο τάφος 3 ΒΑ.-ΝΔ.

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: τάφος 1: 2×0.75×0.66μ., τάφος 2: 1.90×0.68×0.66μ., τάφος 3: 2.07×0.77×0.65μ.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: *T1, T2* ακτέριστοι. *T3*: 1 μαρμάρινο αλάβαστρο, 1 δίωτος σκύφος, 1 λυχνάρι, 1 δακρύδοχο, και 1 μικκύλο αγγείο.

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: 4^{ος} αιώνας π.Χ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Α.Δ., Τόμος 43, Β' 1 Χρονικά (1988), Μπάτζιου – Ευσταθίου, 242.

Νεκροταφείο

17. Σωρός

ΝΟΜΟΣ: Θεσσαλίας

ΠΕΡΙΟΧΗ: Σωρός

ΘΕΣΗ: οδός 28^{ης} Οκτωβρίου (οικόπεδο Β.Ξ. Μητρίτσα)

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: 14 κιβωτιόσημοι τάφοι και 2 σαρκοφάγοι από ασβεστόλιθο

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: ο *T1*: 2 σκελετούς, *T2, T5, T7, T8, T11, T12, T13, T14*: 1 σκελετό. *T6, T9, T10, T15, T16*: δε βρέθηκε σκελετός, *T3, T4*: δε γίνεται αναφορά σκελετών.

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: άγνωστη

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: όλες οι ταφές Α.-Δ. πλην της ταφής 10 ΒΑ.-ΝΔ.

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: *T1*: 1.80×0.58×0.55μ., *T2*: 1.80×0.40×0.54μ., *T3*: 1.85×0.59×0.57μ., *T4*: 1.78-1.76×0.55×0.52μ., *T5*: 2.07×0.58×0.55μ., *T6*: 0.68×0.58×0.30μ., *T7*: 1.92×0.60-0.70×0.62μ., *T8*: 1.76×0.57×0.64μ., *T9*: 0.95×0.42×0.30μ., *T10*: 0.98×0.34×0.26μ., *T11*: 1.88×0.62×0.62μ., *T12*: 1.55×0.55μ., *T13*: 1.55×0.58×0.60μ., *T14*: 2.16×0.60μ., *T15*: 2.10×0.70×0.47μ., *T16*: 1.76×0.75μ.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: *T1, T2, T3, T7, T8, T9, T10, T11, T13, T15*: ακτέριστες. *T5*: 1 λυχνάρι και κομμάτια αμφορίσκου. *T6*: 1 κύπελλο. *T10*: 1 ειδώλιο πουλιού διαλυμένο. *T12, T14*: 1 λυχνάρι. *T16*: 1 λεκανίδα

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: ταφή 6: 4^{ος} αιώνας π.Χ.. Ταφή 13: μέσα 5^{ου} αιώνα π.Χ.. Ταφή 16: ~480π.Χ..

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Α.Δ., Τόμος 43, Β' 1 Χρονικά (1988), Μπάτζιου – Ευσταθίου, 242-243.

18. Άγιος Γεώργιος Φερών

ΝΟΜΟΣ: Θεσσαλίας

ΠΕΡΙΟΧΗ: Άγιος Γεώργιος Φερών

ΘΕΣΗ: Κοινοτική Οδός

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: λακκοειδής καλυμμένος με σχιστολιθικές πλάκες

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: εκτεταμένη στάση

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: κανένα

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: μάλλον 4^{ος} αιώνας π.Χ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Α.Δ., Τόμος 46, Β' 1 Χρονικά (1991), Νικολάου, 210-211.

Τάφος 1

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 1 σκελετό
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Α.-Δ.
ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 1.60×0.54×0.38μ.

Τάφος 2

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: τουλάχιστον 2 σκελετοί
ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: εκτεταμένη στάση
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Α.-Δ.
ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 0.91×0.15×0.52μ.

Τάφος 3

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 1 σκελετό
ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: εκτεταμένη στάση
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Α.-Δ.
ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 1.13×0.24×0.40μ.

Τάφος 4

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 1 σκελετό
ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: εκτεταμένη στάση
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Α.-Δ.
ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 2.14×0.46-0.56×0.48μ.

Τάφος 5

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 1 σκελετό
ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: εκτεταμένη στάση
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Α.-Δ.
ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 1.46×0.20-0.48×0.34μ.

19. Βελεστίνο

ΝΟΜΟΣ: Θεσσαλίας
ΠΕΡΙΟΧΗ: Βελεστίνο
ΘΕΣΗ: οικόπεδο Κωνσταντίνου Μαζανίτη
ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός
ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: ορθογώνιοι κιβωτιόσχημοι τάφοι (απόσταση 1μ. μεταξύ των 2 τάφων)
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 3 σκελετούς (2 ενηλίκων και 1 παιδιού). Χρήση νεκρικών κλινών
ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: ύπτια
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Α.-Δ.
ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: β' και γ' τέταρτο 4^{ου} αιώνα π.Χ.
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Α.Δ., Τόμος 44, Β' 1 Χρονικά (1989), Ιντζεσίλογλου, 221-222.

Τάφος 1

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 2.25 × 0.85 × 0.70μ.
ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: άβαφη πρόχους ή αρυτήρας, ερυθροβαφές σκυφίδιο, κάρθαρος, μελαμβαφής μονωτή φιάλη.

Τάφος 2

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 1.95×0.75×0.58μ.
ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 9 πήλινα αγγεία (μελαμβαφής αμφορίσκος με εμπίεστη διακόσμηση, 2 άωτα σκυφίδια, 1 λυχνάρι, 5 ατρακτόσχημα μυροδοχεία), 1 χάλκινη στελεγγίδα, μικρές γυάλινες χάντρες, 1 χάλκινο νόμισμα του Αμύντα Γ' της Μακεδονίας και άλλα μικροαντικείμενα.

20. Φάρσαλα, τάφος (Εικ. 12)

ΝΟΜΟΣ: Θεσσαλίας

ΠΕΡΙΟΧΗ: Φάρσαλα

ΘΕΣΗ: Φάρσαλα

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: καύση

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: απλός ορθογώνιος λάκκος

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: τεφοδόχος υδρία ή κάλπη

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: δε γίνεται αναφορά

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: δε γίνεται αναφορά

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 1.20×1.00×0.85μ.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 τεφοδόχος υδρία ή κάλπη ύψους 0.49μ., μαζί με την κυβική από ασβεστόλιθο θήκη για την υποδοχή της. Το τεφοδόχο αγγείο θυμίζει αττική τέχνη του 4^{ου} αι. π.Χ.

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: πιθανόν 4^{ος} αι. π.Χ., λόγω της τεφοδόχου

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: ΑΕ., Ν. Βερδελής (1950 – 1951), σελ. 80 – 105.

Νεκροταφείο

21. Φθιώτιδες Θήβες

ΝΟΜΟΣ: Θεσσαλίας

ΠΕΡΙΟΧΗ: Φθιώτιδες Θήβες

ΘΕΣΗ: Αγρός Νικηφόρου Νιφόρου

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: 3 κεραμοσκεπείς παιδικόι τάφοι

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: δε γίνεται αναφορά

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: δε γίνεται αναφορά

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: δε γίνεται αναφορά

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: άγνωστες

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: κάρθοροι, λύχνοι, όστρακα αγγείων, χάλκινη στλεγγίδα και ασήμαντα σιδερένια καρφιά

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: 4^{ος} – 3^{ος} αιώνας π.Χ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Α.Δ., Τόμος 44, Β' Ι Χρονικά (1989), Αδρύμη – Σισμάνη, 249-250.

Νεκροταφείο

22. Αλόνησος

ΝΟΜΟΣ: Θεσσαλίας

ΠΕΡΙΟΧΗ: Αρχαία Ίκος

ΘΕΣΗ: οικόπεδα Alan Grammer και Michael Pery

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: 3 ορθογώνιοι κιβωτιόσημοι σε φυσικό βράχο

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: άγνωστος αριθμός σκελετών (κακή διατήρηση)

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: άγνωστη

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: άγνωστος

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: άγνωστες λόγω κακής διατήρησης. Μόνο Ι παιδικός τάφος έχει διαστάσεις: 1×0.50×0.50μ..

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: μελαμβοφή αγγεία (κάρθορο, σκύφο) σε πολύ κακή κατάσταση

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: κλασική εποχή (5^{ος} – 4^{ος} αι. π.Χ.)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Α.Δ., Τόμος 43, Β' Ι Χρονικά (1988), Ιντζεσίλογλου, 251-252.

23. Βελεστίνο, Τάφος 1 & Τάφος 2

ΝΟΜΟΣ: Θεσσαλίας

ΠΕΡΙΟΧΗ: Βελεστίνο

ΘΕΣΗ: αποθήκες ΚΥΔΕΠ

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: κιβωτιόσχημος τάφος

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: άγνωστος αριθμός σκελετών

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: ύπτια εκτεταμένη στάση

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Α.-Δ.

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: άγνωστες

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: κανένα

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: κλασικοί χρόνοι (5^{ος} – 4^{ος} αι. π.Χ)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Α.Δ., Τόμος 44, Β' 1 Χρονικά (1989), Σκαφιδά, 223-225.

Νεκροταφείο

24. Βελεστίνο

ΝΟΜΟΣ: Μαγνησίας

ΠΕΡΙΟΧΗ: Βελεστίνο

ΘΕΣΗ: οικόπεδο Κωνσταντίνου Κυριαζή

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: 4 (2 μικρές και 2 μεγάλες) ορθογώνιες πλήλινες λάρνακες θαμμένες σε φυσικό έδαφος

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: οι 2 μικρές λάρνακες περιείχαν πιθανόν παιδικές ταφές οι σκελετοί είναι διαλυμένοι, ενώ οι 2 μεγάλες περιείχαν από έναν πολύ αποσαθρωμένο σκελετό νεκρού

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: ύπτια στις μεγάλες

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Α.ΒΑ.-Δ.ΝΔ. πλην λάρνακας 2 (Α.-Δ.)

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: μήκος μικρών λαρνάκων: 0.75μ., & 0.84μ., πλάτος: 0.35μ., ύψος: 0.29μ..

Μήκος μεγάλων: ~1.75μ., πλάτος: 0.50μ., & 0.58μ., ύψος: 0.30μ.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: ασημένιο νόμισμα στο στόμα του νεκρού της λάρνακας 3, κάρθαρος και άωτο σκυφίδιο έξω από τη λάρνακα 2.

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: όψιμη κλασική ή πρόιμη ελληνοιστική εποχή (4^{ος} – 3^{ος} αι. π.Χ.)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Α.Δ., Τόμος 44, Β' 2 Χρονικά (1989), Ιντζεσιλλογλου, 221.

Νεκροταφείο

1. Μόδι

ΝΟΜΟΣ: Φθιώτιδας

ΠΕΡΙΟΧΗ: Μόδι

ΘΕΣΗ: άγιος Αθανάσιος

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: άγνωστες

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: 9^{ος} αιώνας π.Χ. (υποπρωτογεωμετρική Ι-ΙΙ)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Α.Δ., Τόμος 47, Β' Ι Χρονικά (1992), Δακορόνια, 200 - 205.

Τάφος Ι

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: δε γίνεται αναφορά

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: ταφικός πίθος

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: πιθανόν 1 νεκρός (δε γίνεται σαφής αναφορά)

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: συνεσταλμένη στάση

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Α.-Δ.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 2 αγγεία.

Τάφος ΙΙ

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: δε γίνεται αναφορά

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: ταφικός πίθος

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: πιθανόν 1 νεκρός (δε γίνεται σαφής αναφορά)

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: συνεσταλμένη στάση

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Α.-Δ.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: μέσα στον πίθο 2 τριφυλλόσχημες οινόχες, 1 μόνωτο μελαμβαφές κύπελλο, 1 σιδερένιο μαχαίρι

Τάφος ΙΙΙ

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: δε γίνεται αναφορά

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: ταφικός πίθος

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: πιθανόν 1 νεκρός (δε γίνεται σαφής αναφορά)

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: συνεσταλμένη στάση

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Α.-Δ.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: δε γίνεται αναφορά.

Τάφος ΙV

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: κιβωτιόσχημος τάφος

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 1 σκελετός ενήλικα

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: συνεσταλμένη στάση

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Α.-Δ.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 χειροποίητος αμφορέας άβαφος με θηλές στον ώμο, 1 ακέραιη τριφυλλόσχημη οινόχη,

1 μόνωτο μελαμβαφές κύπελλο, 2 χρυσά σκουλαρίκια, 4 χάλκινοι κρίκοι φορεμένοι στα δάχτυλα, 3 σιδερένιες περόνες στο ύψος του ώμου.

Τάφος V

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός
ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: κιβωτιόσημος τάφος
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 1 κρανίο και μερικά μικρά οστά παιδιού
ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: συνεσταλμένη στάση
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Α.-Δ.
ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: ακτέριστη ταφή.

Τάφος VI

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός
ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: κιβωτιόσημος τάφος
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: σαθρά οστά παιδιού
ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: συνεσταλμένη στάση
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Α.-Δ.
ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: ακτέριστη ταφή.

Τάφος VII

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός
ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: κιβωτιόσημος τάφος
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: σαθρά οστά παιδιού
ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: συνεσταλμένη στάση
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Α.-Δ.
ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: ακτέριστη ταφή.

Τάφος VIII

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός
ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: κιβωτιόσημος τάφος
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: σαθρά οστά παιδιού
ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: συνεσταλμένη στάση
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Α.-Δ.
ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: ακτέριστη ταφή.

Τάφος IX

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός
ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: κιβωτιόσημος τάφος μικρού μεγέθους
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 1 νεκρός
ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: έντονα συνεσταλμένη στάση
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: ΒΑ.-ΝΔ.
ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 μελαμβαφής αμοφορίσκος, 3 μελαμβαφή κύπελλα.

Τάφος X

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός
ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: απλή ταφή στο χώμα
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 1 νεκρός
ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: έντονα συνεσταλμένη στάση
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: ΒΑ.-ΝΔ.
ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 χειροποίητη προχόη μπροστά στο πρόσωπο του νεκρού.

Τάφος XI

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: κιβωτιόσχημος τάφος μικρού μεγέθους

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 1 νεκρός

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: έντονα συνεσταλμένη στάση

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: ΒΑ.-ΝΔ.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 ακέραιος μεγάλος χειροποίητος αμφορέας στα πόδια του νεκρού.

Τάφος XII

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: ορθογώνιος λάκκος

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 1 νεκρός

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: έντονα συνεσταλμένη στάση

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: ΒΑ.-ΝΔ.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 μελαμβαφής σκύφος μπροστά στο πρόσωπο του νεκρού με διακόσμηση μετόπης εξη
ρημένης με μαϊάνδρο, μέσα στον οποίο υπήρχε μελαμβαφής ευρύστομος αμφορίσκος.

2. Γαλανείκα

ΝΟΜΟΣ: Φθιώτιδας

ΠΕΡΙΟΧΗ: Γαλανείκα

ΘΕΣΗ: οδός 39

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: κιβωτιόσχημος τάφος

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: συνεσταλμένη στάση

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: άγνωστος

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: 9^{ος} αιώνας π.Χ. (υποπρωτογεωμετρική περίοδο)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Α.Δ., Τόμος 50, Β'1 Χρονικά (1995), Μπούγια, 328.

Τάφος I (εικ. 13)

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 3 νεκροί πιθανόν

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 1,10×0,75μ.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: από 1 μόνωτο ολόβαφο κύπελλο (χαρακτηριστικό αγγείο της κοιλάδας του Σπερχειού),
είχε αποτεθεί δίπλα σε κάθε κεφάλι.

Τάφος II

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 1 νεκρός τουλάχιστον

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: άγνωστες

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 θραυσμένη τριφυλλόστομη οινοχόη, 1 θραυσμένος αμφορίσκος, 1 θραυσμένο χυτροειδές

3. Οδός Κωστορίζου και Αχινού, Τάφος 2

ΝΟΜΟΣ: Φθιώτιδας

ΠΕΡΙΟΧΗ: οδός Κωστορίζου και Αχινού

ΘΕΣΗ: οικόπεδο Β. Και Ν. Καραγιώργου

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: κιβωτιόσημος τάφος από όρθιες σχιστόπλακες

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 1 σκελετός

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: συνεσταλμένη στάση

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: δε γίνεται αναφορά

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 1,45×0,55μ.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 τριφυλλόστομη πρόχου, 2 πιθόσημους κρατηρίσκους, 1 προχοΐδιο με γραμμική διακόσμηση,

1 χάλκινος σπειροειδής σφικωτήρας από την περιοχή του κρανίου

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: πρωτογεωμετρικά χρόνια (10^{ος} αι. π.Χ.)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Α.Δ., Τόμος 36, Β' 1 Χρονικά(1981), Ωνάσογλου, 213-214.

4. Νέο Μοναστήρι Δομοκού, τάφος (εικ. 14)

ΝΟΜΟΣ: Φθιώτιδας

ΠΕΡΙΟΧΗ: Νέο Μοναστήρι

ΘΕΣΗ: οικόπεδο Κωνστ. Καραγιάννη

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: κιβωτιόσημος τάφος

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 1 σκελετός

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: δε γίνεται αναφορά

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: δε γίνεται αναφορά

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 2×0,62μ.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 3 πρωτογεωμετρικά αγγεία γκρίζα από έναν ιδιαίτερο τρόπο όπτησης (bucchero;) και

με στιλπνή επιφάνεια. Συγκεκριμένα 1 ραμφόστομη μαστοπρόχου, 2 κυάθους. Επίσης,

τεμάχια περόνης με κεφαλή «καρπού ροιάς» μήκους ~0,17μ. από την ενδυμασία του νεκρού

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: γεωμετρική περίοδο (10^{ος} – 8^{ος} αι. π.Χ)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Α.Δ., Τόμος 36, Β' 1 Χρονικά (1981), Ωνάσογλου, 227.

5. Τραγάνα

ΝΟΜΟΣ: Φθιώτιδας

ΠΕΡΙΟΧΗ: Τραγάνα

ΘΕΣΗ: οικόπεδο Χρυσ. Βαρελογιάννη

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: κιβωτιόσημος τάφος

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 1 νεκρός

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: συνεσταλμένη στάση

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Α.-Δ.

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: γεωμετρική περίοδο (10^{ος} – 8^{ος} αι. π.Χ)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Α.Δ., Τόμος 41, Β' 1 Χρονικά (1986), Παπακωσταντίνου – Κατσούνη, 74.

Τάφος I (εικ. 15)

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 1,13-1,21×0,56-0,60×0,47-0,51μ.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 2 σιδερένια ξίφη, 1 χάλκινος σφηκωτήρας, επάνω μισό 1 προχοϊσκτης, τμήμα 1 μόνωτου κύπελλου, 1 προχόη με πώμα με γραπτή διακόσμηση

Τάφος II (εικ. 15)

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 1,16×0,51-0,55×0,45-0,58μ.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 μόνωτο κύπελλο με γραπτή διακόσμηση, τμήμα σιδερένιας ράβδου

6. Παλαιοχώρι

ΝΟΜΟΣ: Φθιώτιδας

ΠΕΡΙΟΧΗ: Παλαιοχώρι

ΘΕΣΗ: Παληόβρυση

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: δε γίνεται αναφορά

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: ταφικός πίθος

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 1 νεκρός

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: συνεσταλμένη στάση, με την κεφαλή προς τα Α.

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: τοποθετημένος ο πίθος στα πλάγια με το στόμιο προς Α.

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: άγνωστες

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: γεωμετρική εποχή (10^{ος} – 8^{ος} αι. π.Χ)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Α.Δ., Τόμος 50, Β΄1 Χρονικά (1995), Δακωρώνια, 346.

Ταφικός πίθος I

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 3 χάλκινες σφηκωτήρες γύρω από το κρανίο, 2 αμφικωνικές βαριές χάλκινες χάνδρες στο στήθος, ελάσματα από χάλκινο αγγείο, 2 μόνωτα μελαμβοφή κύπελλα, 1 τριφυλλόσχημη οινοχόη με μελανό θαμπό γάνωμα, 1 αμφορίσκος

Ταφικός πίθος II

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 αμφορίσκος με κάθετες στον ώμο λαβές, γεωμετρικός πρωτοκορινθιακός αρύβαλλος, 2 χάλκινα βραχιόλια στο ύψος των χεριών, 1 χάλκινος σφηκωτήρας σε χρήση δακτυλίου (περασμένος στο δάκτυλο του νεκρού), μικρές χάλκινες χάνδρες κολλημένες στο κρανίο από κόσμημα κεφαλής, 1 χάλκινη ρόδα στο ύψος της κοιλιάς, 1 χάλκινο περιάπτο σχήματος πτηνού στην ίδια θέση, 1 σιδερένιο μαχαίρι

Ταφικός πίθος III

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 μόνωτο κύπελλο, 1 προχόη, 1 αμφορέας με διακόσμηση μαιάνδρου στον ώμο, 1 χάλκινη περόνη στο ύψος του ώμου, 1 χάλκινος κρίκος στα δάκτυλα, 1 σιδερένιο μαχαίρι

Ταφικός πίθος IV

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 άβαφος αμφορίσκος, 1 γεωμετρική πρωτοκορινθιακή προχόη, τμήμα σιδερένιας περόνης

Ταφικός πίθος V

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 2 χάλκινες περόνες στο ύψος των ώμων

7. Παλαιοχώρι

ΝΟΜΟΣ: Φθιώτιδας

ΠΕΡΙΟΧΗ: Παλαιοχώρι

ΘΕΣΗ: θέση Παληόβρυση

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: κιβωτιόσχημος τάφος

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Β.-Ν.

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: άγνωστες

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: δε βρέθηκαν κτερίσματα, ούτε όστρακα

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: γεωμετρική περίοδο (10^{ος} – 8^{ος} αι. π.Χ)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Α.Δ., Τόμος 50, Β΄1 Χρονικά (1995), Δακορώνια, 346.

Τάφος I

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 1 νεκρός

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: συνεσταλμένη στάση

Τάφος II

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: μόνο μερικά σαθρά οστά (πιθανόν 1 νεκρός)

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: απροσδιόριστη

8. Λαμία

ΝΟΜΟΣ: Φθιώτιδας

ΠΕΡΙΟΧΗ: οδός Μιχαήλ Θεοχάρη

ΘΕΣΗ: οικόπεδο Ι. Τσακανίκα

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: δε γίνεται αναφορά

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: κιβωτιόσχημος τάφος

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: διασκορπισμένα οστά λόγω πρόσκρουσης εκσκαφέα (άγνωστος αριθμός)

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: απροσδιόριστη

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Α.-Δ.

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 1,60×0,50×0,58μ.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 2 αμφορίσκοι, 1 μικρή τριφυλλόστομη οινόχνη, 1 μικρή άβαφη χειροποίητη προχόη από χονδροειδή πηλό, 1 χάλκινο ψέλιο, 1 χάλκινος σφηκωτήρας

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: γεωμετρική περίοδο (10^{ος} – 8^{ος} αι. π.Χ)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Α.Δ., Τόμος 52, Β΄2 Χρονικά (1997), Δακορώνια, 435

Νεκροταφείο

9. Παναγίτσα Ελατείας, αγροί Γ. Τσαπρούνη και Ζήση, 14 τάφοι

ΝΟΜΟΣ: Φθιώτιδας

ΠΕΡΙΟΧΗ: Παναγία Ελατείας

ΘΕΣΗ: αγροί Γ. Τσαπρούνη και Ζήση

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: δε γίνεται αναφορά

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: δε γίνεται αναφορά

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: δε γίνεται αναφορά

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: δε γίνεται αναφορά

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: δε γίνεται αναφορά

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: δε γίνεται αναφορά

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: μέση γεωμετρική και κλασική εποχή (9^{ος} και 5^{ος} – 4^{ος} αι. π.Χ.)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Α.Δ., Τόμος 36, Β' 1 Χρονικά (1981), Πάντος, 221-222.

Νεκροταφείο

10. Δημοτική Οδός

ΝΟΜΟΣ: Φθιώτιδας

ΠΕΡΙΟΧΗ: νότια και παράλληλα της οδού Πλαταιών

ΘΕΣΗ: Δημοτική οδός

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμό

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: δε γίνεται αναφορά

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: δε γίνεται αναφορά

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Α.-Δ.

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: δε γίνεται αναφορά

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: δε γίνεται σαφή χρονολόγηση. Οι ταφές του νεκροταφείου κλιμακώνονται από τους
ύστερους πρωτογεωμετρικούς μέχρι τους ελληניστικούς χρόνους. (10^{ος} – 3^{ος} αι. π.Χ.)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Α.Δ., Τόμος 48, Β' 1 Χρονικά (1993), Δακορώνια, 200 – 201.

Τάφος I

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: κιβωτιόσχημος τάφος

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 χάλκινος μικρός κρίκος από κάποιο κόσμημα

Τάφος II (εικ. 16)

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: κιβωτιόσχημος τάφος

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 μελαμβαφές φιαλίδιο, 1 μόνωτο μελαμβαφές σκυφίδιο, 1 μελαμβαφής αμφορίσκος
με διακόσμηση εμπίεστων ανθεμίων, 2 συγκολλημένοι μελαμβαφείς σκύφοι (ο ένας
έχει χάραγμα graffito), 1 ολόκληρη συγκολλημένη «λυκινική» τυξίδα με πώμα και εκροή,
1 συγκολλημένο σώμα άβαφης λεκανίδας από ωχροκίτρινο, 1 συγκολλημένη μόνωτη ελλειπής
φιάλη από τεφρό πηλό κακής όπτησης, το κάτω τμήμα 1 μελαμβαφούς πρόχους.

Τάφος III

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: κιβωτιόσχημος τάφος (μικρός παιδικός τάφος)

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 μόνωτο κύπελλο με υψηλή κωνική βάση μελαμβαφές με διακόσμηση τεθλασμένης γραμμής
σε εξηρημένη ζώνη παρά το χείλος, 1 χάλκινος κρίκος.

Τάφος IV

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: κιβωτιόσχημος τάφος (μικρός παιδικός τάφος)

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 μόνωτο κύπελλο όμοιο με αυτό του τάφου III, δακτύλιος με αναδιπλούμενα άκρα.

Τάφος V (εικ. 17)

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: κιβωτιόσχημος τάφος

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 μελαμβαφής ακέραιος σκύφος

Τάφος VI

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: κεραμοσκεπής – καλυβίτης τάφος

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: δε γίνεται αναφορά.

Τάφος VII

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: κιβωτιόσχημος τάφος

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: δε γίνεται αναφορά

Τάφος VIII

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: κεραμοσκεπής – καλυβίτης τάφος

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 ελλειπής μελαμβαφής λύχνος, 1 «λυκινική» πυξίδα με πώμα από συγκόλληση οστράκων.

Τάφος IX

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: κιβωτιόσχημος τάφος

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: δε γίνεται αναφορά.

Τάφος X

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: κεραμοσκεπής – καλυβίτης τάφος

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 μικρά άβαφη υδρία, 1 «κουδουνίστρα» από συγκόλληση οστράκων.

Τάφος XI

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: κιβωτιόσχημος τάφος

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 ευρύστομη προχόη, θραύσματα πήλινων ειδωλίων.

Τάφος XII

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: κιβωτιόσχημος τάφος

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: δε γίνεται αναφορά.

Νεκροταφείο

11. Μεξιάτες

ΝΟΜΟΣ: Φθιώτιδας

ΠΕΡΙΟΧΗ: Μεξιάτες

ΘΕΣΗ: αγρός ιδιοκτησίας Λένας Ταξιαρχοπούλου

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: άγνωστες

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: δε γίνεται σαφής χρονολόγηση. Η χρήση του νεκροταφείου εκτείνεται από τους αρχαϊκούς έως τους ελληνιστικούς χρόνους. (7^{ος} – 3^{ος} αι. π.Χ.).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Α.Δ., Τόμος 48, Β΄1 Χρονικά (1993), Δακωρώνια, 211 – 212.

Τάφος I

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: θαλαμωτός τάφος (κατεστραμμένο το δυτικό του ήμισυ)

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: στο δάπεδο του δρόμου της εισόδου συσσωρευμένα οστά 1 νεκρού, στο κέντρο του δαπέδου του θαλάμου σαθρά οστά περισσότερων του ενός νεκρού σε σωρό

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: απροσδιόριστη

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: άγνωστος

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 9 χάλκινες περόνες κλιμακούμενες χρονολογικά από τις αρχές του 7^{ου} αι. π.Χ. μέχρι τις αρχές του 6^{ου} αι. π.Χ., 1 ελλειπής χάλκινη πόρπη θεσσαλικού τύπου χρονολογημένη από το τέλος του 8^{ου} αι. π.Χ. έως τα μέσα του 7^{ου} αι. π.Χ., θραύσματα χάλκινων σφηκωτήρων, 2 χάλκινοι δακτύλιοι, απλοί κρίκοι με ελεύθερα άκρα περασμένοι σε οστά δακτύλου.

Τάφος II

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: απλός ορθογώνιος τάφος (κατεστραμμένος κατά μεγάλο μέρος)

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: λίγα θραυσμένα οστά

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: απροσδιόριστη

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: άγνωστος

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: λίγα θραυσμένα όστρακα

Τάφος III

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: θαλαμωτός τάφος (κατεστραμμένος κατά μεγάλο μέρος)

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: λίγα θραυσμένα οστά

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: απροσδιόριστη

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: άγνωστος

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: λίγα θραυσμένα όστρακα.

Τάφος IV

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: απλός ορθογώνιος τάφος (κατεστραμμένος κατά μεγάλο μέρος)

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: λίγα θραυσμένα οστά

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: απροσδιόριστη

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: άγνωστος

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: λίγα θραυσμένα όστρακα.

Τάφος V

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: απλός ορθογώνιος τάφος (κατεστραμμένος κατά μεγάλο μέρος)

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: λίγα θραυσμένα οστά

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: απροσδιόριστη

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: άγνωστος

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: λίγα θραυσμένα όστρακα.

Τάφος VI

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: απλός ορθογώνιος λάκκος

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: διασκορπισμένα οστά. Στον πυθμένα του λάκκου 1 νεκρός

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: εκτάδην

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: το κρανίο προς Δ.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 χάλκινη περόνη, 1 μελαμβαφής κάνθαρος των μέσων του 3^{ου} αι. π.Χ., 1 κωνική αγνύθα, 1 άβαφη προχόη, 1 μικρός άβαφος αμφορέας «μακεδονικού» τύπου.

Τάφος VII

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: θαλαμωτός τάφος

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 1 νεκρός

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: εκτάδην

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: το κεφάλι προς Δ.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: δίπλα στο κρανίο, μικρός μελαμβαφής σκύφος του β' μισού του 5^{ου} αι. π.Χ., 1 άβαφη προχόη με πεπιεσμένο σφαιρικό σώμα. Στο δρόμο παρά την είσοδο, 1 άβαφος λύχνος των μέσων του 4^{ου} αι. π.Χ. έως το α' τέταρτο του 3^{ου} αι. π.Χ., και 1 σιδερένια στλεγγίδα.

Τάφος VIII

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: θαλαμωτός τάφος

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: λίγα θραυσμένα οστά

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: απροσδιόριστη

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: άγνωστος

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: λίγα θραυσμένα όστρακα.

Τάφος IX

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: απλός ορθογώνιος λάκκος (συλημένος)

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 1 νεκρός

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: εκτάδην

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: το κεφάλι προς Α.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: ακτέριστη ταφή.

Τάφος X

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: λάκκος μικρός με περιχέιλωμα

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: κανένα ίχνος οστών

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: άγνωστη

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Α.-Δ.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 τριφυλλόσχημη οινοχόη, 1 δίωτο σκυφίδιο μελαμβαφές, 1 άωτο φιαλίδιο, 1 ελλιπές ληκύθιο με διακόσμηση ανθεμίου στην κοιλιά, 1 μελαμβαφές ακέραιο λυχνάρι.

Τάφος XI

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: απλός ορθογώνιος λάκκος

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: κανένα οστό δε βρέθηκε

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: άγνωστη

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Α.-Δ.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 μελαμβαφής σκύφος των μέσων του 4^{ου} αι. π.Χ., 1 μελαμβαφές φιαλίδιο της εποχής 350-325 π.Χ., 1 άβαφη ελλειπής προχόη με σφαιρική πεπιεσμένη κοιλιά.

Τάφος XII

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: απλός λάκκος

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 1 νεκρός

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: άγνωστη

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: άγνωστος

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 όλπη του τέλους του 5^{ου} αι. π.Χ.

Τάφος XIII

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: απλός ορθογώνιος λάκκος

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: κανένα ίχνος οστών

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: άγνωστη

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Α.-Δ.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: δε βρέθηκε κτέρισμα

Τάφος XIV

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: απλός ορθογώνιος λάκκος

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: κανένα ίχνος οστών

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: άγνωστη

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Α.-Δ.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 άβαφη στενόλαιμη μικρή προχόη, 1 ελλειπές αρυβαλλοειδές ληκόθιο με ανθέμιο στην κοιλιά, 1 μελαμβαφής σκύφος

Νεκροταφείο

12. Πισώρεμα

ΝΟΜΟΣ: Φθιώτιδας

ΠΕΡΙΟΧΗ: Πισώρεμα

ΘΕΣΗ: αγρός Θ. Ψαθά

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: άγνωστη λόγω της καταστροφής που επέφερε το εκσκαφικό μηχάνημα

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: ταφικός πίθος

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: άγνωστη

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Α.-Δ.

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: άγνωστες

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: 5^{ος} αιώνας π.Χ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Α.Δ., Τόμος 47, Β'1 Χρονικά (1992), Δακορώνια, 202.

Τάφος I

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 1 νεκρός

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: δε γίνεται αναφορά.

Τάφος II

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: ταφικός πίθος

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 1 νεκρός

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 ελλειπής κορινθιακή κοτύλη με εξίτηλη διακόσμηση.

Τάφος III

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 1 νεκρός

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 ελλειπής προχόη με διακόσμηση εναλλάξ μελανών και εξηρημένων ζωνών, 1 ακέρατη αρυβαλλοειδής λήκυθος με διακόσμηση ανθεμίων στην κοιλιά.

Τάφος IV

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: πιθανόν παιδική ταφή (χονδροειδής άβαφος αμφορέας)

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: δε γίνεται αναφορά.

Νεκροταφείο

13. Λιβανάτες

ΝΟΜΟΣ: Φθιώτιδας

ΠΕΡΙΟΧΗ: Λιβανάτες

ΘΕΣΗ: Κοκκινούζες

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: δε γίνεται αναφορά

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: ταφικός πίθος

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: οστά διαταραγμένα

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: συνεσταλμένη στάση

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: δε γίνεται αναφορά

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: τοποθετημένος πλάγια ο πίθος με το στόμιο προς Α.

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: β' μισό 5^{ου} αιώνα π.Χ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Α.Δ., Τόμος 41, Β'1 Χρονικά (1986), Δακορώνια, 69.

Τάφος I (εικ. 18)

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: λίγα όστρακα

Τάφος II

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: ύψος 0,46μ.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: τμήμα σιδερένιου ξίφους και όστρακα μη συγκολλούμενα διαφόρων μελαμβαφών αγγείων.

Συγκεκριμένα, λαβές από κύλικες και σκύφους, βάσεις κορινθιακής κοτύλης και σκύφου με graffiti, χείλη σκύφων.

Τάφος III

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: δε βρέθηκαν.

Τάφος IV

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 ελλειπές πήλινο ειδώλιο καθιστής γυναικείας θεότητας (Κυβέλη;) που διατηρεί χρώμα, 1 ολόκληρη κορινθιακή κοτυλίσκη και 1 μισή, πολλά όστρακα από τη συγκόλληση των οποίων προήλθαν μεγαλύτερα ή μικρότερα τμήματα αγγείων, όπως μελαμβαφής προχοΐσκη, πινάκια των οποίων η εσωτερική επιφάνεια ήταν επιχρισμένη με λευκό χρώμα πάνω στο οποίο υπήρχε διακόσμηση ανθεμίων με κόκκινο και κίτρινο και μαύρο, όστρακα κυλικών και σκύφων.

Τάφος V

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 ελλειπής μελανόμορφη κύλικα, 2 κορινθιακές ελλειπείς κοτύλες (υπάρχουν και όστρακα που δεν συνανήκουν), 1 μικρή κοτυλίσκη, 1 άβαφη προχόη, πολλά όστρακα κυλικών με διακόσμηση μελανών ανθεμίων σε εδαφόχρωμο βάθος, σκύφων, άλλης μιας άβαφης πρόχους.

14. Κολάκα

ΝΟΜΟΣ: Φθιώτιδας

ΠΕΡΙΟΧΗ: Κολάκα

ΘΕΣΗ: αγρός Κ. Κυριαζού

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: δε γίνεται αναφορά

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: ταφικός πίθος

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: άγνωστες

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: 5^{ος} αιώνας π.Χ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Α.Δ., Τόμος 48. Β'1 Χρονικά (1993), Δακωρώνια, 207.

Ταφικός πίθος I

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: οστά 1 νεκρού

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: συνεσταλμένη στάση

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: τοποθετημένος ο νεκρός προς το στόμιο, το οποίο ήταν προς Δ.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 μελαμβαφές πινάκιο, 1 μελαμβαφές μόνωτο κύπελλο, 1 άβαφη αρυβαλλόσχημη λήκυθος, 1 ειδώλιο οκλάζουσας μορφής, 2 ελλειπείς βιοιωτικές κύλικες με διακόσμηση μελανών ανθεμίων, 1 ελλειπής αττικός σκύφος, και αρκετά όστρακα.

Ταφικός πίθος II

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: οστά

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: άγνωστη

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: άγνωστος

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 μελαμβαφής λήκυθος, 2 μελαμβαφής λήκυθοι με διακόσμηση ορθών ανθεμίων στο σώμα.

Όστρακα από τα οποία διακρίνονται κορινθιακές κοτυλίσκες, μελαμβαφείς μικκύλοι κάνθαροι

Νεκροταφείο

15. Παλαιοχώρι

ΝΟΜΟΣ: Φθιώτιδας

ΠΕΡΙΟΧΗ: Παλαιοχώρι

ΘΕΣΗ: θέση Βριλιά

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 1 νεκρός

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: συνεσταλμένη στάση

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: η κεφαλή προς Δ.

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: άγνωστες

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: 5^{ος} αιώνας π.Χ. έως το α' μισό του 4^{ου} αιώνα π.Χ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Α.Δ., Τόμος 50, Β' 1 Χρονικά (1995), Δακορώνια, 347.

Τάφος I

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: κιβωτιόσχημος τάφος

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 μελαμβαφές πινάκιο, 3 μελαμβαφείς κυκλικόσχημοι σκύφοι, 1 μελαμβαφές άωτο σκυφίδιο,
1 ελλiptής μελαμβαφής κύλικα, 1 ερυθρόμορφος αμφορέας

Τάφος II

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: κιβωτιόσχημος τάφος

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 μελαμβαφές άωτο φιαλίδιο, 1 ελλiptής κυκλικόσχημος κρατήρας ερυθρόμορφος σε παράσταση δύο παιδαγωγών ενδεδυμένων με ιμάτιο στη μία όψη και στην άλλη όψη δύο νεότερων μορφών με το ιμάτιο περί την οσφύ και τον ένα ώμο (από τους οποίους ο ένας στεφανωμένος κρατεί λύρα, ενώ ο άλλος κρατεί ένα δυσδιάγνωστο αντικείμενο, μάλλον αρύβαλλο), 1 ελλiptής μελανόμορφη κύλικα με παράσταση Ποσειδώνα πάνω σε θαλάσσιο τέρας που κυνηγά γυναίκα, ελλiptείς μελαμβαφείς κánθαροι, 1 μελαμβαφές καρχήσιο με διακόσμηση εμπίεστων ανθεμίων.

Τάφος III

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: απλός ακανόνιστος αβαθής λάκκος

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 τριφυλλόστομη μελαμβαφής οινοχόη, θραύσματα ειδωλίων.

Τάφος IV

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: πώρινη σαρκοφάγος

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 μελαμβαφές φιαλίδιο, 1 ελλiptές πώμα ή γαμικός λέβητας

Τάφος V

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: κιβωτιόσχημος τάφος

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 μελαμβαφές άωτο σκυφίδιο, 5 ελλiptείς σκύφοι, 1 ελλiptής μελαμβαφής κánθαρος,
1 ελλiptές πώμα πυξίδας. Πάνω από τον τάφο βρέθηκε γαμικός λέβητας με πώμα.

Τάφος VI

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: κιβωτιόσχημος τάφος

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 μικρή υδρία με εξίτηλο απολεπισμένο γάνωμα, 1 μελαμβαφές φιαλίδιο, 1 πώμα λεκανίδας,
1 μελαμβαφής αμφορίσκος, 1 μελαμβαφής σκύφος, 1 χάλκινο δακτυλίδι με σφενδόνη, όστρεο

Τάφος VII

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: κιβωτιόσχημος τάφος

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 1 νεκρός

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 μελαμβαφής καρποδόχη σε όστρακα, 1 ακέριο μελαμβαφές φιαλίδιο, 1 μελανόμορφη λήκυθος με παράσταση από τον κύκλο του Διονύσου, 2 ελλiptείς μελαμβαφείς κύλικες από συγκόλληση οστράκων, 3 χάλκινα αγγεία σε τεμάχια, 3 χάλκινοι κρίκοι.

Τάφος VIII

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: πώρινη σαρκοφάγος

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 7 ελλειπείς αγγεία: 1 γαμικός λέβητας, 4 σκύφοι, 2 σκύφοι, 1 προχόη, & 1 αμφορίσκος.

Τάφος IX

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: κιβωτιόσχημος τάφος

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 προχόη, 1 κοτύλη, λαβή αγγείου, χάλκινα ελάσματα, 1 σιδερένια στλεγγίδα, 1 φουρκέτα.

Τάφος X

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: κιβωτιόσχημος τάφος

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: εξωτερικά, πάνω από την πεσμένη πλάκα, ίχνη χαλκού και χρυσού, ίσως από στεφάνι,

1 ασημένιο νόμισμα, 1 μελαμβαφής αμφορέας, 1 μεγάλος μελαμβαφής κάρθαρος, 1 μικύλλο μελαμβαφές κύπελλο με ραβδώσεις, 1 ελλειπές μεγάλο μελαμβαφές κάρχησιο, 1 ελλειπής μελαμβαφής κάρθαρος, 1 ελλειπής μελαμβαφής κοτύλη, 1 μελαμβαφής σκύφος, 4 μελαμβαφείς ελλειπείς κυκλόσχημοι σκύφοι, 1 μελαμβαφής όλπη, 1 κρατήρας με διακόσμηση από μελανό πλοχμό κισσού πάνω σε εξηρμένο βάθος, τμήμα σιδερένιου μαχαιριού, σιδερένια αιχμή δόρατος.

Τάφος XI

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: κιβωτιόσχημος τάφος

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 μελαμβαφής προχόη, 1 κύπελλο με ανάγλυφες ραβδώσεις, 1 κάρθαρος, 1 κάρθαρος με χαμηλό πόδι, 2 μελαμβαφή φιαλίδια, 1 μελαμβαφής πελίκη με λευκή ταινία στην κοιλιά, 1 μελαμβαφές ληκόθιο με ανάγλυφες ραβδώσεις, 1 μελαμβαφής κάρθαρος με χαμηλό πόδι, 1 κυάθιο, 2 κυκλόσχημοι μελαμβαφείς σκύφοι. Από συγκόλληση, 3 ελλειπείς μελαμβαφείς κυκλόσχημοι σκύφοι, 2 ελλειπείς μελαμβαφείς κοτύλες, 1 μελαμβαφής σκύφος, 1 ελλειπές μελαμβαφές κύπελλο με ανάγλυφες ραβδώσεις, 1 ερυθρόμορφος κρατήρας (με σκηνή γυναικωνίτου στη μία όψη και κεφαλή γυναίκας κατά κρόταφο στην άλλη), σιδερένια στλεγγίδα, τμήμα σιδερένιου μαχαιριού.

Τάφος XII

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: απλός ακανόνιστος αβαθής λάκκος

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: όστρακα τα οποία δεν έδωσαν αγγεία λόγω της καταστροφής που υπέστη ο τάφος στην εκσκαφή.

Τάφος XIII

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: κιβωτιόσχημος τάφος

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 ελλειπής άβαφη προχόη με υπερυψωμένη δίλοβη λαβή, 2 ελλειπείς άβαφες πρόχους, 1 προχόη, 1 προχόη, 1 μελαμβαφές κάρθαρος κύπελλο, 1 μελαμβαφής κοτύλη, 1 μελαμβαφές κύπελλο, χάλκινα ελάσματα, χάλκινη λαβή, τμήμα σιδερένιου μαχαιριού, τεμάχια σιδερένιας στλεγγίδος.

Τάφος XIV

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: δε γίνεται αναφορά

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: ταφικός πίθος

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 χάλκινο βραχιόλι εντός του πίθου. Έξω από αυτόν, όστρακα από τα οποία δεν έδωσαν αγγεία.

Τάφος XV

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: κιβωτιόσχημος τάφος

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 ελλειπής μελαμβαφής κάρθαρος, 1 σιδερένια λόγχη.

Τάφος XVI

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: δε γίνεται αναφορά

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: ταφικός πίθος

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 μελαμβαφής αμφορέας, μερικά όστρακα από τα οποία δεν προήλθαν αγγεία.

Τάφος XVII

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: απλός ακανόνιστος αβαθής λάκκος

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: δε γίνεται αναφορά.

16. Λαμία (συστάδα τάφων),

ΝΟΜΟΣ: Φθιώτιδας

ΠΕΡΙΟΧΗ: οδός Παπαφλέσσα και Κωνσταντινουπόλεως

ΘΕΣΗ: οικόπεδο Γ. Λύτρα

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: κεραμοσκεπής καλυβίτης τάφος

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: σκελετικά κατάλοιπα

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: εκτάδην

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: ΒΔ.-ΝΑ.

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: άγνωστες

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: 4^{ος} αιώνας π.Χ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Α.Δ., Τόμος 52, Β' 2 Χρονικά (1997), Δακορώνια, 419 - 420.

Τάφος I

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 2 μελαμβαφή αρυβαλλοειδή ληκύθια με διακόσμηση εξηρημένων ορθών ανθεμίων,
1 μελαμβαφές φιαλίδιο.

Τάφος II

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: εντελώς ακτέριστη ταφή

Τάφος III

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: εντελώς ακτέριστη ταφή

Τάφος IV

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: κιβωτιόσημος τάφος με πλευρές και κάλυμμα από κορινθιακού τύπου στρωτήρες

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: εντελώς ακτέριστη ταφή

Τάφος V

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: κιβωτιόσημος τάφος

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 ακέραιος μελαμβαφής λύχνος.

Τάφος VI

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: κιβωτιόσημος τάφος με πλευρές και κάλυμμα από κορινθιακού τύπου στρωτήρες

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: εντελώς ακτέριστη ταφή.

Τάφος VII

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 μελαμβαφές φιαλίδιο. Έξω από τον τάφο, 1 μελαμβαφές φιαλίδιο, 2 μελαμβαφείς κάνθαροι, 1
ελλιπής μελαμβαφής κοτύλη.

Νεκροταφείο

17. Οδός Γρεβενών

ΝΟΜΟΣ: Φθιώτιδας

ΠΕΡΙΟΧΗ: οδός Γρεβενών

ΘΕΣΗ: οικόπεδο Β. Χονδρογιάννη

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: κιβωτιόσημος τάφος

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: εκτάδην

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: μέσα 4^{ου} αιώνα π.Χ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Α.Δ. Τόμος 50, Β' 1 Χρονικά (1995), Μπούγια, 327 – 328.

Τάφος I

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 1 νεκρός

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: ΒΑ.-ΝΔ.

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 1,80×0,50μ.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 2 μελαμβαφείς κύλικες – σκύφοι τύπου Bolsal. 1 μόνωτο & 1 άωτο σκυφίδιο (μέσα 4^{ου} αι. π.Χ.),
1 αρυβαλλοειδές αγγείο. Όλα είχαν αποτεθεί στο ύψος της λεκάνης και του μηρού του νεκρού.

Τάφος II

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 2 νεκροί (μάλλον 2 γυναίκες)

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Α.-Δ.

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: όμοιες με τον τάφο I

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: κάλυμμα χάλκινου πτυκτού κατόπτρου, τύπου C1 κατά Zuchner, - συναντώμενο από το β' τέταρτο του 4^{ου} αι. π.Χ. κ.ε. - αμέσως Δ. του βόρειου σκελετού, άλλο χάλκινο κάτοπτρο με οστέινη επένδυση στη λαβή – μαζί με 1 μελαμβαφή κύλικα -σκύφο τύπου Bolsal – είχε αποτεθεί στο ύψος του στήθους του Ν., 1 άωτο σκυφίδιο – κοινού τύπου κατά τον 4^ο αι. π.Χ.– περισυνελέγη Δ. του κρανίου του νότιου σκελετού, 1 μολύβδινη κολουροκωνική αγνόθα στη ΒΑ γωνία του τάφου, λίγα όστρακα βρέθηκαν στην επίχωση του τάφου, 2 θραυσμένα σκυφοειδή, 1 άωτο σκυφίδιο. 1 κύλικα –σκύφος είχαν αφεθεί επάνω στο περιχέλιωμα της Β. μακράς πλευράς.

Τάφος III

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 1 νεκρός τουλάχιστον

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Α.-Δ.

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: άγνωστες

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 αρυβαλλοειδές ληκόθιο με ερυθρόμορφο εννεάφυλλο ανθέμιο στην κύρια όψη, χρονολογούμενο στα μέσα του 4^{ου} αι. π.Χ.

18. Επαρχιακή οδός Υπάτης-Αμαλώτας

ΝΟΜΟΣ: Φθιώτιδας

ΠΕΡΙΟΧΗ: Επαρχιακή οδός Υπάτης-Αμαλώτας

ΘΕΣΗ: αγρός Κ. Ξυθάλη

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: κιβωτιόσημος τάφος

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: διπλή ταφή

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: δε γίνεται αναφορά

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Α.-Δ.

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 1,80×0,60×0,82μ.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 2 σφαιρικές άβαφες πρόχους, 2 μελαμβαφείς κύλικες – σκύφοι, 2 άωτα σκυφίδια,
2 λυχνάρια, στλεγγίδα σε τεμάχια, τμήμα χάλκινου αντικειμένου

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: 4^{ου} αιώνας π.Χ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Α.Δ., Τόμος 48, Β' 1 Χρονικά (1993), Παπακωνσταντίνου, 213 - 214.

19. Οδός Αιγίνης

ΝΟΜΟΣ: Φθιώτιδας

ΠΕΡΙΟΧΗ: κοντά στην Παιδαγωγική Ακαδημία

ΘΕΣΗ: οδός Αιγίνης (έργα ΔΕΥΑΛ)

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: κιβωτιόσημος τάφος

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: οστά σαθρά

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: άγνωστη

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: ΒΑ.-ΝΔ.

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 1,87×0,60×0,95μ.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 άωτο σκυφίδιο, 2 μελαμβοφή λυχνάρια (κοντά βόρεια γωνία)

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: τέλη 4^{ου} με αρχές 3^{ου} αιώνα π.Χ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Α.Δ., Τόμος 48, Β΄1 Χρονικά (1986), Παπακωνσταντίνου, 201.

Νεκροταφείο

20. Συκά Υπάτης (Γήπεδο) (εικ. 19)

ΝΟΜΟΣ: Φθιώτιδας

ΠΕΡΙΟΧΗ: Συκά Υπάτης

ΘΕΣΗ: Γήπεδο κοινότητας

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: τέλη 4^{ου} αιώνα μέχρι το α΄ μισό του 3^{ου} αιώνα π.Χ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Α.Δ., Τόμος 41, Β΄1 Χρονικά (1986), Παπακωνσταντίνου – Κατσούνη, 72 - 74.

Τάφος I

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: κεραμοσκεπής τάφος

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 1 νεκρός

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: απροσδιόριστη, δε σώζεται σε καλή κατάσταση

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 1,71×0,27-0,41×0,25μ.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 δακρυδόχο, 1 ερυθροβαφές κύλικα – σκύφος ελλiptής (σπασμένη), 6 ασημένια νομίσματα, 1 ασημένιο έλασμα, 1 χάλκινος δίσκος, 3 μικροί χάλκινοι κρίκοι.

Τάφος II (εικ. 20)

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: πιθάρι

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 1 νεκρός

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: απροσδιόριστη, δε σώζεται σε καλή κατάσταση

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: μήκος 1,62μ., πλάτος στο ύψος του πλαστικού δακτυλίου 1,14μ.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 προχόη, 1 μόνωτο κύπελλο, 1 δίωτο ανοιχτό αγγείο ερυθροβαφές αγγείο σπασμένο, τμήμα σιδερένιου μαχαιριού

Τάφος III (εικ. 21)

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: καύση

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: κεραμοσκεπής τάφος

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: υπολείμματα καύσης

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: απροσδιόριστη, δε σώζεται σε καλή κατάσταση

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 0,88×0,39×0,27μ.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 προχόη με 2 ψευδολαβές, 1 κάρθαρος σπασμένος, 1 ειδώλιο γυμνής μορφής, 1 χάλκινο νόμισμα.

Τάφος IV (εικ. 22)

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: καύση
ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: πιθάρι (ανοιγμένο από παλιά)
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: δε γίνεται αναφορά
ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: απροσδιόριστη
ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: δε γίνεται αναφορά
ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: λίγα όστρακα

Τάφος V

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: δε γίνεται αναφορά
ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: πιθάρι (τμήμα του σώζεται)
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: ίχνη κρανίου και οστών
ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: απροσδιόριστη, δε σώζεται σε καλή κατάσταση
ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 1,06×0,65×0,18μ.
ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 αρυβαλλοειδές ληκύθιο σπασμένο, 2 χάλκινες περόνες σε τεμάχια.

Τάφος VI

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός
ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: κεραμοσκεπής τάφος
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 1 νεκρός (παιδική ταφή, βρέθηκε και 1 δόντι)
ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: απροσδιόριστη, δε σώζεται σε καλή κατάσταση
ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 0,64×0,21×0,09μ.
ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: δε βρέθηκαν

Τάφος VII

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός
ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: λακκοειδής τάφος καλυμμένος με κυρτή κεραμίδα
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 1 νεκρός (σωζόμενος σε καλή κατάσταση)
ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: συνεσταλμένη στάση
ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: δε γίνεται αναφορά
ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: δε βρέθηκαν.

Τάφος VIII

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός
ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: λακκοειδής τάφος
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 1 νεκρός (μήκος σκελετού 1,48μ.)
ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: τοποθετημένος εκτάδην
ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: δε γίνεται αναφορά
ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 σιδερένιο καρφί, κεφαλή σιδερένιου καρφιού, 1 όστρακο (βρέθηκε αποθέτης)

Νεκροταφείο

21. Χίλιαδί

ΝΟΜΟΣ: Φθιώτιδας

ΠΕΡΙΟΧΗ: Χίλιαδί

ΘΕΣΗ: Χίλιαδί

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: δε γίνεται αναφορά

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: ταφικός πίθος (συλημένος)

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: δε βρέθηκαν οστά στο εσωτερικό

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: άγνωστη

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: τοποθετημένος ο πίθος με το στόμιο προς τα Α.

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: άγνωστες

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: κλασική περίοδο (5^{ος} – 4^{ος} αι. π.Χ.)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Α.Δ., Τόμος 36, Β' Ι Χρονικά (1981), Λαμπροπούλου, 220.

Ταφικός πίθος I

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: όστρακα από χοντρά αγγεία.

Ταφικός πίθος II

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 17 κύλικες – σκύφοι μελαμβαφείς, 1 άβαφη πρόχους, 1 μελαμβαφής αρυβαλλοειδής λήκυθος, 2 μικρά κυάθια, 1 μελαμβαφής σκύφος.

Ταφικός πίθος III

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: δε γίνεται αναφορά.

Ταφικός πίθος IV

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 πρόχους άβαφη, 1 ομφαλωτό πινάκιο, 1 μελαμβαφής σκύφος

Ταφικός πίθος V

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: δε βρέθηκε τίποτα.

Νεκροταφείο

22. Μεγαπλάτανος Παλαιοκάστρα

ΝΟΜΟΣ: Φθιώτιδας

ΠΕΡΙΟΧΗ: Παλαιοκάστρα (Μεγαπλάτανος)

ΘΕΣΗ: αγρός Φονιά

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: άγνωστο

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: άγνωστη

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: κλασική περίοδο (5^{ος} – 4^{ος} αι. π.Χ.)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Α.Δ., Τόμος 36, Β' Ι Χρονικά (1981), Πάντος, 221.

Τάφος I

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: δε γίνεται αναφορά

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: ταφικός πίθος με δισκοειδή βάση

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Α.-Δ.

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: ύψος 0,70μ., βάθος 0,90μ.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: δε βρέθηκε τίποτα, μόνο σε όλο τον υπόλοιπο αγρό συγκεντρώθηκαν όστρακα αγγείων από τους κατεστραμμένους τάφους: 1 «αλατοδόχη», 2 ληκύθια ελλιπή & κομμάτια ταφικού αμφορέα

Τάφος II

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: δε γίνεται αναφορά
ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: ταφικός πίθος με δισκοειδή βάση
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Α.-Δ.
ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: ύψος 0,70μ., βάθος 1,28μ.
ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: ό,τι και *ΤΠΙ*.

Τάφος III

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: δε γίνεται αναφορά
ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: ταφικός πίθος (μόνο το αποτόπωμα των τοιχωμάτων του σώθηκε)
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: άγνωστος
ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: βάθος 1,30μ.
ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: ό,τι και στον *ΤΠΙ*, *ΤΠΙΙ*.

Τάφος IV

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: δε γίνεται αναφορά
ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: ταφικός πίθος
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: τοποθετημένος ο πίθος με το στόμιο προς τα Δ.
ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: βάθος 0,80μ.
ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: μελαμβραφής λύχνος ελλειπής & κάτω μέρος καρχησίου, & ό,τι συγκεντρώθηκε σε όλο τον αγρό

Τάφος V

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: δε γίνεται αναφορά
ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: ταφικός πίθος (ίχνη)
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: άγνωστος
ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: βάθος 1,80μ.
ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: ό,τι και στον *ΤΠΙ*, *ΤΠΙΙ*, *ΤΠΙΙΙ*.

Τάφος VI

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός
ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: μάλλον κεραμοσκεπής τάφος (σώζεται μόνο τμήμα του κάτω στρωτήρα)
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: άγνωστος
ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: άγνωστες
ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: ό,τι και στον *ΤΠΙ*, *ΤΠΙΙ*, *ΤΠΙΙΙ*, *ΤΠΙΥ*.

Τάφος VII

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός
ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: πήλινη λάρνακα (διαλυμένη)
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Α.-Δ.
ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: δε γίνεται αναφορά
ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: όστρακα από κύλικες – σκύφους, από καρχήσια, αλλά και από σκύφους, 1 ακέραιος κάνθαρος, 1 ελλιπές στις λαβές και στο χείλος καρχήσιο, 1 ακέραιη πρόχους.

Τάφος VIII

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: δε γίνεται αναφορά
ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: ταφικός πίθος
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: άγνωστος
ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: βάθος 0,80μ.
ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: ό,τι και στον *ΤΠΙ*, *ΤΠΙΙ*, *ΤΠΙΙΙ*, *ΤΠΙΥ*, *ΤΠΙΥΙ*.

Τάφος IX

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: πήλινη λάρνακα (διαλυμένη)

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: άγνωστος

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: δε γίνεται αναφορά

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 χάλκινος δακτύλιος & τμήμα 1 άλλου δακτυλίου, 3 κορινθιακές κοτυλίσκες & τμήματα 4 άλλων, 1 μικρή κύλικα – σκύφος με κλάδους στη ζώνη μεταξύ των λαβών από τις οποίες λείπει η μία, 1 αρυβαλλοειδές ληκύθιο, 1 σκύφος – κοτύλη ελλιπής, 1 ελλιπές ειδώλιο γυναικείας μορφής.

Τάφος X

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: δε γίνεται αναφορά

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: ταφικός πίθος (σώθηκαν μόνο μικρά τμήματα)

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: άγνωστος

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: βάθος 1,30μ.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: ό,τι και στον *ΤΠΙ, ΤΠΙΙ, ΤΠΙΙΙ, ΤΠΝ, ΤΠΝ, ΤΠΝΙΙΙ*.

Τάφος XI

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: δε γίνεται αναφορά

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: ταφικός πίθος (κατεστραμμένος)

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Α.-Δ.

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: άγνωστες

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 λήκυθος ελλιπής στο χείλος με διακόσμηση μελανόμορφων ανθεμίων, 1 ακόμη λήκυθος παρόμοια με την προηγούμενη, κομμάτια κύλικα με μελανόμορφες παραστάσεις, 2 σιδερένια καρφιά (;), διάφορα όστρακα.

Τάφος XII

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: δε γίνεται αναφορά

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: ταφικός πίθος (διαλυμένος)

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: άγνωστος

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: άγνωστες

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: όστρακα τουλάχιστον 4 κυλικών, σκύφων, και κυλικών – σκύφων.

Νεκροταφείο

23. Οδός Θερμοπυλών 17

ΝΟΜΟΣ: Φθιώτιδας

ΠΕΡΙΟΧΗ: οδός Θερμοπυλών 17

ΘΕΣΗ: οικόπεδο Σ. Παγουρτζή

ΤΑΦΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ: ενταφιασμός

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ: υστεροκλασική περίοδο (τέλη 4^{ου} αι. π.Χ.)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Α.Δ., Τόμος 36, Β' 1 Χρονικά (1981), Πάντος, 209 - 210.

Τάφος I

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: κιβωτιόσημος τάφος

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: δε γίνεται αναφορά

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: δε γίνεται αναφορά

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: δε γίνεται αναφορά

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 1,85×0,42×0,70μ.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: (μελαμβαφής λύχνος, ακέραιο μικρό μυροδοχείο, ελλiptές μελαμβαφές σκυφίδιο, θραύσματα μικρού χάλκινου ελάσματος με οπή), σώμα πυξίδας με διακόσμηση κάθετων γραμμών μαζί με το θραυσμένο στη λαβή πόμα της που φέρει διακόσμηση ανθεμίων, σώμα ελλiptές όμοιας πυξίδας που συγκολλήθηκε από όστρακα, αέριαι φιαλίσκη.

Τάφος II

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: κιβωτιόσημος τάφος από πήλινες τετράγωνες πλάκες

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 2 σκελετοί αλλά και 3 κρανία στη δυτική πλευρά από επαναχρησιμοποίηση

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: δε γίνεται αναφορά

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: δε γίνεται αναφορά

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: δε γίνεται αναφορά

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: χάλκινο νόμισμα ανάμεσα στα κρανία, 1 μελαμβαφής φιάλη με εμπέστη διακόσμηση ανθεμίων, 1 μελαμβαφής κάρθαρος με ίδια διακόσμηση.

Τάφος III

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: κιβωτιόσημος από αδρές πλάκες

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 1 αναμοχλευμένος σκελετός

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: απροσδιόριστη, ίχνη κρανίου βρέθηκαν στη δυτική πλευρά και τα οστά των κάτω άκρων στην ανατολική πλευρά αναμοχλευμένα

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: απροσδιόριστη για τον προαναφερθέντα λόγο

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 1,79×±0,60×0,66μ.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 πρόχους ελλiptής κατά το λαιμό & τη λαβή, κάτω από αυτήν λύχνος με παράσταση Ερμού ορθίου που κρατεί κηρύκειο & βαλάντιο υπεράνω βωμού με επιγραφή του κεραμέως ΠΡΕ[ΙΜ]ΟΥ στη βάση, 1 πρόχους άωτη με πεπιεσμένο σφαιρικό σώμα, 1 ζωόμορφο ειδώλιο.

Τάφος IV

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: κιβωτιόσημος από φαιόχρωμους λίθους

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: δε γίνεται αναφορά

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: άγνωστη

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: άγνωστος

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 1,8×±0,60×0,76μ.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: θραύσματα ειδωλίου που διατηρούσαν και χρώμα, 1 μόνωτο κύπελλο, 2 αέριαι μυροδοχεία, 1 οξυπύθμενος αμοφορέας, 1 μικρός αμοφορέας, 1 μελαμβαφή φιάλη, όστρακα από μυροδοχεία και άλλα αγγεία, 1 κομμάτι κεραμιδιού με οπή

Τάφος V

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: καλυβίτης

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: δε γίνεται αναφορά

ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: άγνωστη

ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: άγνωστος

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 0,49×0,37×0,47μ.

ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: εσωτερικά δε βρέθηκε τίποτε. Εξωτερικά, πήλινο ομοίωμα μικρού καθίσματος, θραύσματα ειδωλίων, πήλινα ομοιώματα μόνωτου πινακίου, πίθου και λεκάνης με δύο λαβές, προχόη.

Τάφος VI

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: κιβωτιόσχημος τάφος από μεγάλες πλάκες πωρόλιθου
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 1 σκελετός αποσπασμένος και διαταραγμένος
ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: απροσδιόριστη, οστά διαταραγμένα
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: κρανίο στα Δ.
ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 1,81×±0,65×0,70μ.
ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: μόνο όστρακα, και κομμάτια ειδωλίων εσωτερικά και εξωτερικά.

Τάφος VII

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: κιβωτιόσχημος τάφος από χοντρές πλάκες πωρόλιθου
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: οστά σαθρά και λίγα
ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: δε γίνεται αναφορά
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Α.-Δ.
ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 1,89×0,54×0,62μ.
ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: μελαμβαφής κύλικα – σκύφος σπασμένη, κύπελλο, μελαμβαφής φιάλη, τμήμα χάλκινης περόνης

Τάφος VIII

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: κεραμοσκεπής τάφος από κεραμίδες
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: λιγοστά οστά, αλλά μάλλον πρόκειται για παιδική ταφή
ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: άγνωστη
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Α.-Δ.
ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 0,64×0,28×0,48μ.
ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: λίγα όστρακα, φιάλη, γυναικείο ειδώλιο, κομμάτια σαθρού ειδωλίου, σκύφος σπασμένος, 1 ακόμα σαθρό ειδώλιο. Εξωτερικά, βρέθηκαν φιαλίσκη, ακέραιο γυναικείο ειδώλιο, ειδώλιο σπασμένο, μόνωτο αγγείο, μικύλλο κύπελλο, μικύλλο καλαθόσχημο άωτο κύπελλο.

Τάφος IX

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: κιβωτιόσχημος τάφος από κεραμίδες
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: λίγα σαθρά οστά
ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: άγνωστη
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: Α.-Δ.
ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 0,98×0,32×0,47μ.
ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: δε γίνεται καμία αναφορά.

Τάφος X

ΤΥΠΟΣ ΤΑΦΗΣ: κιβωτιόσχημος τάφος από τετράγωνες κεραμίδες
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ: 4 κρανία
ΘΕΣΗ ΝΕΚΡΟΥ: άγνωστη
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: ΒΑ.-ΝΔ.
ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: 1,48×0,46-0,53×0,51μ.
ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ: 1 μόνωτο μελαμβαφές κύπελλο, 1 δακρυδόχος, 1 μελαμβαφής κύλικα – σκύφος, 1 μελαμβαφές λυχνάρι. Εξωτερικά, βρέθηκε ακόμα 1 λυχνάρι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ:

Έθιμα ταφής

Για ένα ολοκληρωμένο ταφικό τελετουργικό, ο τάφος όπως είναι λογικό αποτελεί σημαντικό στοιχείο του. Είναι το τελευταίο μέρος που εκάστοτε διαμορφώνεται για την τοποθέτηση του αποθανόντος., ο τελικός προορισμός του. Μπορεί να αποτελεί μέρος ενός ευρύτερου ταφικού συνόλου, ενός νεκροταφείου δηλαδή, μέρος ενός οικογενειακού ταφικού συνόλου, ή ακόμα και όχι, οπότε μιλάμε για μεμονωμένες ταφές.

Οι τάφοι που επιλέγονται στην περιοχή της Θεσσαλίας και της Φθιώτιδας από τον 10^ο έως και τον ύστερο 4^ο αιώνα π.Χ., δε χαρακτηρίζουν κάποια συγκεκριμένη ταφική πρακτική μεμονωμένα. Δηλαδή, όπου συναντάται λ.χ. ο τύπος ταφής του απλού λάκκου δεν είναι αναμενόμενη η ταφική πρακτική του ενταφιασμού, καθώς μπορεί να εσωκλείει τεφροδόχο αγγείο, οπότε πιθανόν να πρόκειται για καύση. Επομένως οποιοσδήποτε τέτοιος συσχετισμός θα προβεί λαθεμένος. Επιπροσθέτως, η συχνότητα με την οποία επιλέγονται και απαντώνται δεν μπορεί να αποτελέσει κριτήριο για να προσδιοριστεί κάποιο τοπικό εθιμικό στοιχείο. Οι τάφοι διακρίνονται σε επτά τύπους, τους κιβωτιόσχημους, τους λακκοειδείς, τους θαλαμωτούς, τους θολωτούς, τις λάρνακες, τους καλυβίτες και τους τύμβους.

Στο κεφάλαιο αυτό εκτός από τους τύπους των τάφων που επιλέγονται, θα παρουσιαστεί και η συχνότητα της ταφικής πρακτικής που χρησιμοποιείται και αναφέρεται στις πηγές ανά περιοχή.

A. Θεσσαλία.

A.1 Ταφικές πρακτικές

Στην περιοχή της Θεσσαλίας (διαγρ. 1), όπως μπορούμε να διακρίνουμε και από τα δελτία, η ταφική πρακτική του ενταφιασμού συναντάται σε 203 συνολικά τάφους, εκ των οποίων οι 86 είναι των γεωμετρικών χρόνων: **1)** Βελεστίνο, *θολωτός τάφος*⁶. **2)** Νεκροταφείο τύμβων Αλμυρού: *τύμβος Α & Β*⁷. **3)** Νεκροταφείο Κρανών: *T1*⁸, *T2*⁹, *T3*, *T8*, *T10*, *T11*, *T12*, *T13*, *T13α*, *T14*, *T15*¹⁰, *T16*, *T17*, *TT18*, *T19*¹¹, *T20*, *T22*¹², *T23*¹³, *T23i*, *T24*¹⁴, *T25*, *T26*, *T27*, *T28*¹⁵, *T29*, *T30*, *T31*, *T32*, *T33*, *T34*, *T36*, *T37*¹⁶, *T38*, *T39*, *T40*, *T41*, *T42*, *T43*, *T44*¹⁷, *T45*, *T46*, *T47*, *T48*, *T49*, *T51*¹⁸, *T52*, *T53*, *T54*, *T55*, *T56*, *T57*, *T58*, *T59*, *T60*, *T61*, *T62*, *T63*. **4)** Λυκούδι: *TI*, *TII*. **5)** Βόλος, *κιβωτιόσχημος τάφος T172*. **6)** Μεσορράχη, *λαξευτός τάφος*¹⁹.], οι 6 των

---

⁶ Ο τάφος αυτός περιείχε 3 νεκρούς, οπότε υπολογίζεται 3 φορές.

⁷ Η ταφική πρακτική του ενταφιασμού μετρήθηκε 2 μόνο φορές, 1 φορά για κάθε τύμβο, διότι δε γίνεται σαφής αναφορά σε πόσους τάφους χρησιμοποιήθηκε η κάθε ταφική πρακτική. Με αυτό τον τρόπο υπολογίστηκε και η ταφική πρακτική της καύσης και του εγχυτρισμού.

⁸ Ο τάφος αυτός περιείχε 4 νεκρούς, οπότε υπολογίζεται 4 φορές.

⁹ Ο τάφος αυτός περιείχε 2 νεκρούς, οπότε υπολογίζεται 2 φορές.

¹⁰ Ο τάφος αυτός περιείχε 2 νεκρούς, οπότε υπολογίζεται 2 φορές.

¹¹ Ο τάφος αυτός περιείχε 2 νεκρούς, οπότε υπολογίζεται 2 φορές.

¹² Ο τάφος αυτός περιείχε 3 νεκρούς, οπότε υπολογίζεται 3 φορές.

¹³ Ο τάφος αυτός περιείχε 4 νεκρούς, οπότε υπολογίζεται 4 φορές.

¹⁴ Ο τάφος αυτός περιείχε 3 νεκρούς, οπότε υπολογίζεται 3 φορές.

¹⁵ Ο τάφος αυτός περιείχε 3 νεκρούς, οπότε υπολογίζεται 3 φορές.

¹⁶ Ο τάφος αυτός περιείχε 2 νεκρούς, οπότε υπολογίζεται 2 φορές.

¹⁷ Ο τάφος αυτός περιείχε 2 νεκρούς, οπότε υπολογίζεται 2 φορές.

¹⁸ Ο τάφος αυτός περιείχε 3 νεκρούς, οπότε υπολογίζεται 3 φορές.

¹⁹ Ο τάφος αυτός περιείχε 2 νεκρούς, οπότε υπολογίζεται 2 φορές.

αρχαϊκών: [8) Πρόδρομος, τάφοι²⁰. 9) Φάρσαλα, θολωτός τάφος²¹.] και οι 115 των κλασικών χρόνων: [11) Δημητριάδα, *σαρκοφάγος*²². 12) Αγιά, *κτιστός τάφος*²³. 14) Νεκροταφείο Ραχούλα²⁴. 15) Νεκροταφείο Φθιώτιδες Θήβες²⁵. 16) Νεκροταφείο Σωρός²⁶. 17) Νεκροταφείο Σωρός²⁷. 18) Άγιος Γεώργιος Φερών: T1, T2²⁸, T3, T4, T5. 19) Βελεστίνο: T1²⁹, T2³⁰. 21) Νεκροταφείο Φθιώτιδες Θήβες³¹. 22) Νεκροταφείο Αλόνησος³². 23) Βελεστίνο: T1, T2. 24) Νεκροταφείο Βελεστίνο³³.].

Η ταφική πρακτική της καύσης χρησιμοποιείται σε 143 συνολικά ταφές, από αυτές οι 4 είναι των γεωμετρικών χρόνων: [2) Νεκροταφείο τύμβων Αλμυρού: *τύμβος A & B*. 3) Νεκροταφείο Κραννών: T35, 7) Αργυροπούλι Τυρνάβου, *θολωτός τάφος*.], οι 137 των αρχαϊκών: [10) Νεκροταφείο Άγιος Γεώργιος: T2³⁴, T3³⁵, T4³⁶, T5³⁷, T6³⁸, T7³⁹, T8⁴⁰, T9⁴¹, T10⁴², T12⁴³, T13⁴⁴, T14⁴⁵, T15⁴⁶, T16⁴⁷, T17⁴⁸, T18⁴⁹.], και οι 2 των κλασικών χρόνων: [13) Τρίκαλα. 20) Φάρσαλα, *τάφος*.].

²⁰ Ο τάφος αυτός περιείχε 4 νεκρούς, οπότε υπολογίζεται 4 φορές.

²¹ Ο τάφος αυτός περιείχε 2 πώρινες σαρκοφάγους, οπότε υπολογίζεται 2 φορές.

²² Ο τάφος αυτός περιείχε 2 νεκρούς, οπότε υπολογίζεται 2 φορές.

²³ Ο τάφος αυτός περιείχε 2 λάρνακες, οπότε υπολογίζεται 2 φορές.

²⁴ Το νεκροταφείο Ραχούλα περιείχε 18 τάφους, χωρίς να δίνονται πλήρη στοιχεία για τον καθένα, αλλά εδώ υπολογίζεται 18 φορές η ταφική πρακτική.

²⁵ Το νεκροταφείο Φθιώτιδες Θήβες περιείχε 37 τάφους, για τους οποίους δε δίνονται αναλυτικά στοιχεία, αλλά εδώ υπολογίζεται αντίστοιχα πάλι 37 φορές η ταφική πρακτική του ενταφιασμού.

²⁶ Το νεκροταφείο Σωρός περιείχε 3 τάφους, οπότε κι εδώ υπολογίζεται 3 φορές.

²⁷ Το νεκροταφείο Σωρός περιείχε 16 τάφους, οπότε κι εδώ υπολογίζεται 16 φορές.

²⁸ Ο τάφος αυτός περιείχε τουλάχιστον 2 νεκρούς, οπότε υπολογίζεται 2 φορές.

²⁹ Ο τάφος αυτός περιείχε 3 νεκρούς, οπότε υπολογίζεται 3 φορές.

³⁰ Ο τάφος αυτός περιείχε 3 νεκρούς, οπότε υπολογίζεται 3 φορές.

³¹ Το νεκροταφείο Φθιώτιδες Θήβες περιείχε 3 τάφους, οπότε κι εδώ υπολογίζεται 3 φορές.

³² Το νεκροταφείο Αλόνησος περιείχε 4 πήλινες λάρνακες, οπότε κι εδώ υπολογίζεται 4 φορές.

³³ Το νεκροταφείο Βελεστίνο περιείχε 16 τάφους, οπότε κι εδώ υπολογίζεται 16 φορές.

³⁴ Ο τάφος αυτός περιείχε 5 τεφροδόχα αγγεία, οπότε υπολογίζεται 5 φορές.

³⁵ Ο τάφος αυτός περιείχε 11 τεφροδόχα αγγεία, οπότε υπολογίζεται 11 φορές.

³⁶ Ο τάφος αυτός περιείχε 3 τεφροδόχα αγγεία, οπότε υπολογίζεται 3 φορές.

³⁷ Ο τάφος αυτός περιείχε 3 τεφροδόχα αγγεία, οπότε υπολογίζεται 3 φορές.

³⁸ Ο τάφος αυτός περιείχε ~21 τεφροδόχα αγγεία, οπότε υπολογίζεται 21 φορές.

³⁹ Ο τάφος αυτός περιείχε 2 τεφροδόχα αγγεία, οπότε υπολογίζεται 2 φορές.

⁴⁰ Ο τάφος αυτός περιείχε 27 τεφροδόχα αγγεία, οπότε υπολογίζεται 27 φορές.

⁴¹ Ο τάφος αυτός περιείχε 4 τεφροδόχα αγγεία, οπότε υπολογίζεται 4 φορές.

Η ταφική πρακτική του εγχυτρισμού σε 2 μόνο ταφές, οι οποίες χρονολογούνται στα γεωμετρικά χρόνια: [**2**) Νεκροταφείο τύμβων Αλμυρού: *τύμβος Α & Β*]. Τέλος σε 8 ταφές, πάλι των γεωμετρικών χρόνων: [**3**) Νεκροταφείο Κραννών: *T4*⁵⁰, *T5*, *T6*, *T7*, *T21*.] δε γίνεται καμία αναφορά της ταφικής πρακτικής που χρησιμοποιήθηκε πιθανόν λόγω έλλειψης στοιχείων, ενώ σε 1 των αρχαϊκών χρόνων, είναι άγνωστη επειδή δεν έχει ανασκαφεί ακόμα: [**10**) Νεκροταφείο Άγιος Γεώργιος: *T11*.].

Συμπεραίνουμε επομένως, ότι η ταφική πρακτική του ενταφιασμού κυριαρχεί σε 203 συνολικά ταφές, έναντι 143 ταφών της καύσης, 2 του εγχυτρισμού, 8 ταφών, στους οποίους δε γίνεται καμία αναφορά για το ποια ταφική πρακτική χρησιμοποιείται και 1 ταφής στην οποία παραμένει άγνωστη η ταφική πρακτική, διότι δεν έχει ανασκαφεί ακόμη πλήρως ο τάφος.

A.2 Τύποι τάφων

Οι συνηθέστεροι τύποι τάφων διακρίνονται στις ακόλουθες κατηγορίες: απλοί λάκκοι, θαλαμωτοί, θολωτοί, λακκοειδείς, λάρνακες, καλυβίτες, κεραμοσκεπείς, κιβωτιόσχημοι και τύμβοι (διαγρ. 2). Στην περιοχή της Θεσσαλίας όμως, γίνεται αναφορά και ένα πεταλόσχημο τύπο ταφής. Τον τύπο αυτό θα τον υπολογίσω ξεχωριστά, και δε θα τον συγκαταλέξω στους απλούς λάκκους.

---

⁴² Ο τάφος αυτός περιείχε 4 τεφροδόχα αγγεία, οπότε υπολογίζεται 4 φορές.

⁴³ Ο τάφος αυτός περιείχε 2 μόνο πήλινα τεφροδόχα αγγεία, οπότε υπολογίζεται 2 φορές.

⁴⁴ Ο τάφος αυτός περιείχε 2 κομματιασμένα τεφροδόχα αγγεία, οπότε υπολογίζεται 2 φορές.

⁴⁵ Ο τάφος αυτός περιείχε 17 τεφροδόχα αγγεία, οπότε υπολογίζεται 17 φορές.

⁴⁶ Ο τάφος αυτός περιείχε ~8 τεφροδόχα αγγεία, οπότε υπολογίζεται 8 φορές.

⁴⁷ Ο τάφος αυτός περιείχε πάνω από 5 τεφροδόχα αγγεία, οπότε υπολογίζεται 5 φορές.

⁴⁸ Ο τάφος αυτός περιείχε 8 νεκρούς, οπότε υπολογίζεται 8 φορές.

⁴⁹ Ο τάφος αυτός περιείχε ~15 τεφροδόχα αγγεία, οπότε υπολογίζεται 15 φορές.

⁵⁰ Ο τάφος αυτός περιείχε 4 ταφές, οπότε 4 φορές.

Ο πρώτος τύπος, οι απλοί λάκκοι, στη γεωμετρική περίοδο χρησιμοποιούνται σε 42 συνολικά ταφές, 39 ταφές των γεωμετρικών χρόνων: **[3)** Νεκροταφείο Κραννών: *T1, T4, T5, T6, T11, T14, T15, T16, T19, T21, T22, T23, T23i, T24, T25, T28, T29, T30, T32, T34, T35, T36, T37, T39, T40, T42, T43, T44, T46, T47, T49, T51, T53, T54, T58, T59, T61, T62, T63.*]. Στην αρχαϊκή περίοδο φαίνεται να μη χρησιμοποιείται καθόλου, ενώ στην κλασική χρησιμοποιείται μόλις σε 2 ταφές: **[12)** Αγιά, *κτιστός τάφος. 20)* Φάρσαλα, *τάφος.*].

Ο δεύτερος τύπος, ο τύπος των θαλαμοειδών τάφων, αποτελούνταν από τάφους που είχαν τη μορφή υπόγειων δωματίων σκαμμένων στις πλαγιές υψωμάτων και σε αρκετό βάθος όπου έφθανε κανείς δια μέσω ενός στενού κατηφορικού δρόμου. Μετά τη ταφή έφραζαν τη θύρα του θαλάμου με ξερολιθιά κι έκλειναν το δρόμο αφήνοντας το θάλαμο χωρίς χώμα. Στην περιοχή της Θεσσαλίας φαίνεται να μη χρησιμοποιείται καθόλου από τη γεωμετρική έως και την ύστερη κλασική περίοδο.

Ο τρίτος τύπος, οι θολωτοί τάφοι επιλέγονταν για τάφους βασιλέων, ευγενών και γενικά αρχόντων. Έχουν κι αυτοί δρόμο, θύρα, στόμιο και θάλαμο. Ο δρόμος όμως είναι οριζόντιος κι όχι επικλινής, τα τοιχώματα κάθετα, ενώ η θύρα κι ο θάλαμος είναι οικοδομημένα με ογκόλιθους, άλλοτε επάνω από την επιφάνεια του εδάφους (και σκεπαζόταν με χώμα), κι άλλοτε στην πλαγιά ενός λόφου. Στο δάπεδο υπάρχουν λάκκοι που χρησίμευαν ως τάφοι. Ο τύπος των θολωτών τάφων, αποτελεί «κληρονομιά» από τα μυκηναϊκά χρόνια, κληρονομιά που συνεχίζεται και στα γεωμετρικά, και σπάνια στα αρχαϊκά χρόνια. Μνημειώδεις θολωτοί τάφοι έχουν βρεθεί σε όλη την έκταση του Μυκηναϊκού κόσμου – όχι όμως, σε όλες τις περιοχές⁵¹ -, στέγαζαν το νεκρό και τη «οικογένειά» του⁵². Στην περιοχή της Θεσσαλίας, εμφανίζεται σε 4 συνολικά ταφές ο τύπος αυτός. Συγκεκριμένα, στη γεωμετρική περίοδο χρησιμοποιείται σε 3 ταφές: **[1)** Βελεστίνο, *θολωτός τάφος. 6)* Μεσορράχη, *λαξευτός τάφος. 7)* Αργυροπούλι Τυρνάβου, *θολωτός τάφος.*]. Στην αρχαϊκή περίοδο σε 1 μόνο ταφή: **[9)** Φάρσαλα, *θολωτός τάφος.*], ενώ στην κλασική περίοδο σε καμία ταφή.

⁵¹ Καθώς όπως θα αναφερθεί στη συνέχεια, στην περιοχή της Φθιώτιδας, ο τύπος αυτός δεν απαντά καθόλου από τα γεωμετρικά μέχρι και τα κλασικά χρόνια.

⁵² Kurtz – Boardman, 1994, 22.

Ο τέταρτος τύπος, οι λακκοειδείς τάφοι, είναι τάφοι απλοί. Αποτελούνται από ένα μακρόστενο κάθετο όρυγμα που σκεπαζόταν ύστερα την ταφή με ακατέργαστες λίθινες πλάκες, στηριγμένες στο τοίχωμά του, σε ύψος 1μ. περίπου από τον πυθμένα και σκεπαζόταν έπειτα με χώμα. Στους γεωμετρικούς χρόνους και στους αρχαϊκούς χρόνους, δε χρησιμοποιείται καθόλου ο τύπος των λακκοειδών τάφων. Στους κλασικούς χρησιμοποιείται σε 12 ταφές: **[15)** Νεκροταφείο Φθιώτιδες Θήβες⁵³. **18)** Άγιος Γεώργιος Φερών: *T1, T2, T3, T4, T5*.].

Ο πέμπτος τύπος, οι λάρνακες, ήταν πήλινες σαρκοφάγοι για την ταφή παιδιών κι ενηλίκων. Ο τύπος αυτός απαντά σε 19 συνολικά ταφές. Στους γεωμετρικούς χρόνους, χρησιμοποιείται σε 12 ταφές: **[3)** Νεκροταφείο Κραννών: *T2, T3, T10, T12, T20, T31, T38, T41, T48, T56, T57, T60*.]. Στους αρχαϊκούς χρόνους, χρησιμοποιείται σε 2 ταφές: **[9)** Φάρσαλα, *θολωτός τάφος*⁵⁴.]. Στους κλασικούς χρόνους χρησιμοποιείται σε 15 ταφές: **[11)** Δημητριάδα, *σαρκοφάγος*. **12)** Αγιά, *κτιστός τάφος*⁵⁵. **15)** Νεκροταφείο Φθιώτιδες Θήβες⁵⁶. **17)** Νεκροταφείο Σωρός⁵⁷. **24)** Νεκροταφείο Βελεστίνο⁵⁸].

Ο έκτος τύπος, ο τύπος των καλυβίτων τάφων, όπως παρατηρείται από τις πηγές δεν απαντά στην περιοχή της Θεσσαλίας καθόλου από τα γεωμετρικά έως και τα ύστερα κλασικά χρόνια.

Ο έβδομος τύπος ο τύπος των κεραμοσκεπών τάφων, στα γεωμετρικά χρόνια, χρησιμοποιείται σε 39 συνολικά ταφές, 9 ταφές: **[3)** Νεκροταφείο Κραννών: *T13, T17, T18, T26, T27, T33, T45, T52, T55*.]. Στα αρχαϊκά χρόνια, χρησιμοποιείται σε 4 ταφές: **[8)** Πρόδρομος, *τάφοι*⁵⁹.]. Στα κλασικά χρόνια χρησιμοποιείται σε 26 ταφές: **[14)** Νεκροταφείο Ραχούλα⁶⁰. **15)** Νεκροταφείο Φθιώτιδες Θήβες⁶¹. **21)** Νεκροταφείο Φθιώτιδες Θήβες⁶².].

⁵³ Το νεκροταφείο Φθιώτιδες Θήβες περιείχε 7 λακκοειδείς τάφους.

⁵⁴ Ο θολωτός αυτός τάφος εμπεριείχε 2 πώρινες συλημένες σαρκοφάγους.

⁵⁵ Ο κτιστός πυραμοειδής αυτός τάφος περιείχε 2 ξύλινες λάρνακες.

⁵⁶ Το νεκροταφείο αυτό περιείχε 7 πήλινες λάρνακες.

⁵⁷ Το νεκροταφείο Σωρός περιείχε 2 σαρκοφάγους.

⁵⁸ Το νεκροταφείο Βελεστίνο, περιείχε 4 ορθογώνιες πήλινες λάρνακες (2 μεγάλες και 2 μικρές).

⁵⁹ Στο δελτίο αυτό, συμπεριλαμβάνονται 4 κεραμοσκεπείς τάφοι.

⁶⁰ Στο νεκροταφείο Ραχούλα περιέχονται 8 κεραμοσκεπείς τάφοι.

Ο όγδοος τύπος ταφής, ο τύπος των κιβωτιόσχημων τάφων, είναι τάφοι παραλληλόγραμμου σχήματος με εσωτερική επένδυση από λίθινες ή πλίνθινες πλάκες. Συναντάται σε 45 συνολικά ταφές, 3 ταφές των γεωμετρικών χρόνων⁶³: **[3)** Νεκροταφείο Κραννών: *T8, T13a*. **5)** Βόλος, κιβωτιόσχημος T172], σε καμία ταφή των αρχαϊκών χρόνων, και σε 42 ταφές των κλασικών χρόνων: **[14)** Νεκροταφείο Ραχούλα⁶⁴. **15)** Νεκροταφείο Φθιώτιδες Θήβες⁶⁵. **16)** Νεκροταφείο Σωρός⁶⁶. **17)** Νεκροταφείο Σωρός⁶⁷. **19)** Βελεστίνο, *T1, T2*. **22)** Νεκροταφείο Αλόνησος⁶⁸. **23)** Βελεστίνο, *T1, T2*].

Και ο ένατος τύπος, οι τύμβοι (<λατιν. tumulus) είναι τεχνητοί λόφοι από χώμα και λίθους που δημιουργούνται πάνω από τάφους. Συνήθως περιβάλλονται από ένα λίθινο κρηπίδωμα που συγκρατεί τα χώματα και ορίζει το μέγεθος του τύμβου, που συχνά φθάνει τα 20 ή 30μ. σε διάμετρο. Οι πρώτοι τύμβοι στον ελληνικό χώρο εμφανίζονται στο Νυδρί της Λευκάδος και ανήκουν στην πρώιμη και μέση Εποχή του Χαλκού⁶⁹. Στους γεωμετρικούς χρόνους ο τύπος ταφής του τύμβου χρησιμοποιείται σε 2 ταφές⁷⁰: **[2)** Νεκροταφείο τύμβων Αλμυρός: *τύμβος A & B*]. Στους αρχαϊκούς χρόνους, όπως παρατηρείται δε χρησιμοποιείται καθόλου, ενώ στους κλασικούς χρόνους χρησιμοποιείται μόνο σε 1 ταφή: **[13)** Τρίκαλα.].

Τέλος, ο ιδιαίτερος τύπος ταφής του πεταλόσχημου τάφου, όπως παρατηρούμε διακρίνεται μόνο σε ένα νεκροταφείο, σε 17 ταφές: **[10)** Νεκροταφείο Άγιος Γεώργιος: *T2, T3, T4, T5, T6, T7, T8, T9, T10, T11, T12, T13, T14, T15, T16, T17, T18*].

---

⁶¹ Στο νεκροταφείο Φθιώτιδες Θήβες περιέχονται και 15 κεραμοσκεπείς τάφοι.

⁶² Στο νεκροταφείο Φθιώτιδες Θήβες περιέχονται και 3 κεραμοσκεπείς παιδικοί τάφοι.

⁶³ Κι στους τύπος των τάφων δε υπολογίζεται μόνο ο αριθμός των δελτίων των τάφων, αλλά όσοι τάφοι αναφέρονται σε αυτά.

⁶⁴ Το νεκροταφείο Ραχούλα περιείχε 10 κιβωτιόσχημους τάφους.

⁶⁵ Το νεκροταφείο Φθιώτιδες Θήβες περιείχε 8 κιβωτιόσχημους τάφους.

⁶⁶ Το νεκροταφείο Σωρός περιείχε 3 κιβωτιόσχημους τάφους.

⁶⁷ Το νεκροταφείο Σωρός περιείχε 14 κιβωτιόσχημους τάφους.

⁶⁸ Το νεκροταφείο Αλόνησος περιείχε 3 ορθογώνιους κιβωτιόσχημους τάφους.

⁶⁹ Εγκυκλοπαίδεια, *Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα*, 58., 288

⁷⁰ Υπολογίζονται κι εδώ ως 2 μόνο ταφές, καθώς όπως προανέφερα δε γίνεται σαφής αναφορά.

Τέλος, σε 1 μόνο ταφή δε γίνεται καμία αναφορά για τον τύπο ταφής που χρησιμοποιείται, και ανήκει στη γεωμετρική περίοδο: [3] Νεκροταφείο Κραννών: T7.].

Συνοψίζοντας, όπως μπορούμε να παρατηρήσουμε από τους 191 συνολικά τάφους, οι: *i)* 41 είναι απλοί λάκκοι, *ii)* κανένας θαλαμοειδής, *iii)* 4 θολωτοί, *iv)* 12 λακκοειδείς, *v)* 29 λάρνακες, *vi)* κανένας τύπος καλυβίτη, *vii)* 39 κεραμοσκεπείς, *viii)* 45 κιβωτιόσχημοι, *ix)* 3 τύμβοι, *x)* 17 τύποι πεταλόσχημου τάφου, και *xi)* σε 1 μόνο τάφο δε γίνεται καμία αναφορά για τον τύπο τάφου που επιλέγεται και χρησιμοποιείται.

B. ΦΘΙΩΤΙΔΑ.

B.1 Ταφικές πρακτικές

Στην περιοχή της Φθιώτιδας (διαγρ. 3), ταφική πρακτική του ενταφιασμού συναντάται σε 110 συνολικά ταφές. Συγκεκριμένα, σε 44 ταφές των γεωμετρικών χρόνων. **1)** Νεκροταφείο Μόδι: *TIV, TV, TVI, TVII, TVIII, TX, TXI, TXII.* **2)** Γαλανείκα, *TΓ⁷¹*, *ΤII.* **3)** Οδός Κωστορίζου και Αχινού, *T2.* **4)** Νέο Μοναστήρι Δομοκού, *τάφος.* **5)** Τραγάνα. **7)** Παλαιοχώρι, *TI, TII.* **9)** Νεκροταφείο Παναγίτσα Ελατείας⁷². **10)** Νεκροταφείο Δημοτική Οδός: *TI, TII, TIII, TIV, TV, TVI, TVII, TVIII, TIX, TX, TXI, TXII.*]. Στα αρχαϊκά χρόνια, χρησιμοποιείται σε 15 ταφές: **[11)** Νεκροταφείο Μεξιμάτες: *TI, TII, TIII, TIV, TV, TVI, TVII, TVIII, TIX, TX, TXI, TXII, TXIII, TXIV.*]. Και τέλος στα κλασικά χρόνια, χρησιμοποιείται σε 51 ταφές: **[15)** Νεκροταφείο Παλαιοχώρι: *TI, TII, TIII, TIV, TV, TVI, TVII, TVIII, TIX, TX, TXI, TXII, TXIII, TXIV, TXV, TXVI, TXVII.* **16)** Λαμία (συστάδα τάφων): *TI, TII, TIII, TIV, TV, TVI, TVII.* **17)** Νεκροταφείο Οδός Γρεβενών: *TI, TII, TIII.* **18)** Επαρχιακή Οδός Υπάτης - Αμαλώτας⁷³. **19)** Οδός Αιγίνης. **20)** Νεκροταφείο Συκά Υπάτης (Γήπεδο): *TI, TII, TVI, TVII, TVIII.* **22)** Νεκροταφείο Μεγαπλάτανος Παλαιοκάστρα: *TVI, TVII, TIX.* **23)** Νεκροταφείο Οδός Θερμοπυλών 17: *TI, TII, TIII, TIV, TV, TVI, TVII, TVIII, TIX, TX⁷⁴.*].

Η ταφική πρακτική της καύσης, φαίνεται ότι χρησιμοποιείται μόνο στα κλασικά χρόνια στην περιοχή της Φθιώτιδας, και συγκεκριμένα μόνο σε 2 ταφές:

---

⁷¹ Ο τάφος αυτός περιείχε τουλάχιστον 3 νεκρούς, όποτε υπολογίζεται κι ανάλογα η ταφική πρακτική που αναφέρεται ότι χρησιμοποιείται.

⁷² Το νεκροταφείο παναγίτσα Ελατείας περιείχε 14 ταφές, όποτε πάλι υπολογίζεται ανάλογα και η ταφική πρακτική.

⁷³ Ο τάφος αυτός περιείχε διπλή ταφή.

⁷⁴ Ο τάφος αυτός περιείχε 4 κρανία, επομένως 4 νεκροί.

[20) Νεκροταφείο Συκά Υπάτης (Γήπεδο): *TIII, TIV*], ενώ ο εγχυτρισμός πιθανόν να μη χρησιμοποιείται καθόλου, εφόσον δεν αναφέρεται σε καμία ταφή. Σε 36 συνολικά ταφές δε γίνεται καμία αναφορά της ταφικής πρακτικής που χρησιμοποιείται. Συγκεκριμένα, σε 11 ταφές των γεωμετρικών χρόνων: [1) Νεκροταφείο Μόδι: *TI, TII, TIII*. 6) Παλαιοχώρι: *TPI, TPIII, TPIIIII, TPIIV, TPIV*. 8) Λαμία.], και σε 25 ταφές των κλασικών χρόνων: [13) Νεκροταφείο Λιβανάτες: *TI, TII, TIII, TIV, TV*. 14) Κολάκα: *TPI, TPIII*. 15) Νεκροταφείο Παλαιοχώρι: *TIXIV, TXVI*. 20) Νεκροταφείο Συκά Υπάτης (Γήπεδο): *TV*. 21) Νεκροταφείο Χιλιάδι: *TPI, TPIII, TPIIIII, TPIIV, TPIV*. 22) Νεκροταφείο Μεγαπλάτανος Παλαιοκάστρα: *TI, TII, TIII, TIV, TV, TVIII, TX, TXI, TXII*.]. Άγνωστη λόγω καταστροφών παραμένει η ταφική πρακτική σε 4 ταφές των κλασικών μόνο χρόνων: [12) Νεκροταφείο Πισώρεμα: *TI, TII, TIII, TIV*.].

Συνοψίζοντας, παρατηρούμε ότι και στην περιοχή της Φθιώτιδας, υπερτερεί η ταφική πρακτική του ενταφιασμού σε 110 ταφές, έναντι 2 ταφών με καύση. Ενώ σε καμία ταφή δε γίνεται χρήση του εγχυτρισμού. Ακόμη, σε 36 ταφές δε γίνεται καμία αναφορά της ταφικής πρακτικής που χρησιμοποιείται και σε 4 ταφές παραμένει άγνωστη.

B.2. Τύποι τάφων

Και στην περιοχή της Φθιώτιδας, ως επί το πλείστον απαντούν οι ίδιοι σχεδόν τύποι τάφων, πλην ελαχίστων εξαιρέσεων (διαγρ. 4). Έτσι, ο πρώτος τύπος ταφής, είναι ο απλός λάκκος. Ο τύπος αυτός, χρησιμοποιείται σε 15 συνολικά ταφές, εκ των οποίων 2 γεωμετρικών χρόνων: [1) Νεκροταφείο Μόδι: *TX, TXII*.], 10 αρχαϊκών: [11) Νεκροταφείο Μεξιάτες: *TII, TIV, TV, TVI, TLX, TX, TXI, TXII, TXIII, TXIV*.], και 3 κλασικών χρόνων: [15) Νεκροταφείο Παλαιοχώρι: *TIII, TXII, TXVII*.].

Ο δεύτερος τύπος, ο τύπος του θαλαμοειδή, χρησιμοποιείται σε 4 συνολικά ταφές, όλες των αρχαϊκών χρόνων μόνο: **[11)** Νεκροταφείο Μεξιάτες: *TI, TIII, TVII, TVIII.*].

Ο τρίτος τύπος είναι ο λακκοειδής, και απαντά μόνο σε 2 ταφές των κλασικών χρόνων: **[20)** Νεκροταφείο Συκά Υπάτης (Γήπεδο): *TVII, TVIII.*].

Ο τέταρτος τύπος, οι λάρνακες, απαντούν πάλι σε 4 μόνο ταφές των κλασικών χρόνων: **[22)** Νεκροταφείο Μεγαπλάτανος: *TVII, TLX.*], και σε καμία των γεωμετρικών και των αρχαϊκών χρόνων.

Ο πέμπτος τύπος, ο καλυβίτης, χρησιμοποιείται σε 1 μόνο ταφή των κλασικών χρόνων: **[22)** Νεκροταφείο Μεγαπλάτανος Παλαιοκάστρα: *TV.*]. Ο έκτος τύπος, ο κεραμοσκεπής, χρησιμοποιείται σε 5 ταφές, όλες των κλασικών χρόνων μόνο: **[20)** Νεκροταφείο Συκά Υπάτης (Γήπεδο): *TI, TIII, TVI.* **22)** Νεκροταφείο Μεγαπλάτανος παλαιοκάστρα: *TVI, TVIII.*]. Σε 10 συνολικά ταφές, 3 γεωμετρικών χρόνων: **[10)** Νεκροταφείο Δημοτική Οδός: *TVI, TVIII, TX.*], και 7 κλασικών χρόνων: **[16)** Λαμία (συστάδα τάφων): *TI, TII, TIII, TIV, TV, TVI, TVII.*], αναφέρεται ότι χρησιμοποιείται ο τύπος του κεραμοσκεπή – καλυβίτη τάφου.

Ακολουθεί ο τύπος του κιβωτιόσχημου τάφου, ο οποίος χρησιμοποιείται σε 54 ταφές, 27 γεωμετρικών χρόνων: **[1)** Νεκροταφείο Μόδι: *TIV, TV, TVI, TVII, TVIII, TIX, TX.* **2)** Γαλανέικα: *TI*⁷⁵, *TII.* **3)** Οδός Κωστορίζου και Αχινού, *T2.* **4)** Μοναστήρι Δομοκού, *τάφος.* **5)** Τραγάνα: *TI, TII.* **7)** Παλαιοχώρι: *TI, TII.* **8)** Λαμία. **10)** Νεκροταφείο Δημοτική Οδός: *TI, TII, TIII, TIV, TV, TVII, TIX, TXI, TXII.*], και 27 πάλι των κλασικών χρόνων: **[15)** Νεκροταφείο Παλαιοχώρι: *TI, TIII, TV, TVI, TVII, TIX, TX, TXI, TXIII, TXV.* **16)** Λαμία (συστάδα τάφων): *TIV, TV, TVI.* **17)** Νεκροταφείο Οδός Γρεβενών: *TI, TII*⁷⁶, *TIII.* **18)** Επαρχιακή οδός Υπάτης - Αμαλώτας. **19)** Οδός Αιγίνης. **23)** Νεκροταφείο Οδός Θερμοπυλών 17: *TI, TII, TIII, TIV, TVI, TIX, TX.*].

Και τελευταίος τύπος ταφής, είναι ο ταφικός πίθος. Απαντά σε 38 ταφές, 8 των γεωμετρικών χρόνων: **[1)** Νεκροταφείο Μόδι: *TI, TII, TIII.* **6)** Παλαιοχώρι: *TIII,*

⁷⁵ ο τάφος αυτός περιείχε 3 νεκρούς, οπότε μετρήθηκε αναλόγως. Δηλαδή, 3 φορές.

⁷⁶ ο τάφος αυτός περιείχε 2 νεκρούς, οπότε μετρήθηκε κι αυτός αναλόγως. Δηλαδή, 2 φορές.

ΤΠΙΙ, ΤΠΙΙΙ, ΤΠΙΙΥ, ΤΠΙΙΥ.], και 30 των κλασικών χρόνων: **[12)** Νεκροταφείο Πισώρεμα: *ΤΙ, ΤΙΙ, ΤΙΙΙ, ΤΙΙΥ.* **13)** Νεκροταφείο Λιβανάτες: *ΤΙ, ΤΙΙ, ΤΙΙΙ, ΤΙΙΥ, ΤΙΙΥ.* **14)** Κολάκα: *ΤΠΙ, ΤΠΙΙ.* **15)** Νεκροταφείο Παλαιοχώρι: *ΤΧΙΙΥ, ΤΧΙΙΥ.* **20)** Νεκροταφείο Συκά Υπάτης (Γήπεδο): *ΤΙΙ, ΤΙΙΥ, ΤΙΙΥ.* **21)** Νεκροταφείο Χιλιαδί: *ΤΠΙ, ΤΠΙΙ, ΤΠΙΙΙ, ΤΠΙΙΥ, ΤΠΙΙΥ.* **22)** Νεκροταφείο Μεγαπλάτανος Παλαιοκάστρα: *ΤΙ, ΤΙΙ, ΤΙΙΙ, ΤΙΙΥ, ΤΙΙΥ, ΤΙΙΙΙ, ΤΧ, ΤΧΙ, ΤΧΙΙΙ.*]. Ενώ, σε 14 τάφους, όλες των γεωμετρικών χρόνων, δε γίνεται καμία αναφορά για τον τύπο ταφής που χρησιμοποιήθηκε: **[9)** Νεκροταφείο Παναγίτσα Ελατείας, αγροί Γ. Τσαπρούνη και Ζήση, *14 τάφοι*⁷⁷.].

Εν κατακλείδι, όπως μπορούμε να συμπεράνουμε από τους συνολικά 147 τάφους, οι **i)** 15 είναι απλοί λάκκοι, **ii)** κανένας θολωτός, **iii)** 4 θαλαμοειδείς, **iv)** 2 μόνο λακκοειδείς, **v)** 4 λάρνακες, **vi)** 1 μόνο καλυβίτης, **vii)** 5 κεραμοσκεπείς, **viii)** 10 κεραμοσκεπείς – καλυβίτες που μόνο στην περιοχή της Φθιώτιδας αναφέρονται και χαρακτηρίζονται κατά αυτόν τον τρόπο, **ix)** 54 κιβωτιόσχημοι, **x)** σε 14 τάφους δε γίνεται καμία απολύτως αναφορά για τον τύπο ταφής που χρησιμοποιείται προφανώς λόγω λιγοστών στοιχείων και καταστροφών, και **xi)** δε χρησιμοποιείται καθόλου με βάση πάντα τις δημοσιευμένες πηγές ο τύπος ταφής του τύμβου.

---

⁷⁷ Το νεκροταφείο Παναγίτσα Ελατείας, αναφέρεται ότι περιέχει 14 τάφους (χωρίς λεπτομερή στοιχεία για τον καθένα), οπότε υπολογίζεται αναλόγως.

Συμπεράσματα

Από τα στοιχεία που προκύπτουν στις παραπάνω ενότητες, μπορούμε να καταλήξουμε στο συμπέρασμα ότι κυριαρχεί η ταφική πρακτική του ενταφιασμού και στις δύο περιοχές με ποσοστό 61,50% (313 συνολικά ταφές), ακολουθεί η καύση με ποσοστό αρκετά μικρότερο 28,49%, και ο εγχυτρισμός με ποσοστό 0,40%. Ακόμη, υπάρχει κι ένα ποσοστό 8,65% όπου δε γίνεται καμία απολύτως αναφορά για την ταφική πρακτική που χρησιμοποιείται, αλλά και ένα ποσοστό 0,99% όπου παραμένει άγνωστη η πρακτική λόγω καταστροφών που υπέστησαν οι τάφοι κατά την ανασκαφή (διαγρ. 5).

Ακόμη, μπορούμε να παρατηρήσουμε όσον αφορά τους τύπους των τάφων (διαγρ. 6), ότι από τους 326 συνολικά τάφους, είναι: *i*) οι 56 τάφοι απλοί λάκκοι, *ii*) οι 4 θαλαμοειδείς μόνο στην περιοχή της Φθιώτιδας, *iii*) οι 4 θολωτοί μόνο στην περιοχή της Θεσσαλίας, *iv*) οι 14 λακκοειδείς, *v*) οι 33 λάρνακες, *vi*) 1 καλυβίτης μόνο στην περιοχή της Φθιώτιδας, *vii*) οι 10 κεραμοσκεπείς – καλυβίτες (τέτοια αναφορά γίνεται μόνο για την περιοχή της Φθιώτιδας πάλι), *viii*) οι 44 κεραμοσκεπείς, *ix*) οι 99 κιβωτιόσχημοι, *x*) οι 26 ταφικοί πίθοι μόνο στην περιοχή της Φθιώτιδας, *xi*) οι 17 τύποι πεταλόσχημου τάφου μόνο στην περιοχή της Θεσσαλίας πάλι, *xii*) οι 3 τύμβοι μόνο στην περιοχή της Θεσσαλίας, και *xiii*) σε 15 τάφους δε γίνεται καμία αναφορά για τον τύπο τους.

Τέλος, από τις στατιστικές αυτές, προκύπτει ακόμα ένα σημαντικό στοιχείο, ότι 183 συνολικά ταφές περιείχαν πάνω από ένα νεκρό, καθώς οι τάφοι συνολικά είναι 326 και οι ταφές 509. Συγκεκριμένα, 166 ταφές της περιοχής της Θεσσαλίας, και 17 ταφές της περιοχής της Φθιώτιδας περιείχαν πάνω από ένα σκελετό στον εκάστοτε τάφο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ:

Τελετή ταφής

Οι αρχαίοι Έλληνες φαίνεται ότι θεωρούσαν πολύ σημαντικό τις εθιμικές τελετές ταφής και γι' αυτό έπρεπε να εκτελούνται από τους κατάλληλους ανθρώπους, τους συγγενείς δηλαδή του εκάστοτε νεκρού, καθώς θεωρούνταν ανάρμοστο να πραγματοποιηθεί ταφή από κάποιον ξένο. Στην περίπτωση όμως, που ο αποθανών δεν είχε οικογένεια ή δε μπορούσε να ανταποκριθεί στα έξοδα της ταφής –καθώς ήταν μία πολυδάπανη διαδικασία- την ευθύνη αναλάμβανε ο πιο στενός φίλος ή οι αρχές της πόλης⁷⁸. Η διαδικασία της ταφής χαρακτηρίζεται πολυδάπανη λόγω της προετοιμασίας και της διεξαγωγής της ταφής και των νεκρώσιμων τελετών κι όχι λόγω των κτερισμάτων, αφού τις περισσότερες φορές αυτά απουσιάζουν, αλλά. Για τους Αθηναίους συγκεκριμένα γνωρίζουμε ότι θεωρούσαν πολύ σημαντικό η ταφή να γίνει στη γενέθλια γη του νεκρού, ενώ η άρνησή της θεωρείτο μία από τις μεγαλύτερες ποινές που η πολιτεία μπορούσε να επιβάλλει.

Η διαδικασία της ταφής δε διαρκεί μόνο μία μέρα, τη μέρα του θανάτου. Διαρθρώνονται διάφορα στάδια τελετών πριν και μετά τη ταφή προς τιμή του αποθανόντος. Τα στάδια αυτά σκοπεύω να παρουσιάσω μέσα από το κεφάλαιο αυτό.

---

⁷⁸ Kurtz & Boardman, 1994, 134.

Το πρώτο στάδιο, είναι το στάδιο της *πρόθεσεως*. Η *πρόθεσις* ήταν μία διαδικασία τελετής της ταφής, που πραγματοποιείτο μία μέρα μετά από το θάνατο στο σπίτι του νεκρού, κι είχε διάρκεια μίας ημέρας. Τη διαδικασία αυτή τελούσαν μόνο γυναίκες, άνω των 60 ετών ή στενές συγγενείς του νεκρού, σύμφωνα με το Δημοσθένη. Οι γυναίκες στη διαδικασία αυτή, έπλεναν το σώμα, το άλειφαν με λάδι, το έντυναν και το στόλιζαν με λουλούδια, στεφάνια, ταινίες και κοσμήματα. Στη συνέχεια ο νεκρός τοποθετούνταν επάνω σε μία κατασκευή από σανίδα με ψηλά πόδια, κάτι σαν ανάκλιτρο ή νεκρική κλίνη, ενώ ήταν τυλιγμένος μέσα σε σάβανο, το λεγόμενο ένδυμα, και ξαπλωμένος σ' ένα παχύ στρώμα που θύμιζε χαλί, καλυμμένος με επιβλήματα. Το κεφάλι του ανασηκώνονταν με τα *προσκεφάλαια*. Μερικές φορές μάλιστα προς αποφυγή του άσχημου θεάματος του ανοιχτού στόματος του νεκρού, τύλιγαν ταινίες, *οθόνη*, γύρω από το κεφάλι και τη κάτω σιαγόνα.

Η ύπαρξη της *προθέσεως* δεν αποσκοπούσε στην επιβεβαίωση του θανάτου, αλλά και για τη δυνατότητα απόδοσης του παραδοσιακού θρήνου και ενός τελευταίου αποχαιρετισμού προς το νεκρό από φίλους και συγγενείς. Η τελετή της *προθέσεως* αναπαριστάται αρκετά συχνά σε αγγεία και ζωγραφικούς πίνακες, και παρουσιάζουν έντονη ομοιομορφία μεταξύ τους.

Το δεύτερο στάδιο, είναι αυτό της *εκφοράς* που γίνεται την τρίτη ημέρα από το θάνατο. Ήταν η ημέρα που ο νεκρός μεταφερόταν στο τάφο, πριν την ανατολή του ηλίου, συνοδευόμενος από σιωπηλή πομπή. Ο περιορισμός της *εκφοράς* στις πρώτες πρωινές ώρες και η απαγόρευση της διεξαγωγής θρήνου έξω από την οικία – τουλάχιστον στην περιοχή της Αθήνας-, είχε ως σκοπό μία απλή οικογενειακή πομπή κι όχι μία πομπή πολυδάπανη και δημόσια.

Στη διάρκεια της πομπής, όπως τουλάχιστον μαρτυρείται από παραστάσεις αγγείων, οι άνδρες προηγούνται ενώ οι γυναίκες ακολουθούσαν με βάση πάντα την ηλικία και το βαθμό της συγγένειας, όπως και στην τελετή της *πρόθεσεως*⁷⁹. Ακόμη, όταν γυναίκες πήγαιναν στον τάφο, δεν μπορούσαν να ταξιδεύουν νύχτα, εκτός εάν επέβαιναν σε άμαξα με λύχνο, και δε μπορούσαν να μεταφέρουν τροφή και ποτά αξίας ενός οβολού ή ένα καλάθι μεγαλύτερο σε μήκος από ένα πήχη. Επιπροσθέτως, δεν τις επιτρεπόταν να επισκεφθούν τάφους μη συγγενών, παρά μόνο κατά τη διάρκεια της ταφής.

---

⁷⁹ Kurtz & Boardman, 1994, 135.

Όταν η επικήδεια πομπή έφτανε στο χώρο του τάφου, κατέβαζαν το σώμα μέσα στο λάκκο χωρίς κάποιο ιδιαίτερο τυπικό, καθώς υπήρχε απαγόρευση θυσίας ζώων. Ήταν έθιμο από την εποχή του Κέκροπος να λαμβάνει χώρα μία απλή τελετή επάνω από την επίχωση του λάκκου. Σπέρνανε τη γη με τα γεννήματα που η ίδια η γη γενναιόδωρα τους χάρισε (*frugibus obserebatur*)⁸⁰, εξασφαλίζοντας κατ' αυτόν τον τρόπο ειρηνική ανάπαυση για το νεκρό και εξαγνίζοντας ταυτόχρονα τη γη, η οποία επανερχόταν με αυτόν τον τρόπο στη διάθεση των ζωντανών. Η παραδοσιακή αυτή σπορά του εδάφους πιθανόν να σχετίζεται με τα *τρίτα*, τη τελετή που διεξάγονταν την ημέρα της ταφής. Στην αρχαία ελληνική γραμματεία γίνεται συχνή μνεία υγρών προσφορών που γίνονταν στους τάφους, αποδεικτικό στοιχείο των οποίων ίσως αποτελούν οι κύλικες και τα αγγεία έκχυσης υγρών που βρέθηκαν έξω από τους τάφους.

Όταν η διαδικασία της ταφής τελείωνε, οι πενθούντες επέστρεφαν στην οικία του νεκρού, στη οποία καθ' όλη τη διάρκεια του πένθους είχε τοποθετηθεί ένα αγγείο έξω από τη θύρα, το οποίο περιείχε νερό, φερμένο από έξω, με το οποίο οι θρηνωδοί εξαγνίζονταν όταν έφευγαν. Η τοποθέτηση του αγγείου σήμαινε αναγγελία θανάτου και προειδοποίηση για το μίasma που είχε προσβάλλει την οικία. Όταν επέστρεφαν, σύμφωνα με φιλολογικές πηγές, πραγματοποιούσαν το *περιδείπνιον*, γεύμα σημαντικό το οποίο σχετίζεται με επιμελημένο εξαγνισμό της οικίας αλλά και με τους περιορισμούς που υπήρχαν στον αριθμό των ατόμων στα οποία επιτρέπονταν η είσοδος. Το δείπνο αυτό αποτελούσε και μία ευκαιρία επομένως να βρεθούν οι συγγενείς και να μιλήσουν για το νεκρό. Υπάρχουν βέβαια και διαφορετικές απόψεις για το τόπο στο οποίο λάμβανε χώρα το γεύμα αυτό. Έτσι, έχουμε την άποψη ότι *περιδείπνιον* πραγματοποιούνταν στον τάφο, λόγω κάποιων ευρημάτων τα οποία όμως αποτελούσαν πιθανότατα υπολείμματα προσφορών τροφών που έγιναν στον τάφο.

Μετά την ταφή, την ένατη ημέρα, οικογένεια και φίλοι συγκεντρώνονταν και πάλι για τα *ένατα*, τις εθιμικές τελετές. Δυστυχώς, οι γνώσεις μας για τις τελετές αυτές είναι ελλιπείς, και το μόνο που γνωρίζουμε είναι ότι ήταν αρκετές γνωστές.

Ακόμη και το τέλος του πένθους, χαρακτηριζόταν από μία επιπλέον τελετή. Πηγές αναφέρουν ότι η σχετική αυτή τελετή λήξης του πένθους από την οικογένεια, γινότανε τη δέκατη τρίτη ημέρα χωρίς κάτι ωστόσο να είναι απόλυτα βέβαιο,

---

⁸⁰ Kurtz & Boardman, 1994, 136.

τουλάχιστον για την Αθήνα της Αρχαϊκής και Κλασικής περιόδου. Η οικογένεια του αποθανόντος μετά την τελετή αυτή επέστρεψε στη φυσιολογική ζωή στην κοινωνία, δείχνοντας κατ' αυτόν τον τρόπο ότι έχει τηρήσει τα σχετικά έθιμα, τα νομιζόμενα.

Η τελετή όμως αυτή δεν ήταν και η τελευταία. Σειρά είχαν οι *αναμνηστικές τελετές*, οι οποίες φαίνεται ότι είχαν ιδιαίτερη σημασία, περισσότερη ακόμη κι από τα *τρίτα* και τα *ένατα*. Προκειμένου λοιπόν να εξασφαλιστεί η πραγματοποίησή τους, αρκούσε ως λόγος να υιοθετήσει κάποιος ένα γιο⁸¹, εφόσον δεν είχε φυσικό παιδί. Και για τις ετήσιες όμως αυτές τελετές, όπως και για τα τρίτα, δε υπάρχουν αναφορές πέρα από το σχολιασμό ότι πρέπει να γίνονται τα έθιμα που απαιτούνται στο χρόνο.

Στις τελετές αυτές προφανώς πραγματοποιούνταν επισκέψεις στον τάφο, εναπόθεση στεφανιών, λουλουδιών και ταινιών, θέλοντας να δηλώσουν ευλάβεια και σεβασμό προς τον αποθανόντα.

Παρατηρούμε λοιπόν, ότι ήδη από την αρχαιότητα το γεγονός του θανάτου δεν αντιμετωπιζόταν ως ένα απλό στάδιο της ζωής του κάθε ατόμου. Ίσως διότι θεωρούσαν ότι επρόκειτο για το τελικό στάδιο του ανθρώπου, κι επομένως να επιθυμούσαν ένα είδος αποχαιρετισμού, προς αυτόν, προς τον αποθανόντα. Ίσως απλά να «ήθελαν να γιορτάσουν» τη μετάβαση αυτή του ανθρώπου από την επίγεια ζωή σε μία άλλη διάσταση ενδεχομένως. Το σίγουρο πάντως είναι ότι μεριμνούσαν ιδιαίτερα για τον τρόπο τελέσεως της καθημίας ταφής, κι αυτό διαφαίνεται και από το γεγονός ότι είχαν θεσπιστεί σχετικοί νόμοι που διαφύλασσαν τη συνέχιση των παραδόσεων τους.

Δυστυχώς, δεν υπάρχουν ακόμα βιβλιογραφικές πηγές που να πραγματεύονται ταφικές τελετουργίες και έθιμα ταφής χαρακτηριστικά των περιοχών της Θεσσαλίας και της Φθιώτιδας. Επομένως, όλα τα στοιχεία που αναφέρονται σε αυτό το κεφάλαιο σχετικά με την τελετή ταφής, είναι στοιχεία και δεδομένα γενικά που εμφανίζονται σε διάφορες περιοχές του ελλαδικού χώρου, και όχι κάποια συγκεκριμένα που εμφανίζονται μόνο στις δύο αυτές περιοχές.

---

⁸¹ Kurtz & Boardman, 1994, 138.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Θέση νεκρών

Το κεφάλαιο αυτό, πραγματεύεται τη θέση με την οποία οι νεκροί τοποθετούνται σε μεμονωμένους τάφους και σε οργανωμένα νεκροταφεία. Η θέση με την οποία οι αρχαίοι τοποθετούσαν τους νεκρούς μέσα στον τάφο, φαίνεται ότι ποικίλλει αισθητά ανάμεσα στην περιοχή της Θεσσαλίας και της Φθιώτιδας. Η διαφορετικότητα όμως αυτή δυστυχώς δε μπορεί να χαρακτηριστεί και να ερμηνευτεί ως έθιμο ταφής κάποιας συγκεκριμένης περιόδου και περιοχής, καθώς πολλοί από τους τάφους που έχουν ανασκαφεί και δημοσιεύσει τη θέση των νεκρών που εμπεριείχαν δεν αναφέρεται καθόλου, ή παραμένει άγνωστη και απροσδιόριστη. Στο κεφάλαιο αυτό, θα εξεταστεί και θα υπολογιστεί ξεχωριστά για την περιοχή της Θεσσαλίας και της Φθιώτιδας, η θέση με την οποία τοποθετούνται οι νεκροί στους τάφους, στις ακόλουθες ενότητες, αντίστοιχα. Κατόπιν, θα παρουσιαστούν και θα συγκριθούν τα αποτελέσματα και των δύο περιοχών, τα οποία προβάλλονται και σε ειδικό σχεδιάγραμμα στο τέλος.

A. ΘΕΣΣΑΛΙΑ

Μελετώντας, λοιπόν τη βιβλιογραφία των τάφων της περιφέρειας της Θεσσαλίας, παρατηρούμε ότι σε 251 συνολικά ταφές δε γίνεται καμία αναφορά για τη θέση του νεκρού. Συγκεκριμένα, σε 54 ταφές των γεωμετρικών χρόνων: [2) Νεκροταφείο τύμβων Αλμυρού: *Τύμβος Α και Β*. 3) Νεκροταφείο Κραννών: *T1*⁸², *T3*, *T4*⁸³, *T7*, *T13*, *T13α*, *T15*⁸⁴, *T17*, *T18*, *T20*, *T21*, *T23*⁸⁵, *T23i*, *T24*⁸⁶, *T25*, *T28*⁸⁷, *T37*⁸⁸, *T39*, *T40*, *T42*, *T44*⁸⁹, *T45*, *T49*, *T51*⁹⁰, *T54*, *T55*. 5) Βόλος *κιβωτιόσχημος T.172*. 6) Μεσορράχη, *λαξευτός τάφος* (ο 2^{ος} νεκρός).], σε 145 ταφές των αρχαϊκών: [9) Φάρσαλα, *θολωτός τάφος*⁹¹. 10) Νεκροταφείο Άγιος Γεώργιος: *T2*⁹², *T3*⁹³, *T4*⁹⁴, *T5*⁹⁵, *T6*⁹⁶, *T7*⁹⁷, *T8*⁹⁸, *T9*⁹⁹, *T10*¹⁰⁰, *T12*¹⁰¹, *T13*¹⁰², *T14*¹⁰³, *T15*¹⁰⁴, *T16*¹⁰⁵, *T17*¹⁰⁶, *T18*¹⁰⁷.],

⁸² Ο τάφος αυτός περιείχε 4 σκελετούς, οπότε υπολογίζεται 4 φορές.

⁸³ Ο τάφος αυτός περιείχε 4 ταφές, οπότε κι εδώ υπολογίζεται αναλόγως.

⁸⁴ Ο τάφος αυτός περιείχε 2 νεκρούς, οπότε κι εδώ υπολογίζεται αναλόγως.

⁸⁵ Ο τάφος αυτός περιείχε 4 νεκρούς, οπότε υπολογίζεται κι εδώ 4 φορές.

⁸⁶ Ο τάφος αυτός περιείχε 3 νεκρούς, οπότε υπολογίζεται αντίστοιχα.

⁸⁷ Ο τάφος αυτός περιείχε 3 νεκρούς, οπότε υπολογίζεται πάλι αντίστοιχα.

⁸⁸ Ο τάφος αυτός περιείχε 2 νεκρούς, οπότε υπολογίζεται πάλι αντίστοιχα.

⁸⁹ Ο τάφος αυτός περιείχε 2 νεκρούς, οπότε υπολογίζεται πάλι αντίστοιχα.

⁹⁰ Ο τάφος αυτός περιείχε 3 νεκρούς, οπότε πάλι υπολογίζεται αναλόγως.

⁹¹ Ο τάφος περιείχε 2 σαρκοφάγους, οπότε υπολογίζεται 2 φορές.

⁹² Ο τάφος αυτός περιείχε 5 τεφροδόχα αγγεία, οπότε υπολογίζεται κι εδώ 5 φορές.

⁹³ Ο τάφος αυτός περιείχε 11 πήλινα τεφροδόχα αγγεία, οπότε υπολογίζεται 11 φορές.

⁹⁴ Ο τάφος αυτός περιείχε 3 τεφροδόχα αγγεία, οπότε υπολογίζεται 3 φορές, καθώς ουσιαστικά πρόκειται για 3 ταφές.

⁹⁵ Ο τάφος αυτός περιείχε 3 τεφροδόχα αγγεία, οπότε υπολογίζεται 3 φορές.

⁹⁶ Ο τάφος αυτός περιείχε ~21 τεφροδόχα αγγεία, οπότε υπολογίζεται 21 φορές.

⁹⁷ Ο τάφος αυτός περιείχε 2 τεφροδόχα αγγεία, οπότε υπολογίζεται 2 φορές

⁹⁸ Ο τάφος αυτός περιείχε 27 τεφροδόχα αγγεία, οπότε υπολογίζεται 27 φορές

⁹⁹ Ο τάφος αυτός περιείχε 4 τεφροδόχα αγγεία, οπότε υπολογίζεται 4 φορές

¹⁰⁰ Ο τάφος αυτός περιείχε 4 τεφροδόχα αγγεία, οπότε υπολογίζεται 4 φορές

¹⁰¹ Ο τάφος αυτός περιείχε 2 μόνο τεφροδόχα αγγεία, οπότε υπολογίζεται 2 φορές

¹⁰² Ο τάφος αυτός περιείχε 2 κομματιασμένα τεφροδόχα αγγεία, οπότε υπολογίζεται 2 φορές

και σε 52 ταφές των κλασικών χρόνων: [12) Αγιά, κτιστός τάφος¹⁰⁸. 13) Τρίκαλα. 15) Νεκροταφείο Φθιώτιδες Θήβες¹⁰⁹. 20) Φάρσαλα, τάφος. 21) Νεκροταφείο Φθιώτιδες Θήβες¹¹⁰. 24) Νεκροταφείο Βελεστίνο¹¹¹.].

Σε 51 τάφους παραμένει άγνωστη, εκ των οποίων 39 γεωμετρικών χρόνων: [3) Νεκροταφείο Κραννών: T2¹¹², T5, T6, T11, T12, T14, T26, T27, T29, T30, T31, T32, T33, T34, T36, T38, T41, T43, T46, T47, T48, T52, T53, T56, T57, T58, T59, T60, T62, T63. 4) Λυκούδι, TI, TII.], σε 4 αρχαϊκών: [8) Πρόδρομος, τάφοι¹¹³.], και σε 8 κλασικών: [11) Δημητριάδα, *σαρκοφάγος*¹¹⁴. 16) Νεκροταφείο Σωρός¹¹⁵. 22) Νεκροταφείο Αλόνησος¹¹⁶.].

Σε 20 συνολικά ταφές η θέση των νεκρών παραμένει απροσδιόριστη. Συγκεκριμένα, σε 4 ταφές των γεωμετρικών χρόνων: [1) Βελεστίνο, *θολωτός τάφος*¹¹⁷. 7) Αργυροπούλι Τυρνάβου, *θολωτός τάφος*.], και σε 16 ταφές των κλασικών χρόνων: [17) Νεκροταφείο Σωρός¹¹⁸.].

---

¹⁰³ Ο τάφος αυτός περιείχε 17 τεφροδόχα αγγεία, οπότε υπολογίζεται 17 φορές

¹⁰⁴ Ο τάφος αυτός περιείχε ~8 τεφροδόχα αγγεία, οπότε υπολογίζεται 8 φορές

¹⁰⁵ Ο τάφος αυτός περιείχε πάνω από 5 τεφροδόχα αγγεία, οπότε υπολογίζεται 5 φορές

¹⁰⁶ Ο τάφος αυτός περιείχε 8 νεκρούς, οπότε υπολογίζεται 8 φορές

¹⁰⁷ Ο τάφος αυτός περιείχε ~15 τεφροδόχα αγγεία, οπότε υπολογίζεται 15 φορές

¹⁰⁸ Ο τάφος αυτός περιέχει 2 λάρνακες στο εσωτερικό του, οπότε υπολογίζεται 2 φορές.

¹⁰⁹ Το νεκροταφείο Φθιώτιδες Θήβες αναφέρεται ότι περιέχει 37 τάφους, οπότε κι εδώ υπολογίζεται αντίστοιχα.

¹¹⁰ Το νεκροταφείο Φθιώτιδες Θήβες περιέχει 3 παιδικούς τάφους, οπότε υπολογίζεται αναλόγως, δηλαδή 3 φορές.

¹¹¹ Το νεκροταφείο περιείχε 4 λάρνακες, 2 μικρές και 2 μεγάλες. Για τις 2 μικρές δε γίνεται καμία αναφορά όσον αφορά τη θέση των νεκρών, οπότε εδώ υπολογίζεται 2 φορές.

¹¹² Ο τάφος αυτός περιείχε 2 νεκρούς, οπότε υπολογίζεται 2 φορές.

¹¹³ Πρόκειται για 4 κεραμοσκεπείς τάφους, για τους οποίους δε δίνονται πλήρη στοιχεία, αλλά υπολογίζεται 4 φορές.

¹¹⁴ Ο τάφος αυτός περιείχε 2 νεκρούς, οπότε υπολογίζεται 2 φορές.

¹¹⁵ Πρόκειται για 3 κιβωτιόσχημους τάφους, οπότε υπολογίζεται 3 φορές.

¹¹⁶ Πρόκειται για 3 τάφους, οπότε υπολογίζεται 3 φορές.

¹¹⁷ Ο τάφος αυτός περιείχε 3 νεκρούς, οπότε υπολογίζεται 3 φορές.

¹¹⁸ Το νεκροταφείο Σωρός περιείχε 16 ταφές, για τις οποίες δε δίνονται πλήρη στοιχεία, αλλά κι εδώ υπολογίζεται 16 φορές.

Μόνο σε 7 τάφους γνωρίζουμε ότι οι νεκροί είχαν τοποθετηθεί σε ύπτια θέση, εκ των οποίων οι 5 είναι ταφές των γεωμετρικών χρόνων: **[3)** Νεκροταφείο Κραννών: *T16, T19*¹¹⁹, *T61* (με τα χέρια στο στήθος). **6)** Μεσορράχη, *λαξευτός τάφος* (ο 1^{ος} νεκρός).], και οι 2 των κλασικών χρόνων: **[24)** Νεκροταφείο Βελεστίνο¹²⁰].

Σε 20 μόνο ταφές των κλασικών χρόνων διακρίνεται ύπτια εκτεταμένη στάση του νεκρού **[14)** Νεκροταφείο Ραχούλα¹²¹. **23)** Βελεστίνο, *T1, T2*], και σε 6 ταφές – πάλι μόνο των κλασικών χρόνων– διακρίνεται εκτεταμένη στάση **[18)** Άγιος Γεώργιος Φερών, *T1, T2*¹²², *T3, T4, T5*].

Σε 1 μόνο ταφή **[3)** Νεκροταφείο Κραννών *T35*] αναφέρεται ότι μέσα σε δίδυμο αγγείο βρέθηκαν καμένα κόκαλα, αντίθετα σε 1 άλλη ταφή **[10)** Νεκροταφείο Άγιος Γεώργιος, *T11*] δε γίνεται καμία αναφορά στοιχείων, καθώς δεν έχει ανασκαφεί ακόμα απλά επισημαίνεται.

---

¹¹⁹ Ο τάφος αυτός περιείχε 2 νεκρούς, οπότε υπολογίζεται 2 φορές.

¹²⁰ Το νεκροταφείο Βελεστίνο, περιείχε 4 λάρνακες, εκ των οποίων μόνο οι 2 ήταν μεγάλες, άρα εδώ υπολογίζεται 2 φορές γιατί μόνο για τις μεγάλες αναφέρεται.

¹²¹ Το νεκροταφείο Ραχούλα περιείχε 18 ταφές, οπότε υπολογίζεται κι εδώ αντίστοιχα.

¹²² Ο τάφος αυτός περιείχε τουλάχιστον 2 νεκρούς, οπότε υπολογίζεται 2 φορές.

B. ΦΘΙΩΤΙΔΑ.

Όσον αφορά την περιοχή της Φθιώτιδας, τα στοιχεία είναι πιο ενθαρρυντικά. Μόνο σε 36 ταφές δεν αναφέρεται η θέση του νεκρού σε 27 ταφές των γεωμετρικών χρόνων: [4) Νέο Μοναστήρι Δομοκού. 9) Νεκροταφείο Παναγίτσα Ελατείας¹²³, 10) Νεκροταφείο Δημοτική οδός: *TI, TII, TIII, TIV, TV, TVI, TVII, TVIII, TIX, TX, TXI, TXII.*], και σε 9 ταφές των κλασικών χρόνων: [18) Επαρχιακή Οδός Υπάτης – Αμαλώτας¹²⁴. 23) Νεκροταφείο Οδός Θερμοπυλών 17: *TI, TII*¹²⁵, *TVII.*].

Σε 36 ταφές η θέση του νεκρού παραμένει άγνωστη, σε 5 ταφές των αρχαϊκών χρόνων [11) Νεκροταφείο Μεξιάτες: *TX, TXI, TXII, TXIII, TXIV.*], και σε 31 ταφές των κλασικών χρόνων: [12) Νεκροταφείο Πισώρεμα: *TI, TII, TIII, TIV.* 24) Κολάκα, *TPIII.* 39) Οδός Αιγίνης. 21) Νεκροταφείο Χιλιαδί: *TPI, TPIII, TPIII, TPIV, TPIV .* 22) Νεκροταφείο Μεγαπλάτανος Παλαιοκάστρα: *TI, TII, TIII, TIV, TV, TVI, TVII, TVIII, TIX, TX, TXI, TXII.* 23) Νεκροταφείο Οδός Θερμοπυλών 17: *TIV, TV, TVIII, TIX, TX*¹²⁶.].

Σε 16 ταφές απροσδιόριστη, σε 2 ταφές των γεωμετρικών χρόνων: [7) Παλαιοχώρι, *TII.* 8) Λαμία.], 6 ταφές των αρχαϊκών χρόνων: [11) Νεκροταφείο Μεξιάτες: *TI, TII, TIII, TIV, TV, TVIII.*], ταφές των κλασικών χρόνων: [20) Νεκροταφείο Συκά Υπάτης (Γήπεδο): *TI, TII, TIII, TV, TVI, TVI.* 23) Νεκροταφείο Οδός Θερμοπυλών 17: *TIII, TVI.*].

Σε 15 ταφές συνολικά, η τοποθέτηση του νεκρού είναι εκτάδην. Συγκεκριμένα, σε 3 ταφές των αρχαϊκών χρόνων: [11) Νεκροταφείο Μεξιάτες: *TVI, TVII, TIX.*] και σε 12 ταφές των κλασικών χρόνων: [16) Λαμία (συστάδα τάφων): *TI,*

¹²³ Το νεκροταφείο παναγίτσα-Ελατείας, περιείχε 14 τάφους, για τους οποίους δε γίνεται πλήρη αναφορά, αλλά υπολογίζεται κι εδώ 14 φορές.

¹²⁴ Είναι διπλή ταφή, οπότε κι εδώ υπολογίζεται διπλά.

¹²⁵ Ο τάφος περιείχε 2 σκελετούς και 3 κρανία από επαναχρησιμοποίηση, οπότε υπολογίζονται όλα μαζί. Δηλαδή 5 φορές.

¹²⁶ Ο τάφος αυτός περιείχε 4 κρανία, οπότε υπολογίζεται 4 φορές.

ΤΙ, ΤΙΙ, ΤΙΥ, ΤΥ, ΤΥΙ, ΤΥΙΙ. 17) Νεκροταφείο Οδός Γρεβενών: ΤΙ, ΤΙΙ (με το κεφάλι προς τα Δ.)¹²⁷, ΤΙΙΙ (ο τελευταίος νεκρός). 20) Νεκροταφείο Συκά Υπάτης (Γήπεδο): ΤΥΙΙΙ.].

Σε 49 συνολικά ταφές, η τοποθέτηση των νεκρών είναι σε συνεσταλμένη στάση, από αυτές, οι 25 είναι των γεωμετρικών χρόνων: **[1)** Νεκροταφείο Μόδι: *ΤΙ, ΤΙΙ, ΤΙΙΙ, ΤΙΥ, ΤΥ, ΤΥΙ, ΤΥΙΙ, ΤΥΙΙΙ ΤΙΧ, ΤΧ, ΤΧΙ, ΤΧΙΙ. 2)* Γαλανείκα, *ΤΥ¹²⁸, ΤΙΙ. 3)* Οδός Κωστορίζου και Αχινού, *Τ2. 5)* Τραγάνα, *ΤΙ, ΤΙΙ. 6)* Παλαιοχώρι, *ΤΠΙ (με το κεφάλι προς τα Α, ΤΠΙΙ (με το κεφάλι προς τα Α.), ΤΠΙΙΙ (με το κεφάλι προς τα Α, ΤΠΙΙΥ (με το κεφάλι προς τα Α.), ΤΠΙΥ (με το κεφάλι προς τα Α.) . 7)* Παλαιοχώρι: *ΤΙ.]* και οι 24 των κλασικών χρόνων: **[13)** Νεκροταφείο Λιβανάτες: *ΤΙ, ΤΙΙ, ΤΙΙΙ, ΤΙΥ, ΤΥ. 14)* Κολάκα: *ΤΠΙ. 15)* Νεκροταφείο Παλαιοχώρι: *ΤΙ, ΤΙΙ, ΤΙΙΙ, ΤΙΥ, ΤΥ, ΤΥΙ, ΤΥΙΙ, ΤΥΙΙΙ, ΤΙΧ, ΤΧ, ΤΧΙ, ΤΧΙΙ, ΤΧΙΙΙ, ΤΧΙΥ, ΤΧΥ, ΤΧΥΙ, ΤΧΥΙΙ. 20)* Νεκροταφείο Συκά Υπάτης (Γήπεδο): *ΤΥΙΙ.].*

Συμπερασματικά

Μελετώντας επομένως τα παραπάνω δεδομένα των συνολικά 509 τάφων, συνυπολογίζουμε τα ακόλουθα στατικά στοιχεία (διαγρ. 7): **i)** σε 287 ταφές δε γίνεται καμία αναφορά για τη θέση του νεκρού, **ii)** σε 87 ταφές παραμένει άγνωστη η θέση, **iii)** σε 36 ταφές είναι απροσδιόριστη, **iv)** σε 7 ταφές χρησιμοποιείται η τοποθέτηση του νεκρού σε ύπτια θέση, σε 20 ταφές η ύπτια εκτεταμένη και σε 6 ταφές η εκτεταμένη μόνο στην περιφέρεια της Θεσσαλίας, **v)** σε 1 μόνο ταφή γίνεται πλήρη αναφορά της θέσεως του νεκρού σε νεκροταφείο της Θεσσαλίας και για μία 1 ταφή δεν αναφέρεται κανένα στοιχείο ταφής πάλι σε νεκροταφείο της Θεσσαλίας, και **vi)** σε 15 ταφές ο νεκρός τοποθετείται εκτάδην και σε 49 ταφές σε συνεσταλμένη στάση μόνο στην περιοχή της Φθιώτιδας.

¹²⁷ Ο τάφος αυτός περιείχε 2 νεκρούς, άρα υπολογίζεται πάλι 2 φορές.

¹²⁸ Ο τάφος αυτός περιείχε 3 νεκρούς, άρα υπολογίζεται πάλι 3 φορές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Κτερίσματα ως ειδολογικές κατηγορίες

Όταν μιλάμε για κτερίσματα, αναφερόμαστε σε ταφικά αντικείμενα. Αντικείμενα που τοποθετούνταν στους τάφους και συνοδεύουν το νεκρό. Η εναπόθεση τέτοιων αντικειμένων στους τάφους, δεν ήταν υποχρεωτική βάσει νόμου, αλλά ήταν κάτι που συνηθίζονταν ιδιαίτερα, χωρίς φυσικά αυτό να σημαίνει ότι δεν υπάρχουν και δεν έχουν ανασκαφεί ακτέριστες ταφές. Αντιθέτως, την περίοδο ιδίως των κλασικών χρόνων – στην περιοχή της Αθήνας συγκεκριμένα-, υπήρχε σχετική νομοθετική ρύθμιση που απαγόρευε τις πολυδάπανες τελετές και ταφές, προς αποφυγήν επίδειξης πλούτου και πρόκλησης του δημόσιου αισθήματος. Στα πλαίσια αυτού του νόμου, όπως ήταν φυσικό περιορίστηκαν ιδιαίτερα τα ταφικά μνημεία, οι επιτύμβιες στήλες, αλλά και η ποσότητα και η ποικιλία των κτερισμάτων.

Τα συνηθέστερα κτερίσματα ήταν κοσμήματα, όπλα, εργαλεία, αγγεία ή και λατρευτικά αντικείμενα. Η ποικιλία και η ποσότητα τους σχετίζεται με το εάν ο νεκρός ήταν επιφανές πρόσωπο ή όχι, και δεύτερον, εάν ήταν γυναίκα ή άνδρας. Η ποικιλία των κτερισμάτων μπορεί να συνυπάρχει, μπορεί κι όχι, μπορεί να μην εμφανίζεται και καθόλου, οπότε μιλάμε για ακτέριστες ταφές. Πολλές φορές τα κτερίσματα που συνοδεύουν τους νεκρούς αποτελούσαν τα προσωπικά τους αντικείμενα ή αντικείμενα που σχετίζονται με τα επαγγέλματα και τις προσωπικές

τους ασχολίες. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα, ότι η μαρτυρία των κτερισμάτων –μαζί με την ανάλυση των ταφικών εθίμων- σε συνδυασμό με τα ανασκαφικά δεδομένα, τις γραπτές μαρτυρίες και την εικονογραφία, συμβάλλουν στην κατανόηση των κοινωνικών δομών¹²⁹.

Τα νεκρικά αυτά αγγεία, επομένως, αποτελούσαν προσφορές προς τους τεθνεώτες και για το λόγο αυτό τοποθετούνταν είτε μέσα στον τάφο γύρω από το νεκρό είτε έξω από αυτόν σε «αύλακες» και σε «θέσεις» προσφορών.

Οι «αύλακες προσφορών¹³⁰» (γερμ. *Opferrinne*), προφανώς χρησιμοποιήθηκαν γύρω στα τέλη του 8^{ου} αιώνα π.Χ. για πρώτη φορά. Πρόκειται για επιμήκεις, αβαθείς αύλακες που ανοίγονταν στο έδαφος κοντά στο τάφο, δίπλα ή κάτω από τον τύμβο, κάτω, δίπλα ή κοντά στους κτιστούς τάφους. Ήταν προαιρετικές, ενώ αποτελούσαν αναμφίβολα δαπανηρό συμπλήρωμα της συνήθους ταφικής δαπάνης.

Οι «θέσεις προσφορών¹³¹» (γερμ. *Opfergrube, Opferplatz*) είναι αβαθείς αποθέτες ακανόνιστους σχήματος και ποικίλης σύστασης. Πρόκειται συνήθως για εναλλαγή στρωμάτων με κατάλοιπα καύσης ή καθαρό χώμα, με ή χωρίς οστά ζώων και όστρακα. Έχουν βρεθεί σε πολλά σημεία κοντά στον τάφο ή σε κάποια απόσταση από αυτόν, μέσα στον τάφο ή στο επάνω μέρος του τύμβου που σήμαινε τη θέση του.

Στην περιοχή της Θεσσαλίας και της Φθιώτιδας, δεν γίνεται καμία βιβλιογραφική τουλάχιστον αναφορά, για «αύλακες και θέσεις προσφορών». Τα κτερίσματα που συναντώνται και αναλύονται στην εργασία αυτή, είναι αντικείμενα που έχουν βρεθεί είτε μέσα στον τάφο, είτε στην επίχωσή του, ή ακόμα και στον περίβολό του.

Τα κτερίσματα που συναντώνται στις ταφές της Θεσσαλίας και της Φθιώτιδας, είναι ποικίλα, με σαφή υπεροχή της κεραμικής έναντι των μεταλλικών αντικειμένων. Τα συνηθέστερα κεραμικά αγγεία που βρέθηκαν στους τάφους, είναι τα ακόλουθα: ακόνι, αλάβαστρο, αμφορέας, αρύβαλλος, αρυτήρας, γαμικός λέβητας, δακρυδόχο αγγείο, δίδυμο αγγείο, θήλαστρο, κάρθαρος, καρχήσιο, κοτύλη, 'κουδουνίστρα', κουμπιά, κρατήρας, κύαθος, κύπελλο, λεκανίδα, λήκυθος, λύχνος, μικκύλο αγγείο, οινόχοη, όλπη, πελίκη, πηνίο, πινάκιο, προχόη, πυξίδα, σκύφος, υδρία, φιαλίδιο. Η σημασία των περισσοτέρων, αναφέρεται παρακάτω:

¹²⁹ Morris, 1997, *Ταφικά τελετουργικά έθιμα και Κοινωνική δομή στην αρχαιότητα*, μτφρ. Ηράκλειο, 10 – 11, 35 – 37.

¹³⁰ Kurtz & Boardman, 1994, 72.

¹³¹ Kurtz & Boardman, 1994, 71-72.

«*Αλάβαστρον*», είναι το ευθυτενές χωρίς βάση φιαλίδιο, το οποίο συναντιέται κατά κανόνα μόνο στους γυναικωνίτες¹³². Φυλάσσει αρώματα, μύρα, χρίσματα, ακόμα και χρυσό.

«*Αμφοροεύς*» (Οδύσσεια β, 290), σημαίνει στάμνα που φέρεται και από τις δύο λαβές¹³³. Παραπέμπει δηλαδή και στις δύο λαβές ως το κύριο χαρακτηριστικό του γνώρισμα. Συχνά, οι λαβές καταλήγουν από το λαιμό στον ώμο του αγγείου, ενώ σε μερικά πρωιμότερα παραδείγματα κάθονται μόνο πάνω στον ώμο. Στη συχνή παρουσία του αμφορέα ανταποκρίνονται και οι πολλαπλοί τρόποι χρήσης του. Όπως μαρτυρούν οι γραπτές πηγές, στους αμφορείς φύλαγαν κρασί, λάδι, γάλα, νερό και μέλι, ακόμη και προμήθειες ειδών διατροφής σε στερεή κατάσταση, όπως δημητριακά, όσπρια, καρύδια και παστά ψάρια. Όταν έπρεπε να τον στήσουν όρθιο, χρησιμοποιούσαν ένα στήριγμα (υπόστατο), τον έμπηγαν στο έδαφος ή απλώς τον στήριζαν κάπου.

«*Αρύβαλλος*», είναι το μικρό σφαιρικό αγγείο, που με ευχαρίστηση έφερε ο αθλητής, περασμένο στο καρπό του¹³⁴ και χρησιμοποιούταν μόνο από άνδρες.

«*Γαμικός λέβης*», είναι ένα κλειστό, με κοιλιά σκεύος που διέθετε καπάκι, είχε υψηλό πόδι, και πρέπει να έπαιζε κάποιον – όχι με ακρίβεια γνωστό σ' εμάς – ρόλο στο τυπικό της γαμήλιας τελετής¹³⁵.

«*Κάνθαρος*», είναι ένα αγγείο με πλατιές ταινιωτές λαβές πάνω σε ψηλό πόδι.

«*Κοτύλη*», είναι ένα μικρό αγγείο που περικλείει υγρό, και χρησιμεύει ως μέτρο για τα ρευστά υλικά¹³⁶.

«*Κρατήρας*», είναι ένα ευρύ αγγείο με ανοιχτό στόμιο που χρησίμευε για την ανάμειξη του κρασιού με νερό. Ήταν απαραίτητος στα εορταστικά συμπόσια, διότι στην αρχαιότητα έπιναν συνήθως μόνο αραιωμένο κρασί¹³⁷.

«*Κύαθος*», είναι μία μεταλλική κουτάλα που χρησιμοποιούνταν για την άντληση του κρασιού¹³⁸. Αυτό το όνομα χρησιμοποιείται σωστά και για τα γραπτά

¹³² Scheibler, 1992, *Ελληνική Κεραμική – Παραγωγή, εμπόριο και χρήση των αρχαίων ελληνικών αγγείων*, μτφρ., Αθήνα, 30.

¹³³ Scheibler, 1992, 21.

¹³⁴ Μολονότι, αυτή η λέξη ταιριάζει κανονικά στο δερμάτινο κάλυμμα μέσα στο οποίο συνήθως τοποθετούσαν το φιαλίδιο. Kurtz & Boardman, 1994, 30.

¹³⁵ Kurtz & Boardman, 1994, 28.

¹³⁶ Ραγκαβή, 1888, *Λεξικόν της Ελληνικής Αρχαιολογίας*, Αθήνα, Α., 522.

¹³⁷ Kurtz & Boardman, 1994, 24.

πήλινα ποτήρια, που χαρακτηριστικό τους έχουν μία μια ψηλή, ταινιωτή λαβή. Ένα εξόγκωμα σαν αγκάθι στην απόληξη της λαβής βοηθούσε στη στήριξη του αντίχειρα.

«Λεκανίς», είναι μία ρηχή γαβάθα με καπάκι που χρησίμευε για το σερβίρισμα των ζεστών εδεσμάτων ή για τη φύλαξη καρπών και γλυκισμάτων¹³⁹.

«Λήκυθος ή ληκόθιον», είναι το αρωματοδοχείο όπου φύλασσαν τα αρωματικά λάδια, τα οποία ήταν συμπυκνωμένα, πολύτιμα και γι' αυτό καταναλώνονταν σε ορισμένες ποσότητες¹⁴⁰.

«Λύχνος», είναι το σκεύος που χρησιμοποιούσαν για φωτισμό οι αρχαίοι¹⁴¹.

«Οινοχόη», είναι η κανάτα του κρασιού. Με αυτήν αντλούσαν το κρασί από τον κρατήρα για να το χύσουν στα κρασοπότηρα, πράγμα στο οποίο φρόντιζε στα μεγαλύτερα συμπόσια ένας οινοχόος. Η οινοχόη έχει συνήθως ξεχωριστό λαιμό, αντίθετα με το 'χουν¹⁴², μία απλή κανάτα με κοιλιά επίσης για το χύσιμο του κρασιού. Αυτό το σχήμα της οινοχόης εκπροσωπείται με πολυάριθμα παραδείγματα και ως απλό αγγείο χρηστικής κεραμικής.

«Όλπη», είναι αγγείο που φύλασσε έλαιο, απαραίτητο για το γυμνάσιο¹⁴³.

«Πελίκη», ανήκει σε μία ειδική παραλλαγή του αμφορέα χωρίς πώμα και με πλατιά βάση. Κατά τις θορυβώδεις συναλλαγές της αγοράς, τη χρησιμοποιούσαν ευχαρίστως ως ένα ιδιαίτερα στέρεο αποθηκευτικό σκεύος. Το σωστό αρχαίο του όνομα, είναι 'στάμνος' ή 'στάμνιον'. Οι αμφορείς και οι πελικές περιείχαν τον πλούτο των σπιτικών κελαριών.

«Πινάκιο», είναι ένα επίπεδο σκεύος μαγειρικής, πάνω στο οποίο πολλές φορές μεταφέρονταν φαγητά και καρποί στο τραπέζι¹⁴⁴.

«Πόρπη», είναι είδος καρφίτσας που χρησιμοποιούταν για τη στερέωση των ενδυμάτων¹⁴⁵.

---

¹³⁸ Kurtz & Boardman, 1994, 26.

¹³⁹ Kurtz & Boardman, 1994, 28.

¹⁴⁰ Kurtz & Boardman, 1994, 30.

¹⁴¹ Ραγκαβή, Α, 1888, 608.

¹⁴² Με τη λέξη 'χους' χαρακτήριζαν και μία μονάδα μέτρησης της χωρητικότητας υγρών, περίπου 3,3λ. Kurtz & Boardman, 1994, 25.

¹⁴³ Ραγκαβή, 1891, *Λεξικόν της Ελληνικής Αρχαιολογίας*, Αθήνα, Β, 823.

¹⁴⁴ Ραγκαβή, Β, 1891, 993.

¹⁴⁵ Ραγκαβή, Β, 1891, 1060.

«Πυξίδα», είναι στρογγυλό δοχείο για πούδρες και κοσμήματα με ασφαλές πώμα. Αγγείο που ανήκει εξ ολοκλήρου στο γυναικείο εξοπλισμό¹⁴⁶.

«Σκύφος», είναι ένα δίσκο κύπελλο που εμφανίζεται πολύ συχνότερα στην απλή μελαμβαφή παρά στη γραπτή διακοσμημένη κεραμική και προφανώς ήταν το πιο κοινό καθημερινό αγγείο πόσεως¹⁴⁷.

«Υδρία», είναι η στάμνα για το νερό με τις τρεις λαβές. Ήταν ένας συνοδός της καθημερινής ζωής. Μέσα σε τέτοιες στάμνες κουβαλούσαν οι γυναίκες το νερό, όταν ήταν άδεια την κουβαλούσαν σαν κανάτα από την κάθετη λαβή. Το γεμάτο, όμως, αγγείο βασιόταν καλύτερα ψηλά, κρατημένο από τις οριζόντιες λαβές του ώμου. Συχνά οι γυναίκες τη στήριζαν πρώτα επάνω στο λυγισμένο τους γόνατο, για να τη σηκώσουν από εκεί στο κεφάλι, όπου ένα μαξιλαράκι τους χρησίμευε ως μαλακό στήριγμα. Κατά το χύσιμο του νερού κρατούσαν γερά το αγγείο πάλι από την κάθετη λαβή¹⁴⁸.

Όσον αφορά τα μεταλλικά αντικείμενα, συχνή εμφάνιση κάνουν τα εξής: αγνύθα, βέλη, βραχιόλι, δακτύλιοι, δόρυ, ενώτια, καρφιά, κάτοπτρα, κρίκοι, λέβητας, λόγχη, μαχαίρι, νόμισμα, ξίφος, όπλα, περίαπτο, περόνες, πόρπες, ράβδος, στεφάνι τροχού άρματος, στλεγγίδα, σφηκωτήρας, φιάλη, φουρκέτες, χάντρες, ψέλιο. Η σημασία αρκετών από αυτών, αναφέρεται παρακάτω:

«Αγνύθα», είναι το υφαντικό βαρίδιο του αργαλειού.

«Ενώτια», είναι αντικείμενα καλλωπισμού, που φορούσαν συνεχώς οι γυναίκες τις αρχαίες Ελλάδος, και συνήθως ήταν χρυσά¹⁴⁹.

«Κρίκοι», διακρίνονται σε δύο τύπους κατά την αρχαιολόγο κα Φ. Δακορώνια¹⁵⁰. Στον τύπο Α, κατατάσσονται κρίκοι που έχουν κατασκευαστεί είτε από πλακαρό σύρμα είτε είναι χυτοί με την εσωτερική τους όψη επίπεδη και την εξωτερική κυρτή. Η διάμετρό τους κυμαίνεται πάντα μεταξύ 0,021μ. έως 0,025μ. Στον τύπο Β, ανήκουν οι κρίκοι που έχουν ή πολύ μικρότερη διάμετρο ή πολύ μεγαλύτερη. Είναι χυτοί, βαριοί, και έχουν τομή κυκλική ή ελλειψοειδή. Η διάμετρό τους κυμαίνεται μεταξύ 0,0023μ. και 0,0056μ., και το βάρος τους από 3 έως 35

¹⁴⁶ Kurtz & Boardman, 1994, 30.

¹⁴⁷ Kurtz & Boardman, 1994, 26.

¹⁴⁸ Kurtz & Boardman, 1994, 23 - 24.

¹⁴⁹ Ραγκαβή,, Α, 1888, 278.

¹⁵⁰ Δακορώνια, «Κρίκοι – Προνομισματικές μορφές Γεωμετρικής εποχής», *Αρχαιολογική Εφημερίδα* (1989), 115.

γραμμάρια. Οι κρίκοι του τύπου Α, συνήθως ήταν κοσμήματα ή και δαχτυλίδια. Οι κρίκοι του τύπου Β, είναι δύσκολα να προσδιοριστούν ως προς τη χρήση τους. Μπορεί ακόμη να χρησιμοποιούνταν και ως νομίσματα.

«Λέβης», είναι ευρύ χάλκινο μαγειρικό αγγείο. Χρησιμοποιούνταν και ως αγγείο για την τοποθέτηση λειψάνων των νεκρών¹⁵¹.

«Νομίσματα», είναι μέσο συναλλαγής στην αρχαιότητα, όπως και σήμερα. Στην Ελλάδα τα νομίσματα, ήταν αργυρά ή χρυσά τα πιο πολύτιμα¹⁵².

«Όπλα», είναι τα απαραίτητα αντικείμενα ενός άνδρα από την αρχαιότητα. Αντικείμενα που αρχικά χρησίμευαν για το κυνήγι και τη προστασία τους από διάφορους κινδύνους, και στη συνέχεια ήταν ο απαραίτητος εξοπλισμός τους για το πόλεμο. Η εξέλιξη τους είναι σημαντική, και ακολουθεί την πρόοδο της μεταλλουργίας. Αρχίζουν και γίνονται με την πάροδο των χρόνων πιο αποτελεσματικά και εύχρηστα¹⁵³.

«Ξίφος», είναι χάλκινο ή σιδερένιο ευθυτενές όπλο, που απολήγει σε αιχμή¹⁵⁴.

«Περόνες», είναι αντικείμενα καλλωπισμού. Υπάρχει μία άποψη ότι χρησιμοποιούνταν ως καρφίτσα για τα μαλλιά, και ήταν κατασκευασμένη από χρυσό, χαλκό, άργυρο, και ελεφαντοστό¹⁵⁵. Η ακριβής χρήση όμως, αυτών των αντικειμένων δεν είναι τόσο απλή. Οι απόψεις των διαφόρων μελετητών διαφέρουν αισθητά¹⁵⁶. Έτσι, ο κ. Γ. Μυλωνάς¹⁵⁷ τις χαρακτηρίζει αόριστα ως είδος καλλωπισμού, ενώ η Killian – Dirlmeier θεωρεί ότι η χρήση των περονών δεν περιορίζεται μόνο στη κόμμωση και στη συγκράτηση ρούχων, αλλά προτείνει και τελειώς διαφορετικούς τρόπους χρήσης τους, όπως το κλείσιμο του σαβάνου, τη συγκράτηση ενός καλύμματος, ή ακόμη και δώρο προς το νεκρό, ενώ δεν αποκλείει και τη τελετουργική χρήσης τους στη λατρεία των νεκρών¹⁵⁸.

---

¹⁵¹ Ραγκαβή, Α, 1888, 572.

¹⁵² Ραγκαβή, Β, 1891, 767.

¹⁵³ Ραγκαβή, Β, 1891, 846.

¹⁵⁴ Ραγκαβή, Β, 1891, 788.

¹⁵⁵ Ραγκαβή, Β, 1891, 974.

¹⁵⁶ Δακωρώνια, «Χρήση και προέλευση μακρών περονών ΥΜ και ΠΓ Εποχής», *Αρχαιολογική Εφημερίδα* (1986), 292.

¹⁵⁷ Μυλωνάς, 1975, *Το δυτικόν νεκροταφείον της Ελευσίνας*, Αθήνα, Β', 248.

¹⁵⁸ Killian – Dirlmeier, 1984, *Nadeln der fruhhellenischen bis archaischen Zeit von der Peloponnes*, Munchen, 30 – 31, 37, 52 – 54, 65, 83.

«Στλεγγίδα», είναι η ξύστρα με την οποία οι αθλητές έξιχναν μετά τον αγώνα από την επιδερμίδα τους το λάδι με το οποίο αλείφονταν πριν τον αγώνα καθώς και τους διάφορους ρύπους, ιδρώτα μαζί με σκόνη, χώμα που γέμιζε το σώμα τους κατά την άθληση.

Ακόμη, βρέθηκαν όστρεα, αγγεία από φαγεντιανή, γυαλί, υαλόμαζα, και οστέινα αγγεία. Συγκεκριμένα, στο νεκροταφείο Παλαιοχωρίου της Φθιώτιδας (13. TV) βρέθηκε όστρεο. Στη Θεσσαλία, σε τάφο, στο Βελεστίνο (1) βρέθηκαν χάντρες όρμων από φαγεντιανή και υαλόμαζα, σε τάφο στο Πρόδρομο Καρδίτσας (9) χάνδρα από υαλόμαζα, και σε τάφο του Βελεστίνου πάλι (23. T2) γυάλινες χάντρες. Στο νεκροταφείο Κραννών Θεσσαλίας (3. T2) βρέθηκαν οστέινες ψήφους όρμου, αλλά και ψήφους όρμου από υαλόμαζα (3. T19, T22, T44, T49, T54), και στο νεκροταφείο Άγιος Γεώργιος (10. T6) βρέθηκαν λίθινες οστεοθήκες από ντόπιο ψαμμιτόλιθο με σαμαρωτό κάλυμμα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

Διάκριση του φύλου των νεκρών

Εξαιτίας της πλήρους – σε αρκετές περιπτώσεις - αποσύνθεσης των οστών όσον αφορά την ταφική πρακτική του ενταφιασμού, και της αποτέφρωσης και ασβεστοποίησης όσον αφορά την καύση, η διάκριση των φύλων των νεκρών παραμένει δυσχερής. Σε ελάχιστες επομένως, δημοσιεύσεις ανασκαμμένων ταφών, συναντάμε να γίνεται τέτοια αναφορά. Στο τελευταίο αυτό κεφάλαιο, θα επιχειρήσω να κάνω ένα υπολογισμό των γυναικείων, ανδρικών, και ενδεχομένως παιδικών ταφών, βασισμένη στα κτερίσματα που συνοδεύουν κάθε νεκρό. Το είδος των κτερισμάτων που εναποτίθεται στην εκάστοτε ταφή, μπορούν να αποτελέσουν σημαντικό κριτήριο μιας τέτοιας διάκρισης φύλου. Στο σημείο αυτό οφείλω να σημειώσω, ότι δυστυχώς, οι ταφές των περιοχών της Θεσσαλίας και της Φθιώτιδας δεν ενδείκνυνται για τον πλούτο τους, πλην ορισμένων εξαιρέσεων. Έτσι, παρατηρείται ένας αρκετά μεγάλος αριθμός και στην περιοχή της Θεσσαλίας αλλά και στην περιοχή της Φθιώτιδας, των τελείως ακτέριστων ταφών. Ταφές, που επί το πλείστον ανήκουν σε νεκροταφεία παρά σε μεμονωμένες ταφές.

Θεσσαλία

Στην περιοχή της Θεσσαλίας, οι ταφές στις οποίες μπορούμε να διακρίνουμε το φύλο του νεκρού, είναι συνολικά 210. Συγκεκριμένα, υπολογίζονται περίπου 60 συνολικά γυναικείες ταφές, εκ των οποίων οι 32 είναι των γεωμετρικών χρόνων: [1) Βελεστίνο, θολωτός τάφος¹⁵⁹. 3) Νεκροταφείο Κρανών: T1¹⁶⁰, T2¹⁶¹, T14, T19¹⁶², T22¹⁶³, T23¹⁶⁴, T42, T44¹⁶⁵, T49, T51¹⁶⁶, T54, T56, T63. 4) Λυκούδι: T1. 5) Βόλος, κιβωτιόσχημος τάφος T172. 6) Μεσορράχη, λαξευτός τάφος¹⁶⁷. 7) Αργυροπούλι, θολωτός τάφος.], 4 των αρχαϊκών χρόνων: [8) Πρόδρομος, τάφοι¹⁶⁸.], και 24 των κλασικών χρόνων: [11) Δημητριάδα, σαρκοφάγος. 12) Αγιά, κτιστός τάφος¹⁶⁹. 14) Νεκροταφείο Ραχούλα¹⁷⁰. 19) Βελεστίνο: T1¹⁷¹, T2¹⁷².].

Ανδρικές ταφές, υπολογίζονται περίπου 128 συνολικά. Από αυτές, οι 11 είναι των γεωμετρικών χρόνων: [2) Νεκροταφείο τύμβων Αλμυρός: Τύμβος Α. 3)

---

¹⁵⁹ Ο τάφος αυτός περιείχε 3 νεκρούς, στη δημοσίευσή του αναφέρεται ότι 1 τουλάχιστον από αυτούς είναι γυναίκα. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, θα υπολογιστεί 1 φορά.

¹⁶⁰ Ο τάφος αυτός περιείχε 4 σκελετούς, επομένως θα υπολογιστεί 4 φορές.

¹⁶¹ Ο τάφος αυτός περιείχε 2 σκελετούς, επομένως θα υπολογιστεί 2 φορές.

¹⁶² Ο τάφος αυτός περιείχε 2 σκελετούς, επομένως θα υπολογιστεί 2 φορές.

¹⁶³ Ο τάφος αυτός περιείχε 3 νεκρούς, επομένως θα υπολογιστεί 3 φορές.

¹⁶⁴ Ο τάφος αυτός περιείχε 4 σκελετούς, επομένως θα υπολογιστεί 4 φορές.

¹⁶⁵ Ο τάφος αυτός περιείχε 2 νεκρούς, επομένως θα υπολογιστεί 2 φορές.

¹⁶⁶ Ο τάφος αυτός περιείχε 3 νεκρούς, επομένως θα υπολογιστεί 3 φορές.

¹⁶⁷ Ο τάφος αυτός περιείχε 2 τουλάχιστον νεκρούς, επομένως θα υπολογιστεί 2 φορές.

¹⁶⁸ Πρόκειται για 4 τάφους, οπότε υπολογίζονται 4 φορές, για 4 ταφές.

¹⁶⁹ Ο τάφος αυτός περιείχε 2 σκελετούς, επομένως θα υπολογιστεί 2 φορές.

¹⁷⁰ Το νεκροταφείο Ραχούλα περιείχε 18 ταφές, εκ των οποίων μόνο για τις 3 αναφέρεται ότι πρόκειται για παιδικές ταφές. Επομένως, όλες οι υπόλοιπες, με βάση πάντα το είδος των κτερισμάτων θα υπολογιστούν για γυναικείες. Δηλαδή, υπολογίζεται 15 φορές.

¹⁷¹ Ο τάφος αυτός περιείχε 3 σκελετούς. Για τον 1 από αυτούς γίνεται αναφορά ότι επρόκειτο για παιδικό. Οι υπόλοιποι χαρακτηρίζονται με βάση τα κτερίσματά τους. Χαρακτηρίζονται ως γυναικείοι. Επομένως, υπολογίζεται εδώ 2 φορές.

¹⁷² Και ο τάφος αυτός περιείχε 3 σκελετούς. Για τον 1 από αυτούς γίνεται αναφορά ότι επρόκειτο για παιδικό. Οι υπόλοιποι με βάση τα κτερίσματά τους. Χαρακτηρίζονται ως γυναικείοι. Επομένως, υπολογίζεται εδώ 2 φορές.

Νεκροταφείο Κραννών: T28¹⁷³, T37¹⁷⁴, T40, T45, T61.], οι 117 των αρχαϊκών χρόνων: [10) Νεκροταφείο Άγιος Γεώργιος: T2¹⁷⁵, T4¹⁷⁶, T5¹⁷⁷, T6¹⁷⁸, T7¹⁷⁹, T8¹⁸⁰, T9¹⁸¹, T10¹⁸², T12¹⁸³, T14¹⁸⁴, T15¹⁸⁵, T16¹⁸⁶, T18¹⁸⁷.], και καμία των κλασικών χρόνων.

Παιδικές ταφές στην περιοχή της Θεσσαλίας είναι συνολικά 22, όσες δηλαδή δηλώνονται στις σχετικές δημοσιεύσεις των τάφων τους. Συγκεκριμένα, 11 των γεωμετρικών χρόνων: [2) Νεκροταφείο τύμβων Αλμυρός: *Τύμβος Β*. 3) Νεκροταφείο Κραννών: T4¹⁸⁸, T13, T17, T18, T21, T23i, T55.], καμία των αρχαϊκών, και 11 των κλασικών χρόνων: [14) Νεκροταφείο Ραχούλα¹⁸⁹. 19) Βελεστίνο: T1¹⁹⁰, T2¹⁹¹. 21) Νεκροταφείο Φθιώτιδες Θήβες¹⁹². 22) Νεκροταφείο Αλόνησος¹⁹³. 24) Νεκροταφείο Βελεστίνο¹⁹⁴.].

---

¹⁷³ Ο τάφος αυτός περιείχε 3 νεκρούς, επομένως θα υπολογιστεί 3 φορές.

¹⁷⁴ Ο τάφος αυτός περιείχε 2 νεκρούς, επομένως θα υπολογιστεί 2 φορές.

¹⁷⁵ Ο τάφος αυτός περιείχε 5 τεφοδόχα αγγεία, οπότε πρόκειται για 5 ταφές, άρα υπολογίζεται εδώ 5 φορές.

¹⁷⁶ Ο τάφος αυτός περιείχε 3 πήλινα τεφοδόχα αγγεία, οπότε πρόκειται για 3 ταφές, άρα υπολογίζεται εδώ 3 φορές.

¹⁷⁷ Ο τάφος αυτός περιείχε 3 πήλινα τεφοδόχα αγγεία, οπότε υπολογίζεται εδώ 3 φορές.

¹⁷⁸ Ο τάφος αυτός περιείχε ~21 τεφοδόχα αγγεία, οπότε υπολογίζεται εδώ 21 φορές.

¹⁷⁹ Ο τάφος αυτός περιείχε 2 τεφοδόχα αγγεία, οπότε υπολογίζεται εδώ 2 φορές.

¹⁸⁰ Ο τάφος αυτός περιείχε 27 τεφοδόχα αγγεία, οπότε υπολογίζεται εδώ 27 φορές.

¹⁸¹ Ο τάφος αυτός περιείχε 4 πήλινα τεφοδόχα αγγεία, οπότε υπολογίζεται εδώ 4 φορές.

¹⁸² Ο τάφος αυτός περιείχε 4 πήλινα τεφοδόχα αγγεία, οπότε υπολογίζεται εδώ 4 φορές.

¹⁸³ Ο τάφος αυτός περιείχε 2 μόνο πήλινα τεφοδόχα αγγεία, οπότε υπολογίζεται εδώ 2 φορές.

¹⁸⁴ Ο τάφος αυτός περιείχε 17 τεφοδόχα αγγεία, οπότε υπολογίζεται εδώ 17 φορές.

¹⁸⁵ Ο τάφος αυτός περιείχε ~8 τεφοδόχα αγγεία, οπότε υπολογίζεται εδώ 8 φορές.

¹⁸⁶ Ο τάφος αυτός περιείχε πάνω από 5 πήλινα τεφοδόχα αγγεία, οπότε υπολογίζεται εδώ 5 φορές.

¹⁸⁷ Ο τάφος αυτός περιείχε ~15 πήλινα τεφοδόχα αγγεία, οπότε υπολογίζεται εδώ 15 φορές.

¹⁸⁸ Ο τάφος αυτός περιείχε 4 παιδικές ταφές, επομένως υπολογίζεται 4 φορές.

¹⁸⁹ Το νεκροταφείο Ραχούλα αναφέρεται στη δημοσίευσή του ότι από τις 18 συνολικά ταφές, οι 3 είναι παιδικές. Επομένως, εδώ υπολογίζεται 3 φορές.

¹⁹⁰ Ο τάφος αυτός περιείχε 3 σκελετούς. Για τον 1 από αυτούς γίνεται αναφορά ότι επρόκειτο για παιδικό. Άρα, υπολογίζεται 1 φορά εδώ.

¹⁹¹ Και ο τάφος αυτός περιείχε 3 σκελετούς. Για τον 1 από αυτούς γίνεται αναφορά ότι επρόκειτο για παιδικό. Άρα, υπολογίζεται 1 φορά εδώ.

¹⁹² Το νεκροταφείο Φθιώτιδες Θήβες, γνωρίζουμε από τη σχετική δημοσίευσή του ότι περιείχε 3

Για συνολικά 108 ταφές, δε μπορεί να γίνει διάκριση φύλου με βάση το είδος των κτερισμάτων που έχουν εναποθετηθεί, είτε διότι δεν είναι αντιπροσωπευτικά αντικείμενα φύλου (δηλαδή κάτοπτρα ή μυροδοχεία για τις γυναίκες, και ξίφη ή βέλη για τους άνδρες), είτε διότι είναι ελάχιστα. Συγκεκριμένα, στα γεωμετρικά χρόνια υπολογίζονται περίπου 29 ταφές που δεν είναι ευδιάκριτο το φύλο από τα κτερίσματα που το συνοδεύουν: **[3)** Νεκροταφείο Κρανών: *T6, T7, T10, T11, T12, T13a, T15*¹⁹⁵, *T16, T20, T24*¹⁹⁶, *T25, T29, T32, T34, T35, T39, T43, T46, T53, T58, T59, T62*. **4)** Λυκούδι: *III*], στα αρχαϊκά χρόνια περίπου 20 ταφές: **[9)** Φάρσαλα, θολωτός τάφος¹⁹⁷. **10)** Νεκροταφείο Άγιος Γεώργιος: *T3*¹⁹⁸, *T17*¹⁹⁹], και στα κλασικά χρόνια 59 ταφές: **[15)** Νεκροταφείο Φθιώτιδες Θήβες²⁰⁰. **16)** Νεκροταφείο Σωρός²⁰¹. **17)** Νεκροταφείο Σωρός²⁰². **20)** Φάρσαλα, *τάφος*. **22)** Νεκροταφείο Αλόνησος²⁰³. **24)** Νεκροταφείο Βελεστίνο²⁰⁴].

Τέλος, για όσες ταφές δε γίνεται καμία απολύτως αναφορά στα κτερίσματά τους, συνυπολογίζονται με τις ακτέριστες ταφές, εφόσον δε μας παρέχουν το βασικό

παιδικές ταφές. Άρα, εδώ υπολογίζεται 3 φορές.

¹⁹³ Το νεκροταφείο Αλόνησος περιείχε 3 ταφές, εκ των οποίων για τη 1 γίνεται αναφορά ότι επρόκειτο για παιδική ταφή, οπότε εδώ υπολογίζεται 1 φορά.

¹⁹⁴ Το νεκροταφείο Βελεστίνο, στη σχετική δημοσίευσή του αναφέρεται ότι από τις 4 ταφές που περιείχε, οι 2 ήταν παιδικές. Άρα, εδώ υπολογίζεται 2 φορές.

¹⁹⁵ Ο τάφος αυτός περιείχε 2 νεκρούς, οπότε υπολογίζεται 2 φορές.

¹⁹⁶ Ο τάφος αυτός περιείχε 3 νεκρούς, οπότε υπολογίζεται 3 φορές.

¹⁹⁷ Ο τάφος αυτός περιείχε 2 πώρινους σαρκοφάγους, οπότε υπολογίζεται 2 φορές ως 2 ταφές.

¹⁹⁸ Ο τάφος αυτός περιείχε 11 τεφροδόχα αγγεία, οπότε υπολογίζεται εδώ 11 φορές.

¹⁹⁹ Ο τάφος αυτός περιείχε 8 νεκρούς, οπότε υπολογίζεται 8 φορές ως 8 ταφές.

²⁰⁰ Το νεκροταφείο Φθιώτιδες Θήβες περιείχε 45 ταφές, χωρίς καμία πλήρη αναφορά για τον καθένα, οπότε υπολογίζεται εδώ 45 φορές.

²⁰¹ Το νεκροταφείο Σωρός περιείχε 3 τάφους, εκ των οποίων μόνο ο 1 δίνει κτερίσματα αλλά «φτωχά», οπότε υπολογίζεται μόνο 1 φορά εδώ.

²⁰² Το νεκροταφείο Σωρός περιείχε 16 τάφους, εκ των οποίων μόνο οι 6 δίνουν «φτωχά» κτερίσματα, -οι υπόλοιποι είναι ακτέριστοι- οπότε εδώ υπολογίζεται 6 φορές.

²⁰³ Το νεκροταφείο Αλόνησος περιείχε 3 τάφους, εκ των οποίων μόνο για τον 1 γίνεται αναφορά ότι πρόκειται για παιδικό τάφο, οι άλλοι 2 λόγω ελλιπών κτερισμάτων, δε μπορούν να χαρακτηρίσουν τον νεκρό που συνοδεύουν. Επομένως, υπολογίζεται 2 φορές.

²⁰⁴ Το νεκροταφείο Βελεστίνο είχε 4 λάρνακες, εκ των οποίων μόνο οι 2 μικρές γνωρίζουμε ότι περιείχαν πιθανώς παιδικές ταφές, οι άλλες 2 όχι. Κι ούτε μπορούμε να το διακρίνουμε από τα κτερίσματά τους. Οπότε εδώ υπολογίζεται 2 φορές.

και μοναδικό κριτήριο για τη διάκριση των φύλων των νεκρών που περιέχουν. Επομένως, ακτέριστες ταφές στην περιοχή της Θεσσαλίας είναι συνολικά 40, εκ των οποίων οι 16 ανήκουν στη γεωμετρική περίοδο: **[3)** Νεκροταφείο Κραννών: *T3, T8, T12, T26, T27, T30, T31, T33, T36, T38, T41, T47, T48, T52, T57, T60.*], οι 2 ανήκουν στην αρχαϊκή περίοδο: **[10)** Νεκροταφείο Άγιος Γεώργιος: *T11, T13.*], και 20 ανήκουν στην κλασική περίοδο: **[13)** Τρίκαλα. **16)** Νεκροταφείο Σωρός²⁰⁵, **17)** Νεκροταφείο Σωρός²⁰⁶. **18)** Νεκροταφείο Άγιος Γεώργιος Φερών: *T1, T2, T3, T4, T5.* **23)** Βελεστίνο: *T1, T2.*].

Συνοψίζοντας, παρατηρούμε (διαγρ. 8) ότι από τις συνολικά 357 ταφές της περιοχής της Θεσσαλίας, *i)* οι 60 είναι γυναικείες ταφές, *ii)* οι 128 είναι ανδρικές ταφές, *iii)* οι 22 είναι παιδικές, *iv)* οι 108 ταφές, με βάση τα κτερίσματα που έχουν είναι δύσκολο να διακριθεί το φύλο του νεκρού που περιέχουν, και *v)* οι 40 είναι τελείως ακτέριστες.

Φθιώτιδα

Όσον αφορά τώρα την περιοχή της Φθιώτιδας, οι ταφές που μπορούμε να διακρίνουμε το φύλο των νεκρών που περιέχουν, είναι συνολικά 54. Συγκεκριμένα, οι γυναικείες ταφές είναι 37, εκ των οποίων οι 12 είναι των γεωμετρικών χρόνων: **[1)** Νεκροταφείο Μόδι: *TIV.* **3)** Οδός Κωστορίζου και Αχινού, *Τάφος 2.* **4)** Μοναστήρι Δομοκού, *τάφος.* **6)** Παλαιοχώρι: *TPI, TPII, TPIII, TPIV, TPV.* **8)** Λαμία. **10)** Νεκροταφείο Δημοτική Οδός: *TI, TIII, TIV.*], οι 4 είναι των αρχαϊκών χρόνων: **[11)** Νεκροταφείο Μεξιάτες: *TI, TVI, TX, TXIV.*], και οι 21 των κλασικών χρόνων: **[12)** Νεκροταφείο Πισώρεμα: *TII.* **13)** Νεκροταφείο Λιβανάτες: *TIV.* **14)** Κολάκα: *TPII, TPIII.* **15)** Νεκροταφείο Παλαιοχώρι: *TVI, TVII, TXIV.* **16)** Λαμία (συστάδα τάφων):

²⁰⁵ Το νεκροταφείο Σωρός περιείχε 3 τάφους, εκ των οποίων οι 2 αναφέρεται στη σχετική βιβλιογραφία τους ότι είναι τελείως ακτέριστοι. Επομένως, εδώ υπολογίζεται 2 φορές.

²⁰⁶ Το νεκροταφείο Σωρός περιείχε 16 τάφους, εκ των οποίων οι 10 αναφέρεται στη σχετική βιβλιογραφία τους ότι είναι τελείως ακτέριστοι. Επομένως, εδώ υπολογίζεται 10 φορές.

ΤΙ. 17) Νεκροταφείο Οδός Γρεβενών: ΤΙ, ΤΙΙ²⁰⁷, ΤΙΙΙ. 20) Νεκροταφείο Συκά Υπάτης (Γήπεδο): ΤΙΙΙ, ΤV. 21) Νεκροταφείο Χιλιαδί: ΤΙΙΙΙ. 22) Νεκροταφείο Μεγαπλάτανος Παλαιοκάστρα: ΤΙΧ, ΤΧΙ. 23) Νεκροταφείο Οδός Θερμοπυλών 17: ΤΙ, ΤΙV, ΤVΙΙ, ΤVΙΙΙ.].

Οι ανδρικές ταφές υπολογίζονται περίπου στις 13 συνολικά. Από αυτές, οι 2 είναι της γεωμετρικής περιόδου: [1) Νεκροταφείο Μόδι: ΤΙΙ. 5) Τραγάνα: ΤΙ.], η 1 είναι της αρχαϊκής περιόδου: [11) Νεκροταφείο Μεξιιάτες: ΤVΙΙ.], και οι 10 είναι της κλασικής περιόδου: [13) Νεκροταφείο Λιβανάτες: ΤΙΙ. 15) Νεκροταφείο Παλαιοχώρι: ΤΙΧ, ΤΧ, ΤΧΙ, ΤΧΙΙΙ, ΤΧV. 18) Επαρχιακή Οδός Υπάτης - Αμαλώτας²⁰⁸. 20) Νεκροταφείο Συκά Υπάτης Υπάτης (Γήπεδο): ΤΙΙ, ΤVΙΙΙ.].

Οι παιδικές ταφές, από ότι μπορούμε να διακρίνουμε από το είδος των κτερισμάτων, αλλά και από τις αναφορές που τυχόν γίνονται στις σχετικές δημοσιεύσεις τους, είναι σαφώς πολύ λιγότερες, είναι δηλαδή μόλις 4 περίπου. Οι 2 είναι των γεωμετρικών χρόνων: [1) Νεκροταφείο Μόδι: ΤVΙΙΙ. 10) Νεκροταφείο Δημοτική Οδός: ΤΧ.], καμία των αρχαϊκών χρόνων, και οι 2 των κλασικών χρόνων: [12) Νεκροταφείο Πισώρεμα: ΤΙV. 20) νεκροταφείο Συκά Υπάτης (Γήπεδο): ΤVΙ].

Για περίπου 52 ταφές, δεν είναι δυνατή η διάκριση του φύλου του νεκρού, λόγω μη χαρακτηριστικών κτερισμάτων πάλι. Από αυτές, οι 14 είναι της γεωμετρικής περιόδου: [1) Νεκροταφείο Μόδι: ΤΙ, ΤΙΧ, ΤΧ, ΤΧΙ, ΤΧΙΙ. 2) Γαλανέικα: ΤΙ²⁰⁹, ΤΙΙ. 5) Τραγάνα: ΤΙΙ. 10) Νεκροταφείο Δημοτική Οδός: ΤΙΙ, ΤV, ΤVΙΙΙ, ΤΧΙ.], οι 7 είναι της αρχαϊκής περιόδου: [11) Νεκροταφείο Μεξιιάτες: ΤΙΙ, ΤΙΙΙ, ΤΙV, ΤV, ΤVΙΙΙ, ΤΧΙ, ΤΧΙΙ.], και οι 31 είναι της κλασικής περιόδου: [12) Νεκροταφείο Πισώρεμα: ΤΙΙ. 13) Νεκροταφείο Λιβανάτες: ΤΙ, ΤV. 15) Νεκροταφείο Παλαιοχώρι: ΤΙ, ΤΙΙ, ΤΙΙΙ, ΤΙV, ΤV, ΤVΙΙΙ, ΤΧVΙ. 16) Λαμία (συστάδα τάφων): ΤV, ΤVΙΙ. 19) Οδός Αιγίνης. 20) Νεκροταφείο Συκά Υπάτης (Γήπεδο): ΤΙ, ΤΙV. 21) Νεκροταφείο Χιλιαδί: ΤΙΙΙV. 22) Νεκροταφείο Μεγαπλάτανος Παλαιοκάστρα: ΤΙV, ΤVΙΙ, ΤΧΙΙ. 23) Νεκροταφείο Οδός Θερμοπυλών 17: ΤΙΙ²¹⁰, ΤΙΙΙ, ΤV, ΤVΙ, ΤΧ²¹¹.].

²⁰⁷ Ο τάφος αυτός περιείχε 2 σκελετούς, κι αναφέρεται κιόλας ότι επρόκειτο για 2 γυναίκες μάλλον.

Οπότε υπολογίζεται 2 φορές.

²⁰⁸ Πρόκειται για διπλή ταφή, οπότε υπολογίζεται 2 φορές.

²⁰⁹ Ο τάφος αυτός περιείχε 3 νεκρούς, οπότε υπολογίζεται 3 φορές.

²¹⁰ Ο τάφος αυτός περιείχε 5 σκελετούς συνολικά, οπότε υπολογίζεται 5 φορές.

Τέλος, οι ακτέριστες ταφές – οι οποίες όπως είναι αναμενόμενο δε μας βοηθούν καθόλου για τη διάκριση αυτή- είναι συνολικά 46, εκ των οποίων οι 24 είναι των γεωμετρικών χρόνων: **[1)** Νεκροταφείο Μόδι: *TIII, TV, TVI, TVII*. **7)** Παλαιοχώρι: *TI, TII*. **9)** Νεκροταφείο Παναγίτσα Ελατείας²¹². **10)** Νεκροταφείο Δημοτική Οδός: *TVI, TVII, TIX, TXII*.], οι 2 είναι των αρχαϊκών χρόνων: **[11)** Νεκροταφείο Μεξιάτες: *TIX, TXIII*.], και οι 20 είναι των κλασικών χρόνων: **[12)** Νεκροταφείο Πισώρεμα: *TI*. **13)** Νεκροταφείο Λιβανάτες: *TIII*. **15)** Νεκροταφείο Παλαιοχώρι: *TXII, TXVII*. **16)** Λαμία (συστάδα τάφων): *TII, TIII, TIV, TVI*. **20)** νεκροταφείο Συκά Υπάτης (Γήπεδο): *TVII*. **21)** Νεκροταφείο Χιλιαδί: *TPI, TPIII, TPIV*. **22)** Νεκροταφείο Μεγαπλάτανος Παλαιοκάστρα: *TI, TII, TIII, TV, TVI, TVIII, TX*. **23)** Νεκροταφείο Οδός Θερμοπυλών 17: *TIX*.].

Συνοψίζοντας, παρατηρούμε (διαγρ. 9) ότι από τις 152 συνολικά ταφές της περιοχής της Φθιώτιδας, **i)** οι 37 είναι γυναικείες ταφές, **ii)** οι 13 ανδρικές ταφές, **iii)** οι παιδικές μόλις 4, **iv)** οι 52 ταφές, είναι αυτές για τις οποίες η διάκριση του φύλου του νεκρού που περιέχουν είναι δύσκολο να διακριθεί, και **v)** οι 46 είναι τελείως ακτέριστες ταφές.

---

²¹¹ Ο τάφος αυτός περιείχε 4 σκελετούς, οπότε υπολογίζεται 4 φορές.

²¹² Το νεκροταφείο Παναγίτσα Ελατείας περιέχει 14 τάφους χωρίς πλήρη αναφορά για τον καθένα ξεχωριστά, οπότε κι εδώ υπολογίζεται 14 φορές.

ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΕΙΚΟΝΑ ΤΑΦΩΝ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ ΚΑΙ ΦΘΙΩΤΙΔΑΣ

Μελετώντας τα δελτία αλλά και τα κεφάλαια που παρατέθηκαν μαζί με τις στατιστικές, μπορούμε να καταλήξουμε σε κάποια ασφαλή συμπεράσματα, σχετικά με τις ταφικές πρακτικές που συνήθιζαν να χρησιμοποιούν στην περιοχή της Θεσσαλίας και της Φθιώτιδας κατά τη γεωμετρική, την αρχαϊκή και την κλασική περίοδο, τους τύπους των τάφων που επιλέγονταν, τη θέση που τοποθετούσαν τους νεκρούς μέσα στις ταφές, αλλά και τα κτερίσματα που εναπόθεταν στις ταφές αυτές, και τα οποία μας βοηθούν στη διάκριση του φύλου του νεκρού που εμπεριείχαν.

Το σημαντικότερο κεφάλαιο για το οποίο δυστυχώς δε δίνονται αρκετά στοιχεία λόγω ελλιπών δημοσιευμένων δεδομένων, και στο οποίο βασίζεται το μεγαλύτερο μέρος αυτής της πτυχιακής εργασίας, είναι η ταφική πρακτική που ενίοτε χρησιμοποιείται και τα έθιμα ταφής των δύο αυτών περιοχών. Έτσι, το ποσοστό του 9.63% όλων των ταφών δεν κάνει καμία αναφορά για τη πρακτική που επιλέγεται, ποσοστό όχι ιδιαίτερα μεγάλο αλλά σημαντικό για τη διαμόρφωση μιας ολοκληρωτικής εικόνας εθίμων ταφής της γεωμετρικής, αρχαϊκής και κλασικής περιόδου. Παρά ταύτα, αν και το ποσοστό που αναφέρει τη ταφική πρακτική που επιλέγεται για κάθε ταφή είναι ύψους 90,37%, το μόνο που ουσιαστικά μας

γνωστοποιεί είναι εάν χρησιμοποιείται ο ενταφιασμός, η καύση, ή ο εγχυτρισμός, αναφορικά μόνο δηλαδή. Έτσι, γνωρίζουμε ότι σε ποσοστό 61,49% συναντάται η ταφική πρακτική του ενταφιασμού, σε ποσοστό 28,48% η ταφική πρακτική της καύσης και σε ποσοστό μόλις 0,40% η ταφική πρακτική του εγχυτρισμού. Παρατηρούμε, επομένως, ότι ο ενταφιασμός συγκεντρώνει το μεγαλύτερο ποσοστό χρησιμοποίησης, κι αυτό ίσως διότι η καύση είναι σίγουρα τρόπος ταφής πολύ πιο δαπανηρός. Το φαινόμενο αυτό, όμως, δεν αποτελεί μοναδικότητα των δύο αυτών περιοχών. Το έθιμο του ενταφιασμού –κυρίως των ενηλίκων- γίνεται πολύ πιο συνηθισμένο από ό,τι στο παρελθόν, και μετά το 750 π.Χ. γίνεται το κυρίαρχο έθιμο, αντικαθιστώντας πλήρως την καύση. Η αλλαγή αυτή εκδηλώνεται πολύ πιο καθαρά στα νέα και πλούσια νεκροταφεία της οδού Πειραιώς και του Κυνοσάργου²¹³. Στην αττική ύπαιθρο, η καύση παραμένει ως κανόνας μόνο στην Ανάβυσσο και τους Τράχωνες. Βέβαια, το πλούσιο νεκροταφείο της οδού Κριεζή, δε σταμάτησε ποτέ την καύση²¹⁴. Ακόμη, γνωρίζουμε ότι ο ενταφιασμός υπερτερεί έναντι της καύσης – η οποία συναντάται σε ελάχιστες περιπτώσεις – και στο Δυτικό Νεκροταφείο του Ωρωπού²¹⁵. Κάτι αντίστοιχο συμβαίνει και στο Δερβένι της Μακεδονίας²¹⁶.

Όσον αφορά τους τύπους των τάφων που χρησιμοποιούν, είναι οι ακόλουθοι: *απλοί λάκκοι, θαλαμοειδείς, θολωτοί, λακκοειδείς, λάρνακες, καλυβίτες, κεραμοσκεπείς – καλυβίτες, καλυβίτες, κεραμοσκεπείς, κιβωτιόσχημοι, τάφοι πεταλόσχημου τύπου, ταφικοί πίθοι, και τύμβοι*. Στην περιοχή της Θεσσαλίας, φαίνεται να υπερτερεί στη χρήση ο τύπος των κιβωτιόσχημων τάφων με ποσοστό 23,57%, ενώ ο τύπος ταφής σε τύμβο, φαίνεται να απαντά σε ποσοστό μόλις 1,58%²¹⁷. Και στην περιοχή της Φθιώτιδας όμως, όπως προκύπτει από τα στατιστικά στοιχεία, υπερτερεί πάλι ο τύπος του κιβωτιόσχημου τάφου με ποσοστό 36,74%, ενώ ο τύπος του καλυβίτη φαίνεται να απαντά στο χαμηλότερο ποσοστό του 0,69%. Η κλιμάκωση, όμως, που διαμορφώνεται στην τυπολογία των τάφων είναι αρκετά διαφορετική και στα

²¹³ Coldstream, 1997, *Γεωμετρική Ελλάδα*, Αθήνα, 162.

²¹⁴ Πρόκειται για ένα νεκροταφείο πλούσιας και συντηρητικής οικογένειας, που έμεινε ‘πιστό’ στο παλιό έθιμο της καύσης. Coldstream, 163.

²¹⁵ Πωλογιώργη, 1998, *Μνημεία Δυτικού Νεκροταφείου Ωρωπού*, Αθήνα 164.

²¹⁶ Θέμελης – Τουράτσογλου, 1997, *Οι τάφοι του Δερβενίου*, Αθήνα, 142.

²¹⁷ Αρκετά μικρό ποσοστό, ιδιαίτερα εάν σκεφτεί κανείς τους 300 τουλάχιστον τύμβους που εμφανίζονται στη Βεργίνα. Βλ. Ανδρόνικος, 1969, *Βεργίνα. Το νεκροταφείο των τύμβων*, Αθήνα, 2.

ποσοστά, αλλά και στην εμφάνιση. Δηλαδή, δεν απαντώνται πάντα οι ίδιοι τύποι που προαναφέρθηκαν και στις δύο περιοχές. Έτσι, ο τύπος του καλυβίτη –που συγκεντρώνει το χαμηλότερο ποσοστό χρήσης στην περιοχή της Φθιώτιδας- φαίνεται να μη χρησιμοποιείται καθόλου στην περιοχή της Θεσσαλίας, ενώ ο τύπος ταφής του τύμβου παρουσιάζει το χαμηλότερο αντίστοιχα ποσοστό εμφάνισης.

Ακόμη, η συχνότητα με την οποία επιλέγονται και στις δύο αυτές περιοχές οι τύποι, δεν είναι καθοριστική για να μπορέσει να αποτελέσει κριτήριο για την υποστήριξη ενός τοπικού εθίμου.

Σχετικά με τη θέση των νεκρών, από τις συνολικά 509 ταφές, σε 376 συνολικά ταφές (324 της περιοχής της Θεσσαλίας και 88 της περιοχής της Φθιώτιδας) δεν γίνεται καμία αναφορά, είτε γιατί είναι απροσδιόριστη η θέση είτε γιατί παραμένει άγνωστη, λόγω ελλিপών στοιχείων. Στις υπόλοιπες ταφές –όπως αναφέρεται και στο κεφάλαιο 3 της εργασίας- γίνεται λόγος για ύπτια θέση των νεκρών σε συνολικά 7 ταφές, για ύπτια εκτεταμένη θέση σε 20 ταφές και για απλώς εκτεταμένη θέση σε 6 ταφές μόνο στην περιοχή της Θεσσαλίας. Η ύπτια θέση των νεκρών στους τάφους, φαίνεται να χρησιμοποιείται εξ' ολοκλήρου στους 220 συνολικά τάφους του Δυτικού νεκροταφείου του Ωρωπού²¹⁸. Αντίθετα, στην περιοχή της Φθιώτιδας, παρατηρείται η θέση εκτάδην σε 15 ταφές, και η συνεσταλμένη στάση σε 49 ταφές. Όπως, προκύπτει και στο σημείο αυτό η συχνότητα αλλά και ο τρόπος εμφάνισης της θέσης με την οποία τοποθετούνται οι αποθανόντες στον τάφο, διαφοροποιείται αισθητά μεταξύ των δύο αυτών περιοχών.

Τέλος, παρατηρώντας τα δελτία, είναι ιδιαίτερα εμφανές ότι σημειώνεται σαφής υπεροχή των κεραμικών κτερισμάτων, έναντι των μεταλλικών, αν και παρουσιάζονται σε ιδιαίτερα ικανοποιητικό αριθμό. Παρόλα αυτά, η παρουσία κεραμικής υπερτερεί αισθητά, με αγγεία όπως, αλάβαστρο, αμφορέας, αρύβαλλος, υδρία, κάνθαρος, σκύφος, κύπελλο, κοτύλη, πυξίδα. Σχετικά, με τα μεταλλικά, συχνή εμφάνιση, έχουν οι πόρπες, οι περόνες, βέλη ξιφών και δοράτων.

Ο πλούτος των κτερισμάτων αλλά και η πολυτέλεια των ταφικών κατασκευών γενικά, είναι τα στοιχεία που σηματοδοτούν την οικονομική διαφοροποίηση των ταφών και κατ' επέκταση των κατόχων των τάφων. Έτσι, έχουμε ταφές πολύ πλούσιες, όπως ο θολωτός τάφος στο Βελεστίνο στην περιοχή της Θεσσαλίας, που χρονολογείται στα μέσα του 10^{ου} αιώνα μέχρι το α' τέταρτο του 9^{ου}

---

²¹⁸ Πωλογιώργη, 1998, 154.

αιώνα π.Χ. και περιείχε 5 αμφορείς, 7 οινοχόες, 8 κανθάρους και κανθαροειδείς σκύφους, 5 χρυσούς σφηκωτήρες, δαχτυλίδια από χαλκό, χάντρες όρμων από φαγεντιανή, υαλόμαζα, χαλκό, δακτύλιους από πέτρα, πήλινα κουμπιά, 1 χάλκινη τοξωτή πόρπη, χάλκινες περόνες, σιδερένια μαχαίρια και αιχμές βελών, αλλά και ο ταφικός πίθος II στο Παλαιοχώρι στην περιοχή της Φθιώτιδας της γεωμετρικής περιόδου, όπου περιείχε 1 αμφορίσκο, γεωμετρικό πρωτοκορινθιακό αρύβαλλο, 2 χάλκινα βραχιόλια, 1 χάλκινο σφηκωτήρα, μικρές χάλκινες χάνδρες, 1 χάλκινη ρόδα και 1 χάλκινο περίαπτο σχήματος πτηνού. Και οι αυτές ταφές περιείχαν κτερίσματα κεραμικά και μεταλλικά, κι όχι μόνο. Επρόκειτο, επομένως για άτομα κοινωνικά επιφανή.

Λόγω κακής διατήρησης των οστών των νεκρών που εμπεριέχονται σε μία ταφή, η διάκριση του φύλου τους κάθε άλλο παρά εύκολη υπόθεση είναι. Στο σημείο αυτό ακριβώς, εμφανίζονται πάλι σημείο καθορισμού τα κτερίσματα. Το είδος και ο πλούτος των κτερισμάτων που συνοδεύουν τον εκάστοτε νεκρό, είναι αυτά τα οποία μπορούν να αποτελέσουν κριτήριο για μία τέτοια διάκριση. Σε αυτά, λοιπόν, βασίστηκα κι εγώ, και επιχείρησα στο τελευταίο κεφάλαιο της εργασίας μου, τη διάκριση και τον υπολογισμό του συνολικού αριθμού των γυναικείων, των ανδρικών, των παιδικών, και των απροσδιόριστων ταφών που συναντώνται σε Θεσσαλία και Φθιώτιδα από τον 10^ο έως και τον ύστερο 4^ο αιώνα π.Χ. Έτσι, σύμφωνα με τα στατιστικά δεδομένα, οι γυναικείες ταφές είναι 97, οι ανδρικές 141, οι παιδικές 26, και οι απροσδιόριστες 160. Παρόλα αυτά υπάρχει και ένας μεγάλος αριθμός ακτέριστων ταφών, αριθμός που φτάνει τις 86 συνολικά ταφές. Συγκεκριμένα, στη Θεσσαλία: οι ταφές *T3, T5, T7, T8, T12, T13, T17, T18, T21, T23i, T26, T27, T30, T31, T33, T36, T38, T41, T47, T48, T52, T57, T60* του νεκροταφείου Κραννών των γεωμετρικών χρόνων, ο *τύμβος* στα Τρίκαλα του β' μισό του 5^{ου} αιώνα π.Χ., οι ταφές *T1, T2, T3, T4, T5* στον Άγιο Γεώργιο Φερών του 4^{ου} αιώνα π.Χ., και *T1, T2* στο Βελεστίνο των κλασικών χρόνων. Και στη Φθιώτιδα: οι ταφές *TIII, TV, TVI, TVII, TVIII* στο νεκροταφείο Μόδι του 9^{ου} αιώνα π.Χ., οι ταφές *TI, TII* στο Παλαιοχώρι της γεωμετρικής πάλι περιόδου, οι ταφές *TVII, IX, TXII* στο Νεκροταφείο Δημοτική Οδός του οποίου η χρήση εκτείνεται από τους γεωμετρικούς μέχρι και τους ελληνοιστικούς χρόνους, η ταφή *TXIII* του νεκροταφείου Μεξιάτες, του οποίου η χρονολόγηση εκτείνεται από τους αρχαϊκούς έως και τους ελληνοιστικούς χρόνους, οι ταφές *TI, TIV* του νεκροταφείου Πισώρεμα του 5^{ου} αιώνα π.Χ., η ταφή *TIII* του νεκροταφείου Λιβανάτες του β' μισό του 5^{ου} αιώνα π.Χ., η ταφή *TXVII* του νεκροταφείου

Παλαιοχώρι του 5^{ου} αιώνα έως και α' μισό του 4^{ου} αιώνα π.Χ., οι ταφές *ΤΠ*, *ΤΠΙ*, *ΤΠΙ* στη Λαμία (συστάδα τάφων) του 4^{ου} αιώνα π.Χ., οι ταφές *ΤΙΥ*, *ΤΠΙ*, *ΤΠΙΙ* του νεκροταφείου Συκά Υπάτης (Γήπεδο) που χρονολογείται στα τέλη του 4^{ου} αιώνα μέχρι το α' μισό του 3^{ου} αιώνα π.Χ., και οι ταφές *ΤΠΙΙ*, *ΤΠΙ* του νεκροταφείου Χιλιάδι της κλασικής περιόδου.

Όπως μπορούμε να παρατηρήσουμε συγκεντρώνεται ένα αρκετά μεγάλο ποσοστό ακτέριστων τελείως ταφών στις δύο αυτές περιοχές, ταφές που ανήκουν κυρίως σε νεκροταφεία παρά σε μεμονωμένους τάφους. Το γεγονός αυτό συμβάλλει, στη γενική «φτωχή» εικόνα που παρουσιάζουν οι τάφοι της Θεσσαλίας και της Φθιώτιδας όσον αφορά τα κτερίσματα και τα στοιχεία που βοηθούν στην κατανόηση και διαμόρφωση μιας ολοκληρωμένης εικόνας των τοπικών εθίμων ταφής, σε σύγκριση με τάφους άλλων περιοχών όπως της Αττικής²¹⁹, αλλά και της Μακεδονίας. Αντίστοιχη αφθονία και πολυτέλεια κτερισμάτων συναντάται στους τάφους του Δερβενίου αλλά και στον τύμβο της Νικησιάνης²²⁰.

---

²¹⁹ βλ. ταφές του Δυτικού Νεκροταφείου του Ωρωπού, Παυλογιώργη, 1998, 154 -156.

²²⁰ Λαζαρίδης, Ρωμοπούλου, Τουράτζσογλου, 1992, *Ο τύμβος της Νικησιάνης*, Αθήνα, 15

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΑΦΩΝ

Περιφέρεια Θεσσαλίας

1. Βελεστίνο, θολωτός τάφος. Μέσα 10^{ου} αι. με α΄ τέταρτο 9^{ου} αι. π.Χ.
2. Νεκροταφείο Αλμυρού. *Τύμβος Α & Β* 9^{ου} έως 8^{ου} και 7^{ου} αι. π.Χ.
3. Νεκροταφείο Κραννών. *T1, T4, T5, T6, T7, T11, T14, T15, T16, T19, T22, T23, T24, T25, T28, T29, T32, T33, T34, T36, T37, T39, T40, T42, T43, T44, T46, T49, T51, T53, T54, T58, T59, T61, T62, T63* πρωτογεωμετρικά χρόνια. *T2, T3, T8, T10, T12, T13, T13α, T17, T18, T20, T21, T23i, T26, T27, T30, T31, T35, T38, T41, T45, T47, T48, T52, T55, T56, T57, T60* δε γίνεται αναφορά. *T50* μάλλον ελληνοιστικών χρόνων.
4. Λυκούδι, *T I, TIII*. Πρωτογεωμετρικά χρόνια
5. Βόλος, κιβωτιόσχημος τάφος T172. Πρωτογεωμετρικά χρόνια.
6. Μεσορράχη, λαξευτός τάφος. Πρωτογεωμετρικά χρόνια.
7. Αργυροπούλι Τυρνάβου, θολωτός τάφος. Πρωτογεωμετρικά χρόνια.

8. Πρόδρομος, τάφοι. Τέλος 6^{ου} αι. έως α΄ μισό του 5^{ου} αι. π.Χ.
9. Φάρσαλα, θολωτός τάφος. Υστεροαρχαϊκά χρόνια.
10. Νεκροταφείο Άγιος Γεώργιος, T2, T3, T4, T5, T6, T7, T8, T9, T10, T11, T12, T13, T14, T15, T16, T17, T18 αρχαϊκή περίοδο
11. Δημητριάδα, σαρκοφάγος. Αρχές 5^{ου} αι. π.Χ.
12. Αγιά, κτιστός τάφος. Μέσα ή β΄ μισό 5^{ου} αι. π.Χ.
13. Τρίκαλα, τύμβος. Β΄ μισό του 5^{ου} αι. π.Χ.
14. Νεκροταφείο Ραχούλα. Μέσα 4^{ου} αι. π.Χ.
15. Νεκροταφείο Φθιώτιδες Θηβών. 4^{ος} αι. π.Χ., πλην ενός παιδικού κεραμοσκεπή τάφου που χρονολογείται τον 5^ο αι. π.Χ.
16. Νεκροταφείο Σωρός. 5^{ος} αι. έως 4^{ος} αι. π.Χ.
17. Νεκροταφείο Σωρός. 4^{ος} αι. π.Χ.
18. Άγιος Γεώργιος Φερών, T1, T2, T3, T4, T5. Μάλλον 4^{ος} αι. π.Χ.
19. Βελεστίνο, T1: Β΄ και γ΄ τέταρτο 4^{ου} αιώνα π.Χ.. T2: Αρχές 4^{ου} έως 2^{ου} αιώνα π.Χ.
20. Φάρσαλα, τάφος. Πιθανόν 4^{ος} αι. π.Χ.
21. Νεκροταφείο Φθιώτιδες Θήβες, 4^{ος} – 3^{ος} αι. π.Χ.
22. Αλόνησος. Κλασική εποχή.
23. Βελεστίνο, T1, T2. Κλασικοί χρόνοι.
24. Νεκροταφείο Βελεστίνο. Όψιμη κλασική ή πρόιμη ελληνιστική εποχή.

Περιοχή Φθιώτιδας

1. Νεκροταφείο Μόδι. *TI, TII, TIII TIV, TV, TVI, TVII, TVIII, TIX, TX, TXI, TXII, TXII*. 9^{ος} αι. π.Χ. (υποπρωτογεωμετρική Ι – ΙΙ).
2. Γαλανείκα, *TI, TII*. 9^{ος} αι. π.Χ. (υποπρωτογεωμετρική).
3. Οδός Κωστορίζου και Αχινού, *Τάφος 2*. Πρωτογεωμετρικά χρόνια.
4. Νέο Μοναστήρι Δομοκού, *τάφος*. Γεωμετρική εποχή.
5. Τραγάνα, *TI, TII*. Γεωμετρική εποχή.
6. Παλαιοχώρι, *TPII, TPIII, TPIII, TPIV, TPIV*. Γεωμετρική εποχή.
7. Παλαιοχώρι, *TI, TII*. Γεωμετρική περίοδος.
8. Λαμία. Γεωμετρική περίοδος.
9. Νεκροταφείο Παναγίτσα Ελατείας. Μέση γεωμετρική και κλασική εποχή.
10. Νεκροταφείο Δημοτική Οδός. *TI, TII, TIII, TIV, TV, TVI, TVII, TVIII, TIX, TX, TXI, TXII*. Δε γίνεται σαφή χρονολόγηση. Οι ταφές του νεκροταφείου κλιμακώνονται από τους ύστερους πρωτογεωμετρικούς χρόνους μέχρι τους ελληνοιστικούς χρόνους.
11. Νεκροταφείο Μεξιάτες, *TI, TII, TIII, TIV, TV, TVI, TVII, TVIII, TIX, TX, TXI, TXII, TXIII, TXIV*. Δε γίνεται σαφής χρονολόγηση. Η χρήση του νεκροταφείου εκτείνεται από τους αρχαϊκούς έως τους ελληνοιστικούς χρόνους.

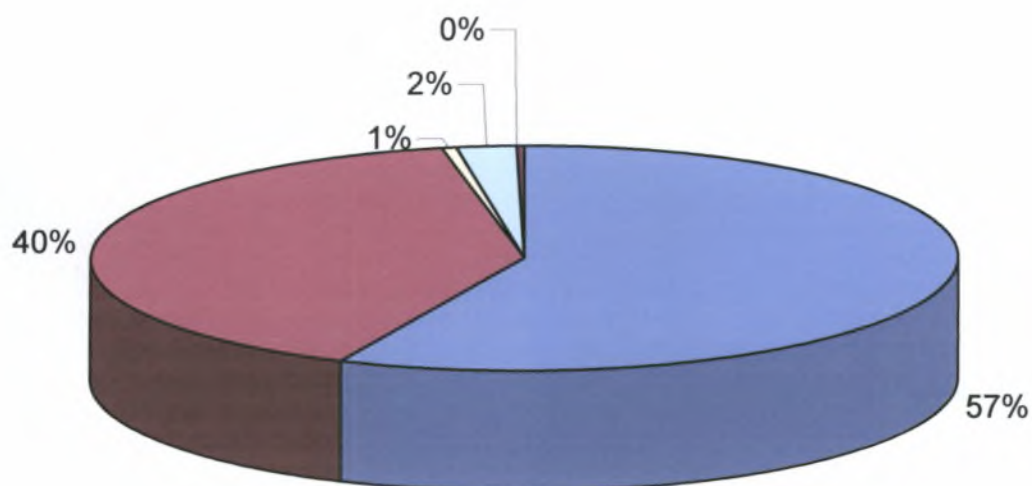

12. Νεκροταφείο Πισώρεμα, *TI, TII, TIII, TIV*. 5^{ος} αι. π.Χ.
13. Νεκροταφείο Λιβανάτες, *TI, TII, TIII, TIV, TV*. Β' μισό 5^{ου} αι. π.Χ.
14. Κολάκα, *TIII, TPIII*. 5^{ος} αι. π.Χ.
15. Νεκροταφείο Παλαιοχώρι, *TI, TII, TIII, TIV, TV, TVI, TVII, TVIII, TIX, TX, TXI, TXII, TXIII, TXIV, TXV, TXVI, TXVII*. 5^{ος} αι. π.Χ. έως το α' μισό του 4^{ου} αι. π.Χ.
16. Λαμία (συστάδα τάφων), *TI, TII, TIII, TIV, TV, TVII, TVI*. 4^{ος} αι. π.Χ.
17. Νεκροταφείο Οδός Γρεβενών, *TI, TII, TIII*. Μέσα 4^{ου} αι. π.Χ.
18. Επαρχιακή οδός Υπάτης – Αμαλώτας. 4^{ος} αι. π.Χ.
19. Οδός Αιγίνης. Τέλη 4^{ου} με αρχές 3^{ου} αι. π.Χ.
20. Νεκροταφείο Συκά υπάτης (Γήπεδο), *TI, TII, TIII, TIV, TV, TVI, TVII, TVIII*. Τέλη 4^{ου} αι. μέχρι το α' μισό του 3^{ου} αι. π.Χ.
21. Νεκροταφείο Χιλιαδί. *TIII, TPIII, TPIV, TPIV*. Κλασική περίοδο. *TPIII*. γύρω στο β' μισό του 5^{ου} αι. π.Χ.
22. Νεκροταφείο Μεγαπλάτανος Παλαιοκάστρα, *TI, TII, TIII, TIV, TV, TVI, TVII, TVIII, TIX, TX, TXI, TXII*. Κλασική περίοδο.
23. Νεκροταφείο οδός Θερμοπυλών, *TI, TII, TIII, TIV, TV, TVI*. Υστεροκλασική περίοδο. *TVII, TVIII, TIX, TX*. Κλασική περίοδο.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1

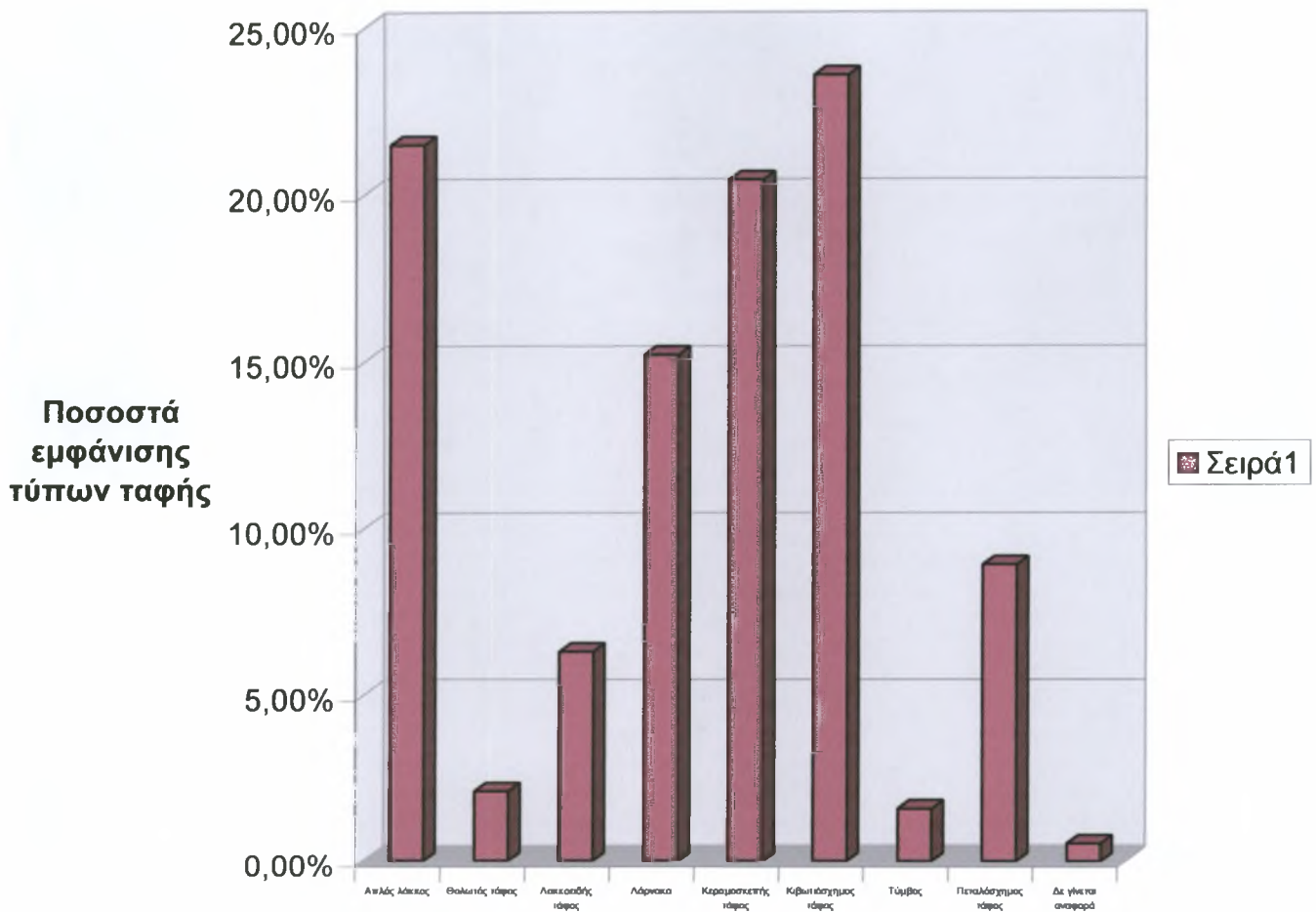
Συχνότητα εμφάνισης Ταφικών Πρακτικών στην περιοχή της Θεσσαλίας

■ Ενταφιασμός ■ Καύση □ Εγχυτρισμός □ Δε γίνεται αναφορά ■ Άγνωστη

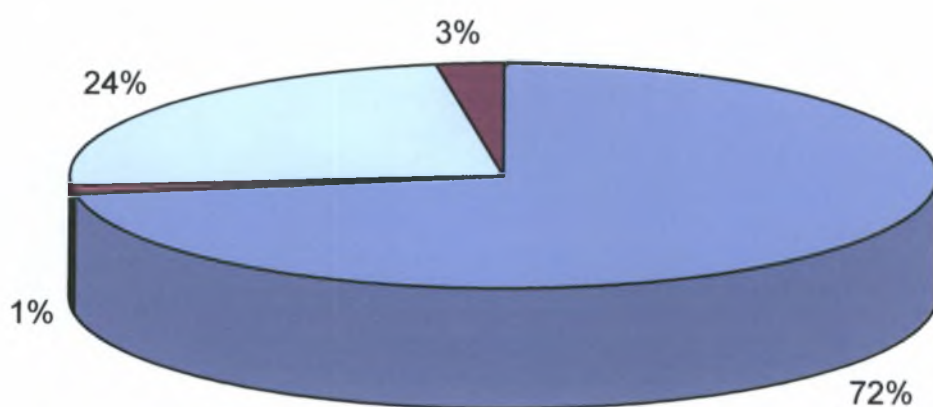
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2

Συχνότητα εμφάνισης διαφόρων Τύπων Ταφής στην περιοχή της Θεσσαλίας

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3

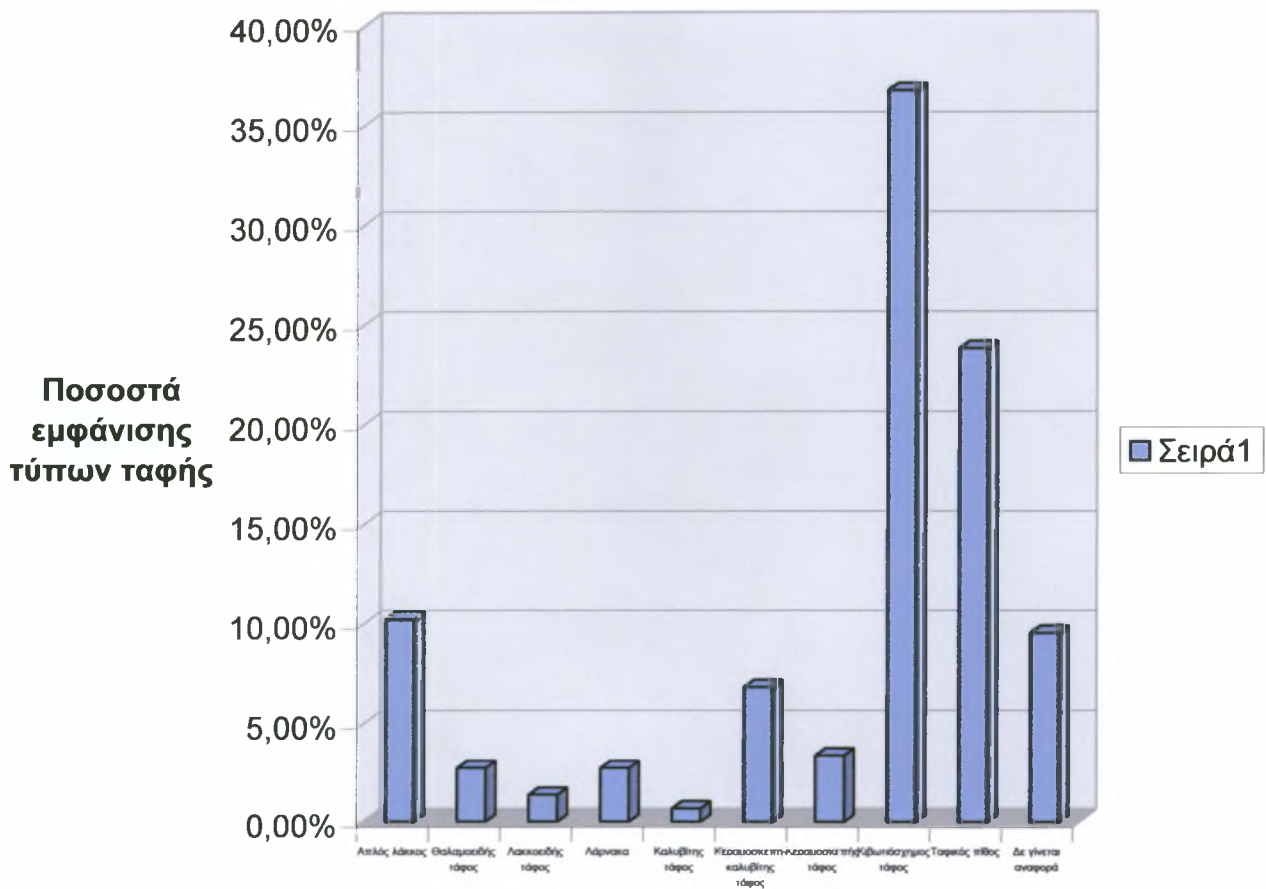
Συχνότητα εμφάνισης Ταφικών Πρακτικών στην περιοχή της Φθιώτιδας

■ Ενταφιασμός ■ Καύση □ Εγχευτρισμός □ Δε γίνεται αναφορά ■ Άγνωστη

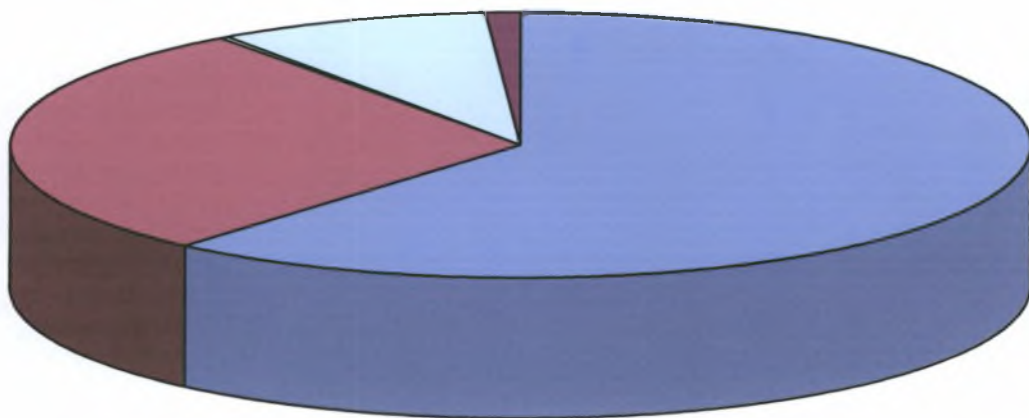
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4

Συχνότητα εμφάνισης διαφόρων Τύπων ταφής στην περιοχή της Φθιώτιδας

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5

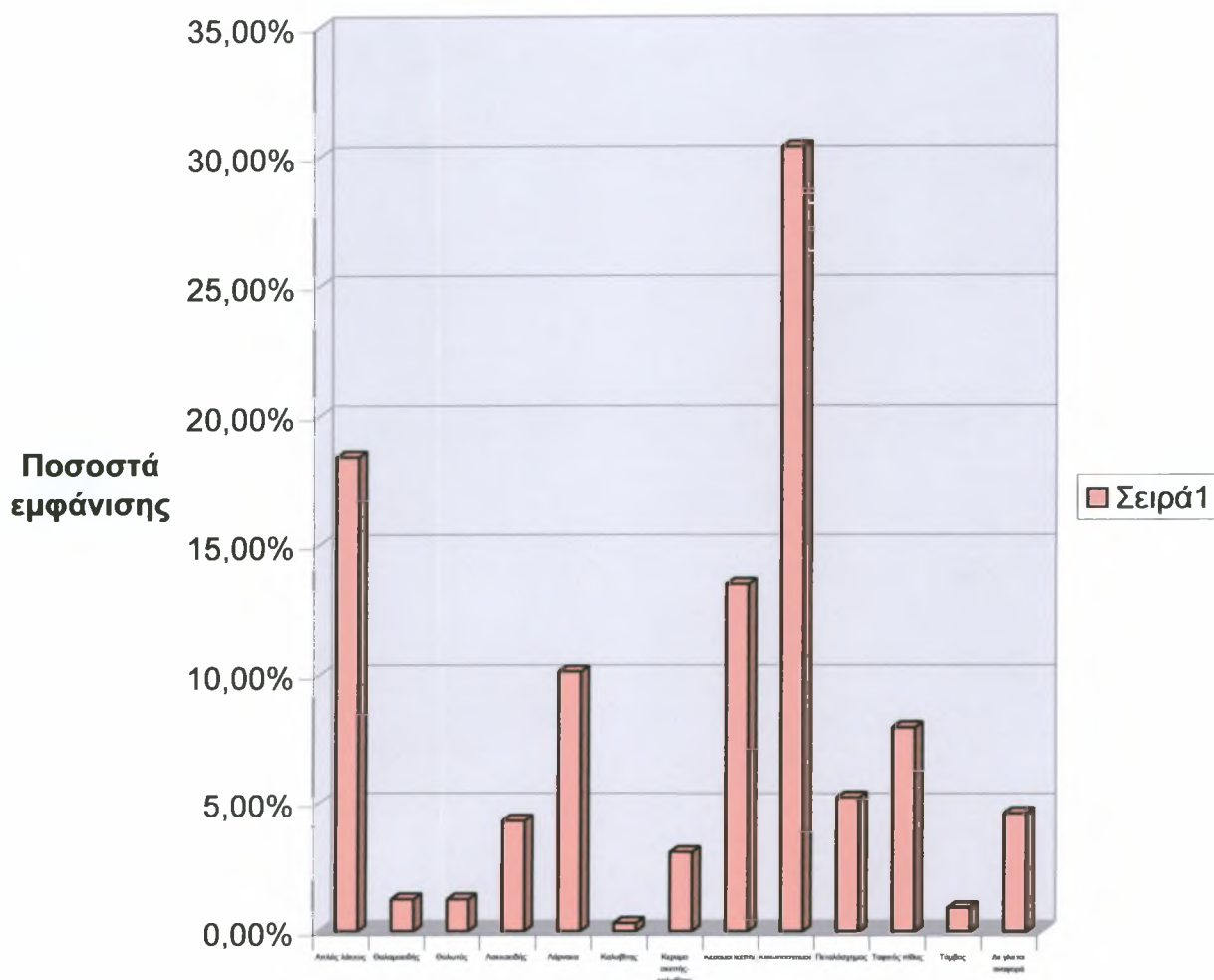
Συχνότητα εμφάνισης Ταφικών
Πρακτικών σε Θεσσαλία και
Φθιώτιδα

■ Ενταφιασμός ■ Καύση □ Εγχυτρισμός □ Δε γίνεται αναφορά ■ Άγνωστη

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 6

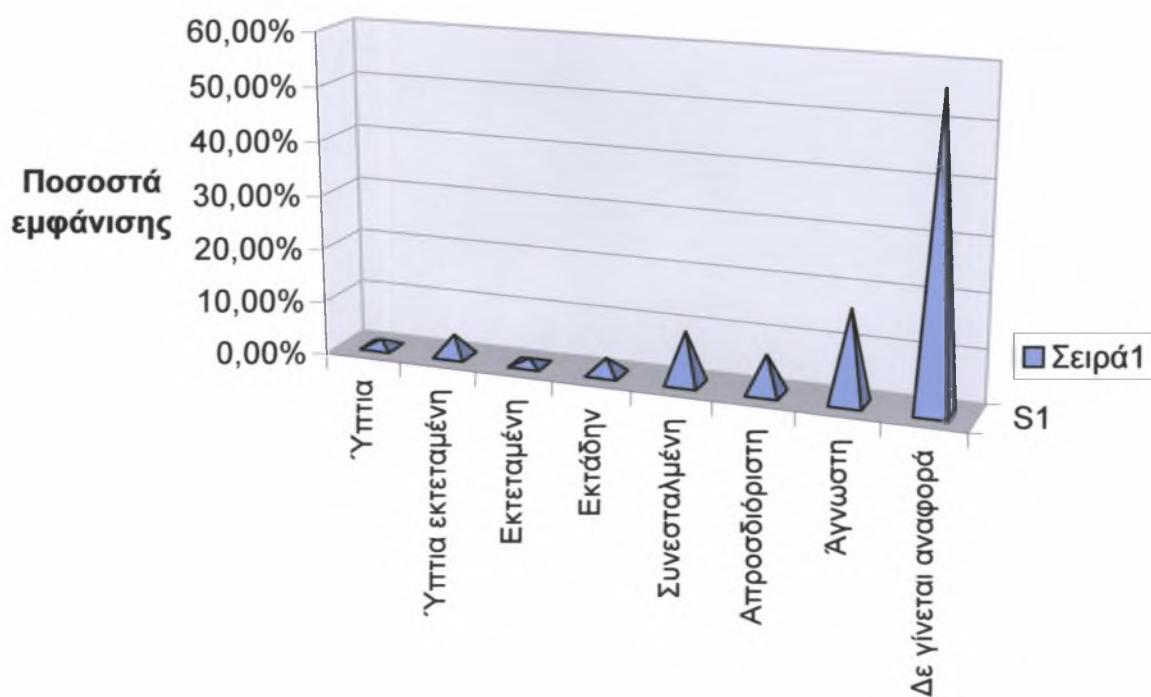
Συχνότητα εμφάνισης διαφόρων Τύπων Ταφής σε Θεσσαλία και Φθιώτιδα

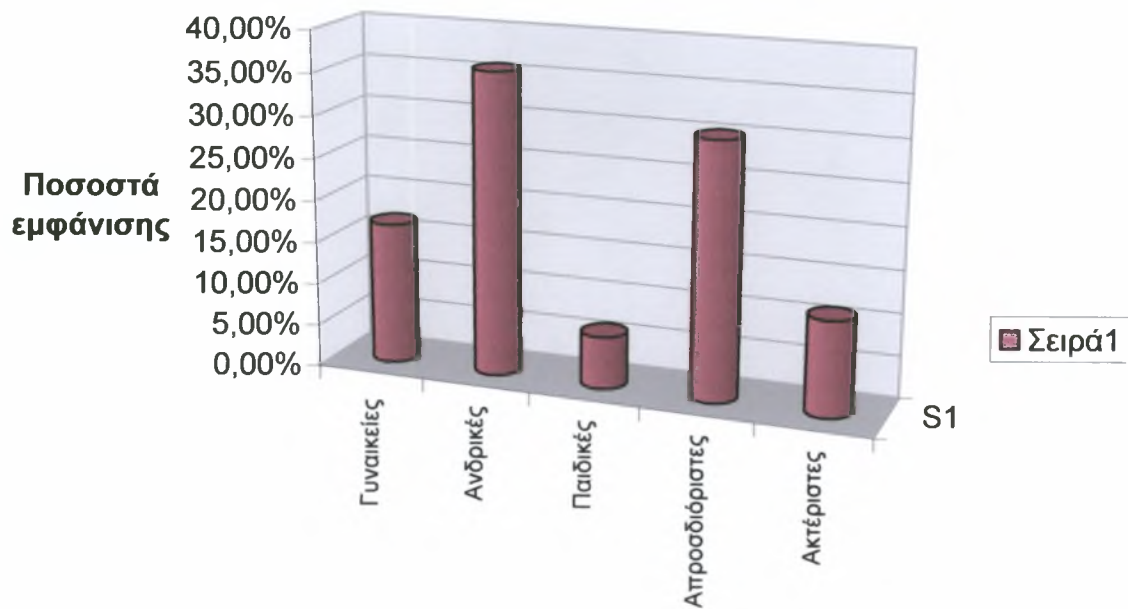
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 7

Εμφάνιση θέσης νεκρών σε Θεσσαλία και Φθιώτιδα

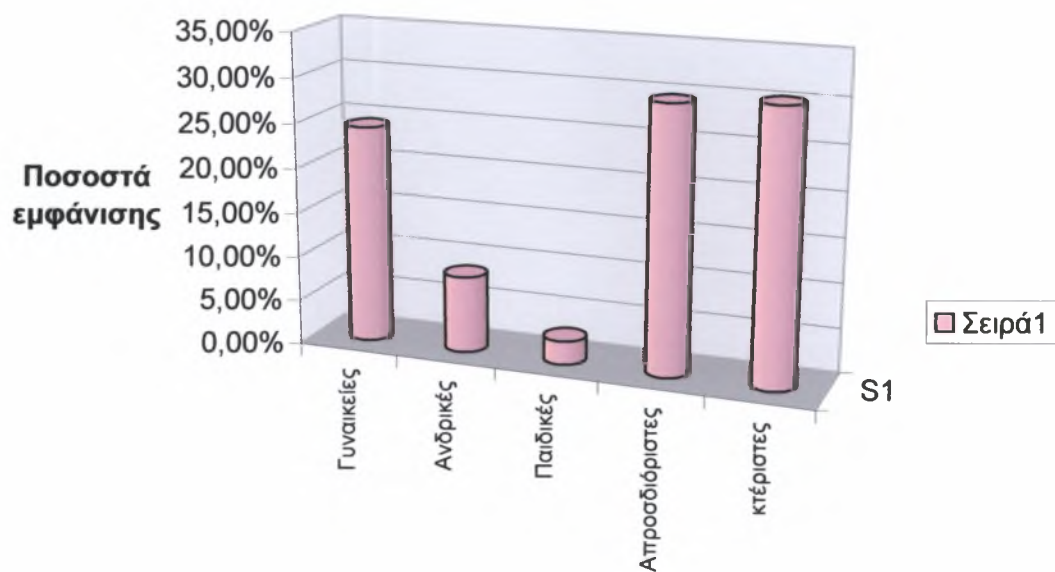
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 8

Διάκριση ταφών Θεσσαλίας ως προς το φύλο

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 9

Διάκριση ταφών Φθιώτιδας ως προς το φύλο

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Γ

ΠΡΟΕΛΕΥΣΗ ΕΙΚΟΝΩΝ

Οι εικόνες 1α, 1β, και 2β προέρχονται από τη το Αρχαιολογικό Δελτίο, Τόμος 47, Β' 1 Χρονικά (1992), πίνακας 69. Η εικόνα 2α, από το ίδιο Αρχαιολογικό Δελτίο, αλλά από τη σελίδα 233.

Οι εικόνες 3 και 4 προέρχονται από το Αρχαιολογικό Δελτίο, Τόμος 38, Β' 1 Χρονικά (1983), πίνακας 83.

Οι εικόνες 5α και 5β προέρχονται από το Αρχαιολογικό Δελτίο, Τόμος 36, Β' 2 Χρονικά (1981), σελίδα 256. Οι εικόνες 5γ και 5δ προέρχονται από το ίδιο Αρχαιολογικό Δελτίο, αλλά από τον πίνακα 157.

Η εικόνα 6 προέρχεται από την Αρχαιολογική Εφημερίδα (1950-51), πίνακας 1.

Οι εικόνες 7, 8, 9, και 10β προέρχονται από το Αρχαιολογικό Δελτίο, Τόμος 38, (Β' 1 Χρονικά (1983), πίνακας 84. Η εικόνα 10α προέρχεται από το ίδιο Αρχαιολογικό Δελτίο, αλλά από τη σελίδα 211.

Οι εικόνες 11α, 11β, 11γ, και 11δ προέρχονται από το άρθρο του Γαλλή «Κτιστός πυραμοειδής τάφος Γερακαρίου Αγιάς», Θεσσαλικά Χρονικά (Περιοδικά) (1979), σελίδες 252, 253, 261 και 262.

Η εικόνα 12, προέρχεται από το άρθρο των Κατακούτα – Καραγκούνη, «*Ηπιας μορφής επεμβάσεις σε ταφικά μνημεία. Από την επιλογή στην υλοποίηση*», 1^ο Αρχαιολογικό Συνέδριο Θεσσαλίας και Στερεάς Ελλάδας (2000), σελίδα 329.

Η εικόνα 13, προέρχεται από το Αρχαιολογικό Δελτίο, Τόμος 50, Β' 1 Χρονικά (1995), πίνακας 119.

Η εικόνα *14*, προέρχεται από το Αρχαιολογικό Δελτίο, Τόμος 36, Β' 1 Χρονικά (1981), πίνακας 141.

Η εικόνα *15*, προέρχεται από το Αρχαιολογικό Δελτίο, Τόμος 41, Β' 1 Χρονικά (1986), πίνακας 72.

Η εικόνα *16* και *17* προέρχονται από το Αρχαιολογικό Δελτίο, Τόμος 48, Β' 1 Χρονικά (1993), πίνακας 67.

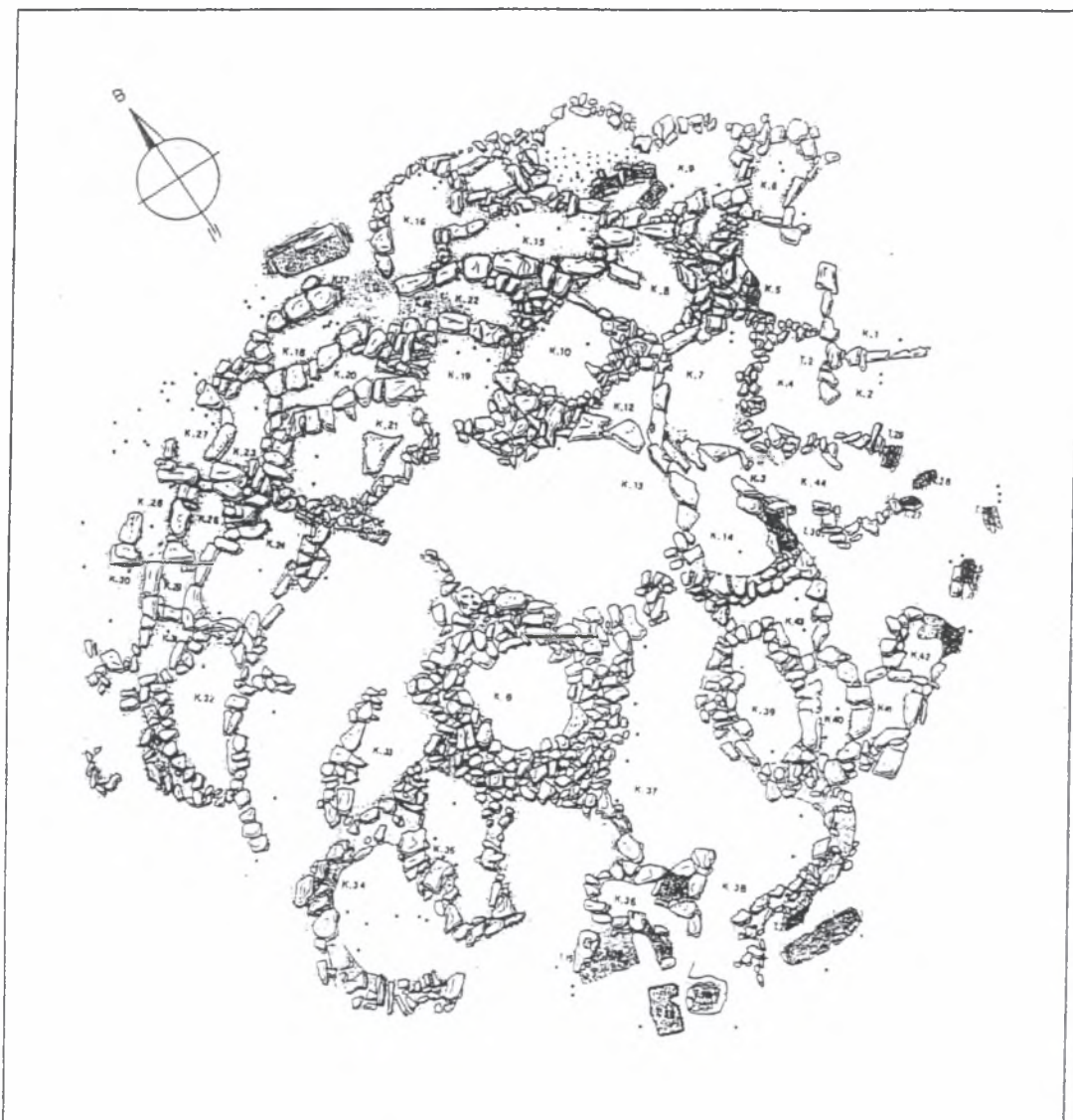
Η εικόνα *18*, προέρχεται από το Αρχαιολογικό Δελτίο, Τόμος 41, Β' 1 Χρονικά (1981), πίνακας 68. Η εικόνα *19*, προέρχεται από το ίδιο δελτίο, αλλά από τη σελίδα 73.

Οι εικόνες *20*, *21*, και *22* προέρχονται από το Αρχαιολογικό Δελτίο, Τόμος 41, Β' 1 Χρονικά (1981), πίνακας 70.

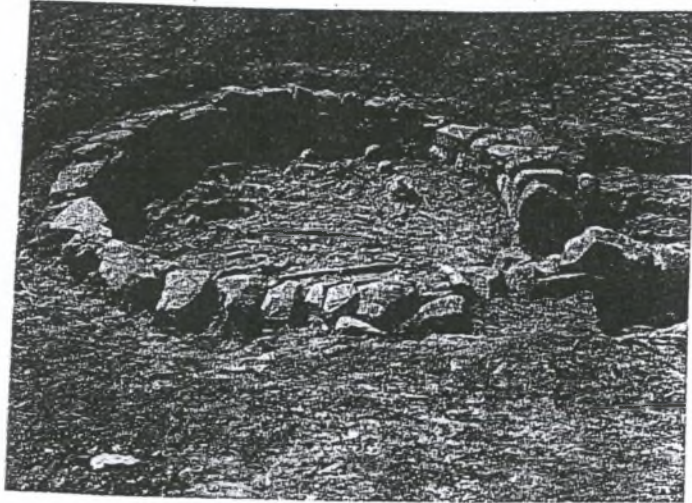
Εικ. 1α Νεκροταφείο τύμβων Αλμυρού. Άποψη από το λιθόστρωτο που κάλυπτε τον τύμβο Α

Εικ. 1β Νεκροταφείο τύμβων Αλμυρού. Ο θολωτός τάφος με τους ταφικούς λάκκους και τις πυρές.

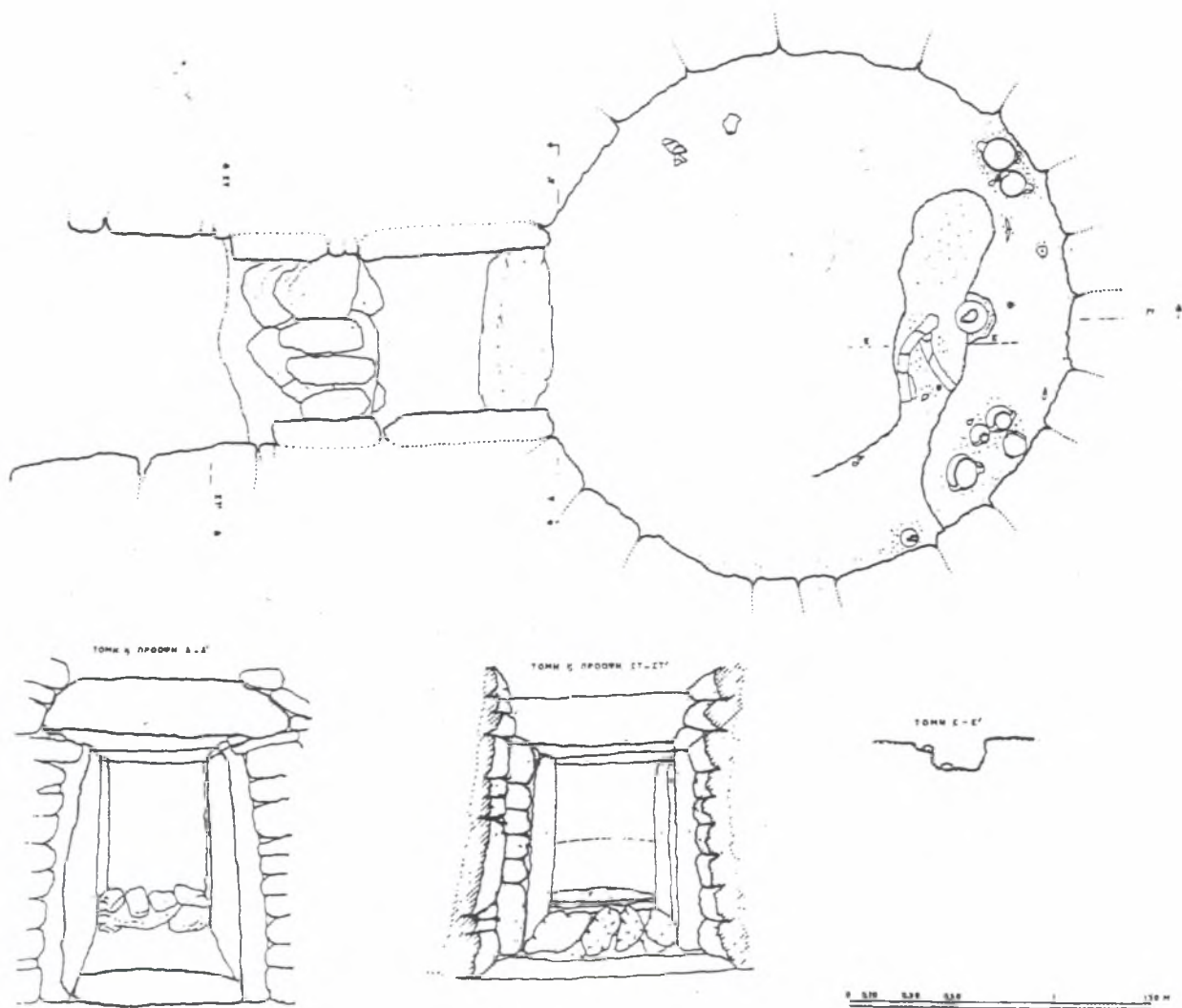

Εικ. 2α Νεκροταφείο τύμβων Αλμυρού. Κάτοψη του τύμβου Β
 Εικ. 2β Νεκροταφείο τύμβων Αλμυρού. Άποψη του τύμβου Β

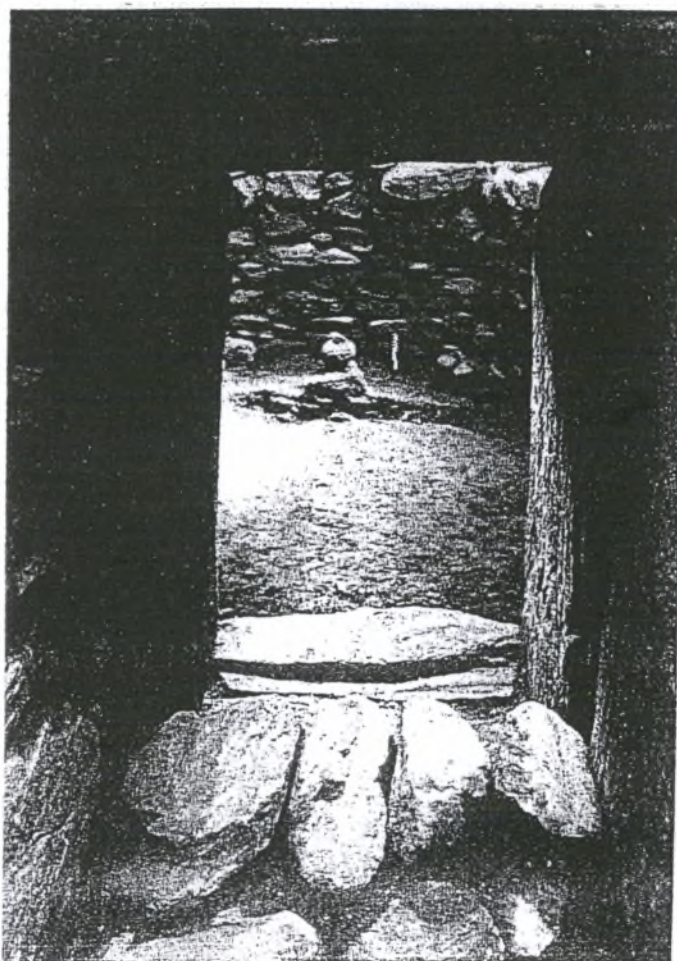
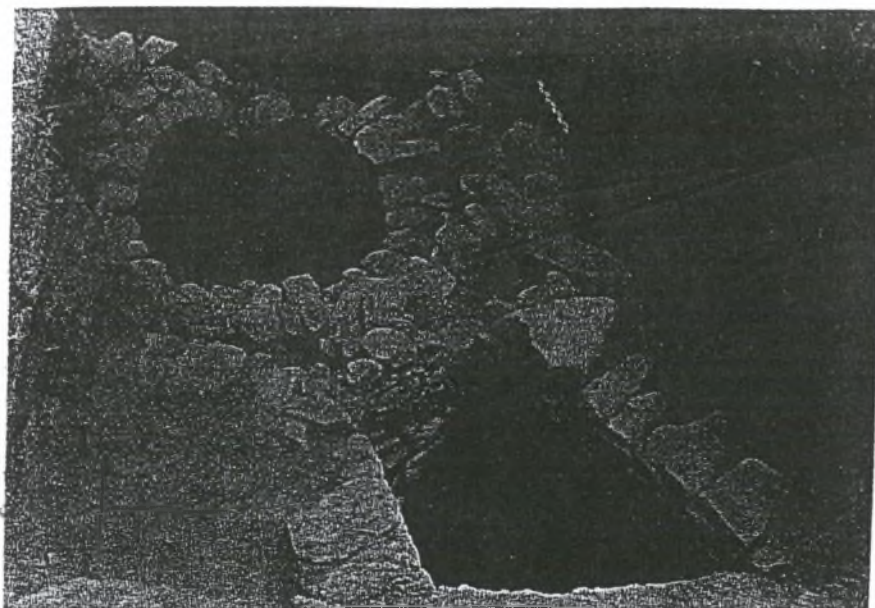

Εικ. 3 Νεκροταφείο Κραννών. Τάφος 23
Εικ. 4 Νεκροταφείο Κραννών. Τάφος 62

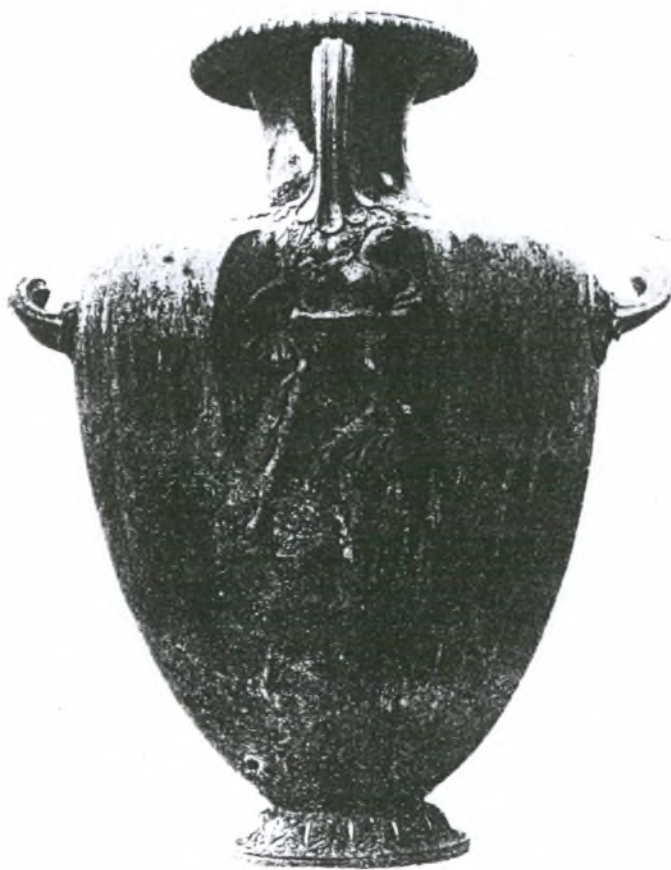
Εικ. 5α Αργυροπούλι Τυρνάβου. Κάτοψη τάφου

Εικ. 5β Αργυροπούλι Τυρνάβου. Τομές τάφου

Εικ. 5γ Αργυροπούλι Τυρνάβου. Άποψη τάφου

Εικ. 5δ Αργυροπούλι Τυρνάβου. Η είσοδος του τάφου

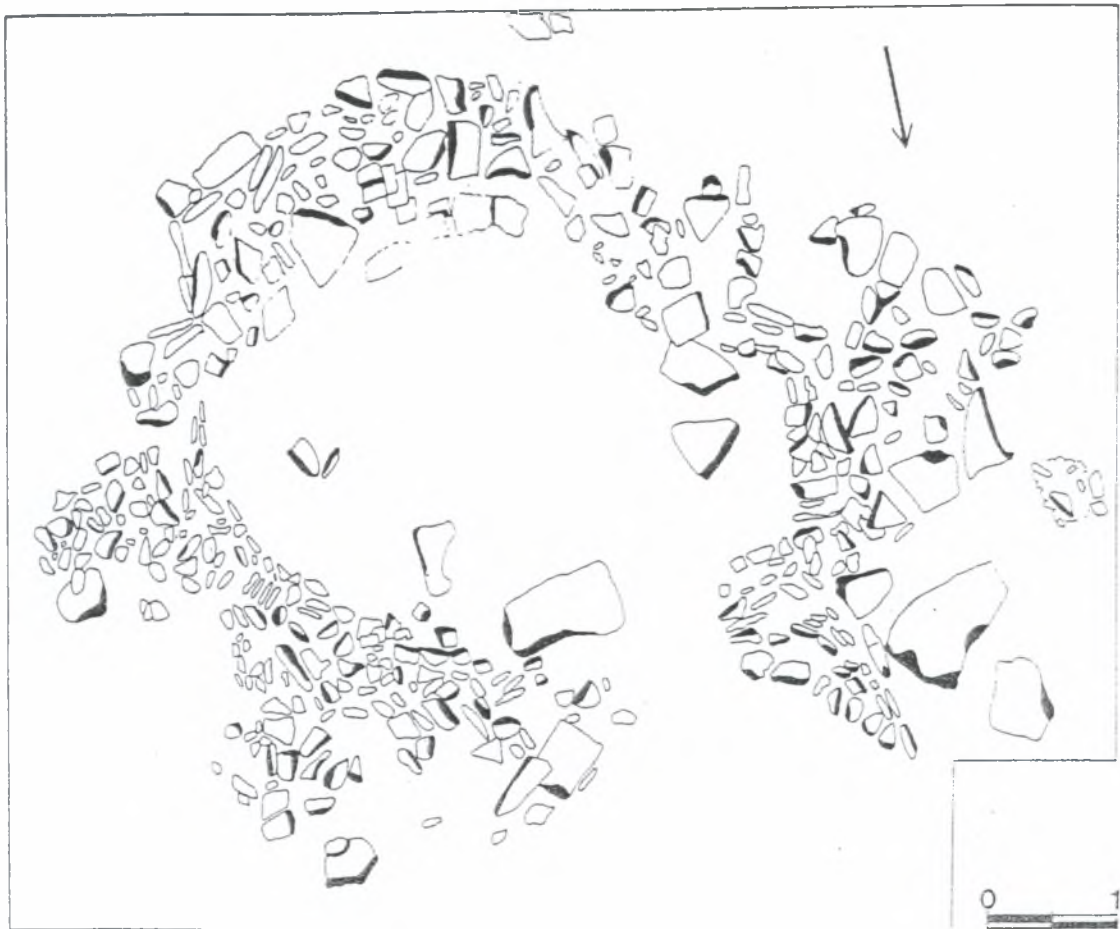
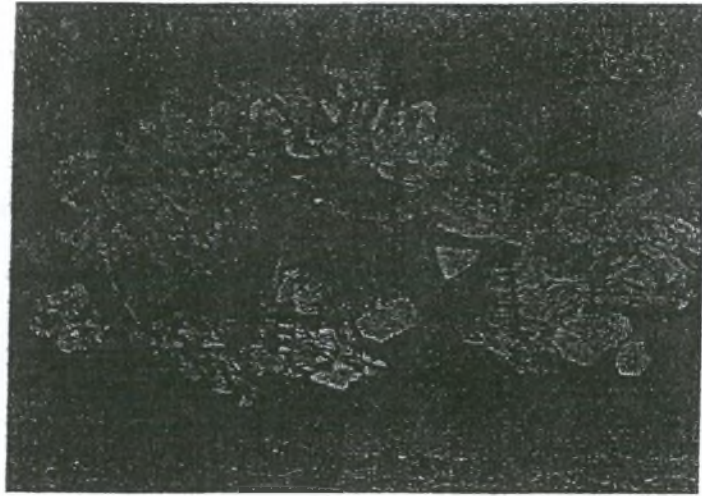
Εικ. 6 Φάρσαλα. Τεφροδόχο υδρία του θολωτού τάφου

Εικ. 7 Νεκροταφείο Άγιου Γεώργιου, Άποψη του τάφου 8

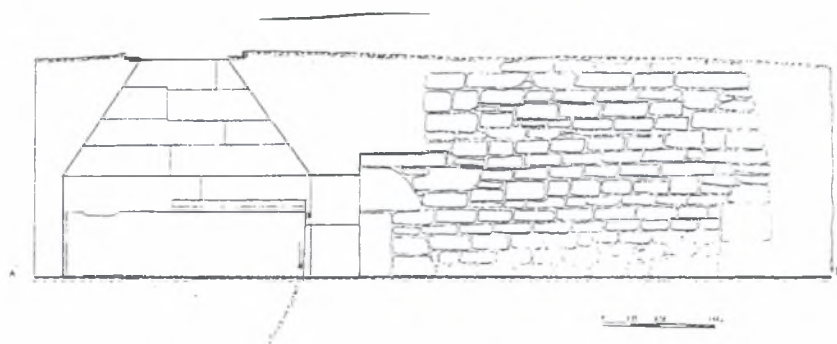
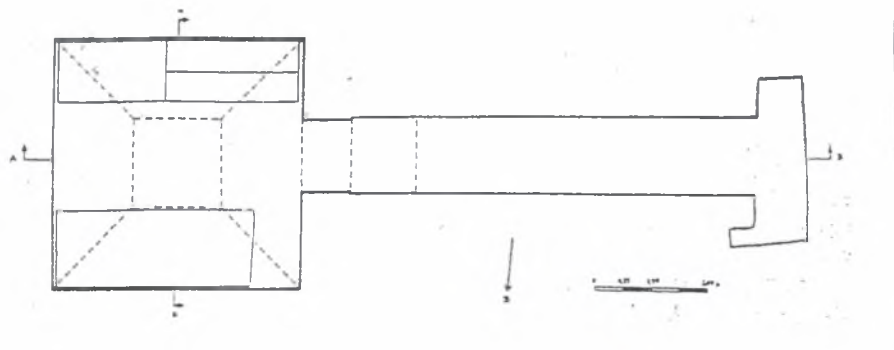
Εικ. 8 Νεκροταφείο Άγιου Γεώργιου, Άποψη του τάφου 12

Εικ. 9 Νεκροταφείο Άγιου Γεώργιου, Άποψη του τάφου 14

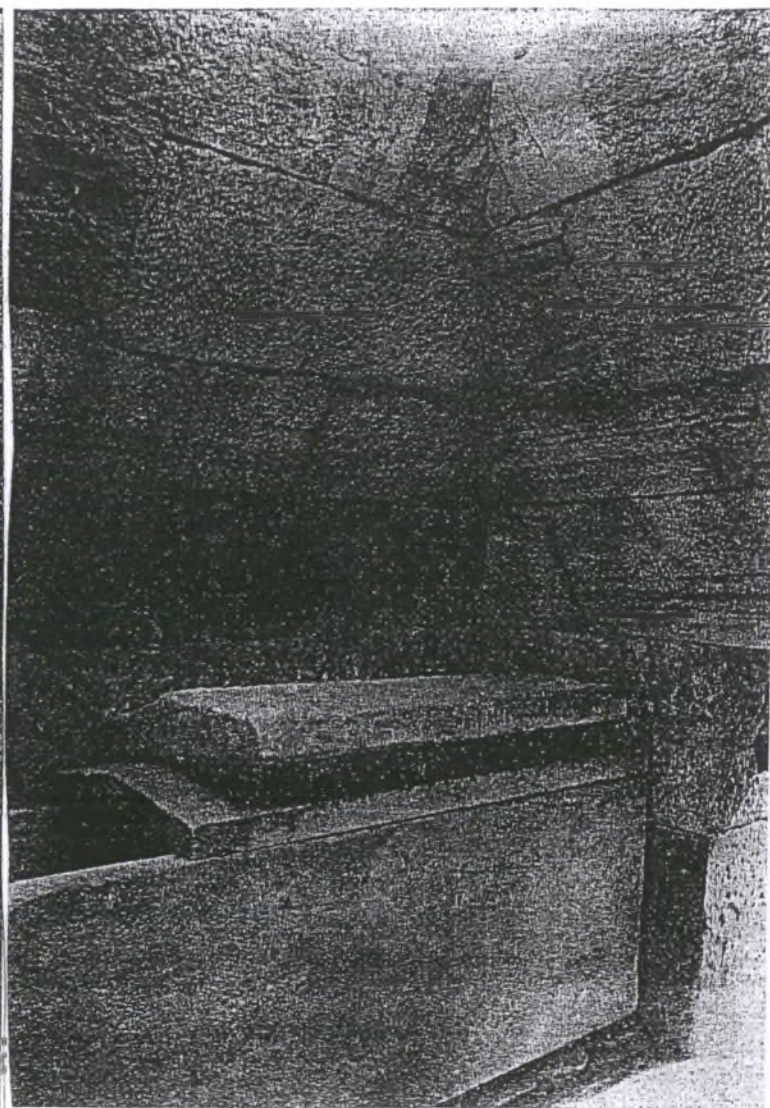
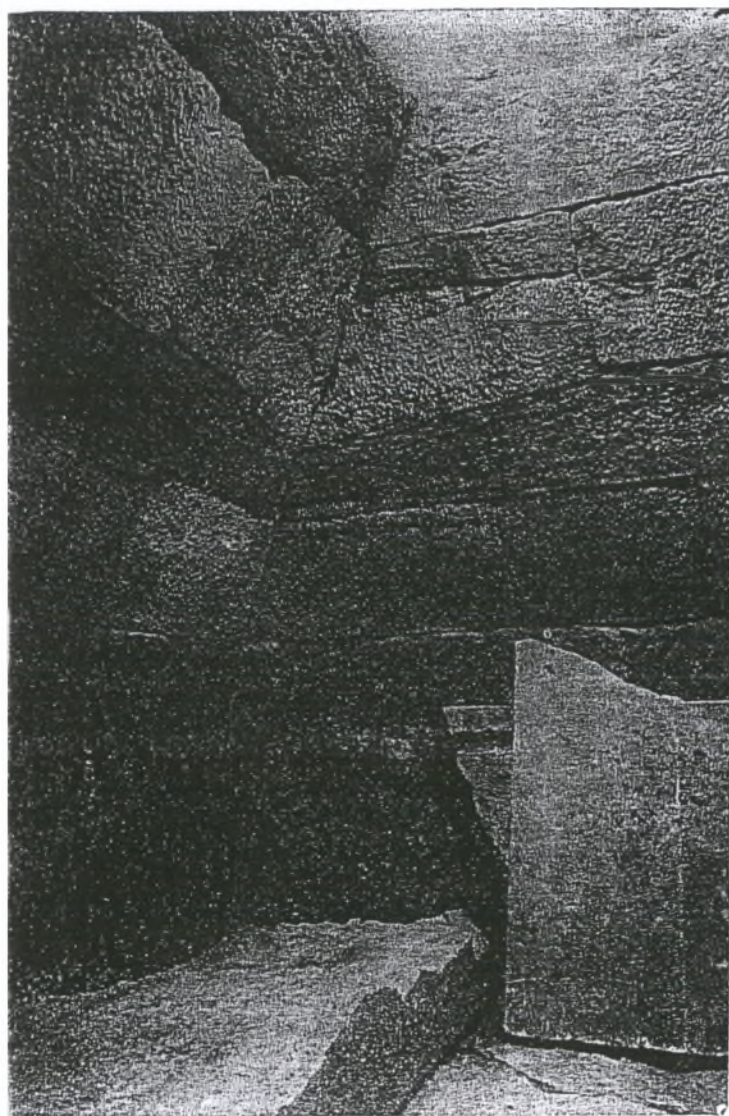
Εικ. 10α Νεκροταφείο Άγιου Γεώργιου. Άποψη του τάφου 17

Εικ. 10β Νεκροταφείο Άγιου Γεώργιου. Κάτοψη του τάφου 17

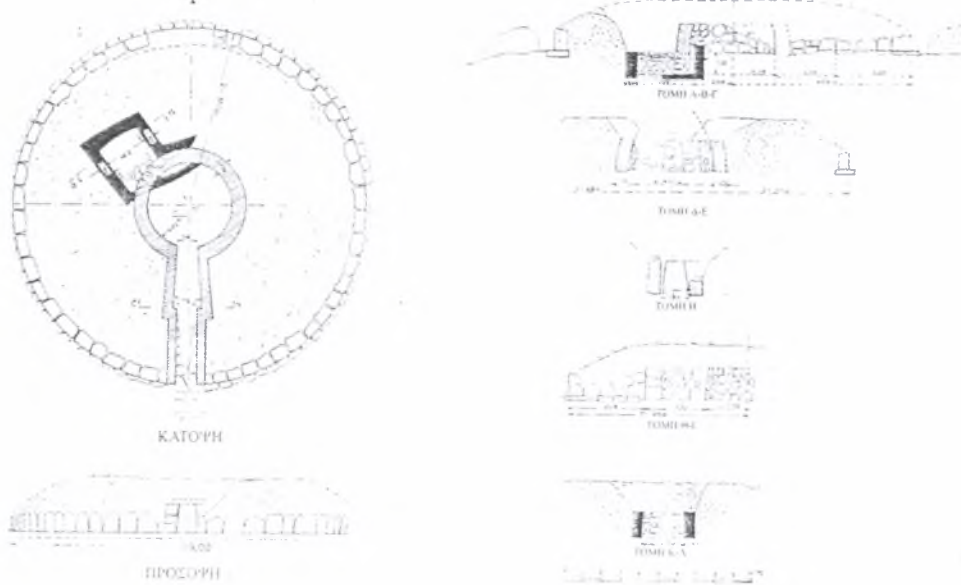
Εικ. 11α Αγιά, κτιστός τάφος. Κάτοψη τάφου

Εικ. 11β Αγιά, κτιστός τάφος. Τομή τάφου

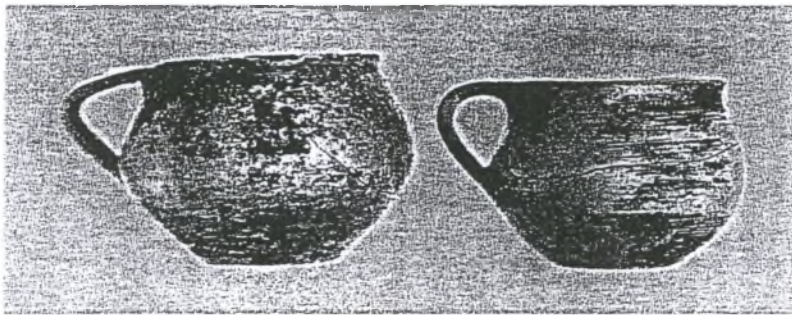

Εικ. 11γ & 11δ Αγιά, κτιστός τάφος, Εσωτερικό τάφου

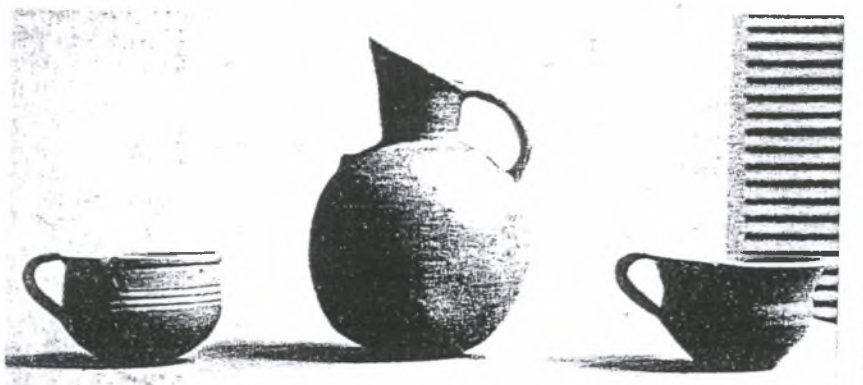

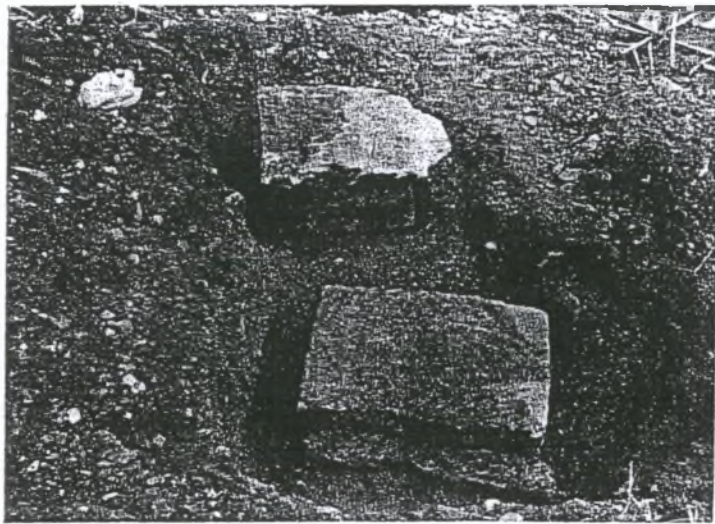
Εικ. 12 Φάρσαλα. Κάτοψη, όψεις και τομές θολωτού τάφου

Εικ. 13 Γαλανείκα. Τάφος Ι. Κύπελλα από τον τάφο.

Εικ. 14 Νέο Μοναστήρι Δομοκού. Αγγεία από τον τάφο.

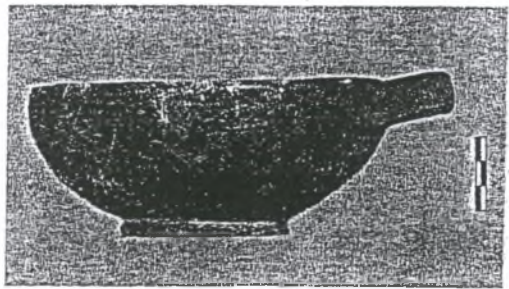

Εικ. 15 Τραγάνα. Τάφος I & II

Εικ. 16 Νεκροταφείο Δημοτική Οδός, Τάφος II. «Λυκινική» πυξίδα

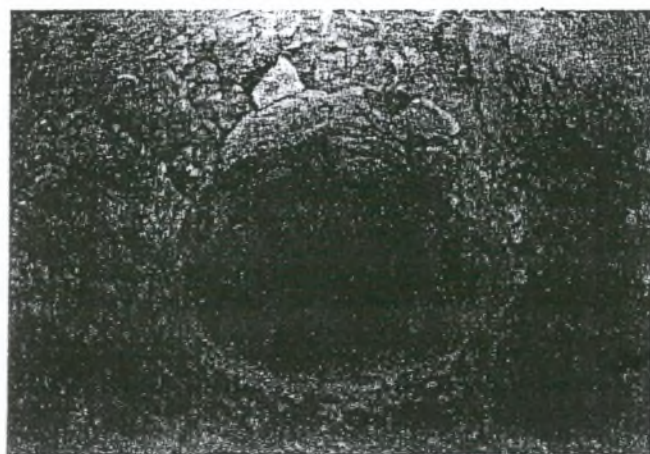
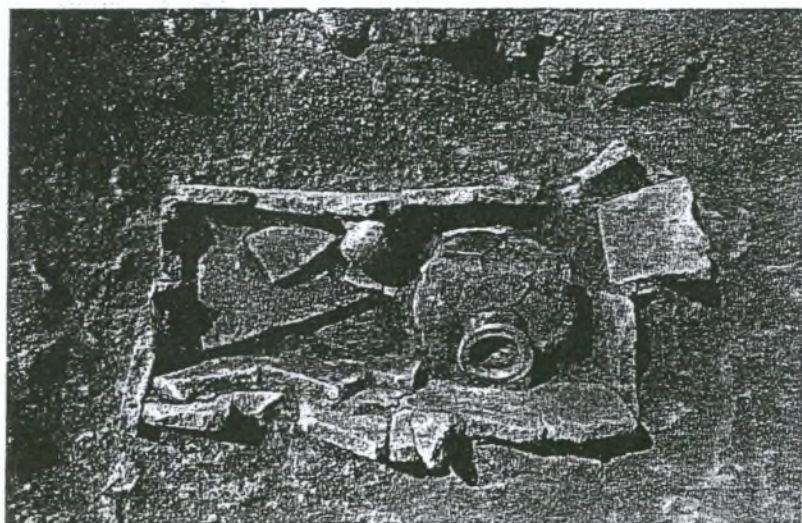
Εικ. 17 Νεκροταφείο Δημοτική Οδός, Τάφος V. Μελαμβαφής σκύφος

Εικ. 18 Νεκροταφείο Λιβανάτες, Τάφος Ι. Μόνωτη φιάλη

Εικ. 19 Νεκροταφείο Συκά Υπάτης (Γήπεδο). Κάτωψη ανασκαφής

Εικ. 20 Νεκροταφείο Σικά Υπάτης (Γήπεδο), *Τάφος II*. ΒΔ. άποψη

Εικ. 21 Νεκροταφείο Σικά Υπάτης (Γήπεδο), *Τάφος III*. Εσωτερικό τάφου με τεφροδόχο κάλπη και υδρία

Εικ. 22 Νεκροταφείο Σικά Υπάτης (Γήπεδο), *Τάφος IV*. Άποψη του τάφου

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αδρύμη – Σισμάνη Β.**, *Αρχαιολογικό Δελτίο*, 46, Β' 1 Χρονικά (1991), σελ. 207, 225 – 226, 249 – 250.
- Αδρύμη – Σισμάνη Β.**, *Αρχαιολογικό Δελτίο*, 43, Β' 1 Χρονικά (1988), σελ. 242, 249 - 250.
- Ανδρόνικος Μ.**, 1969, *Βεργίνα. Το νεκροταφείο των τύμβων*, Αθήνα.
- Αραχωβίτη Π.**, *Αρχαιολογικό Δελτίο*, 44, Β' 1 Χρονικά (1989), σελ. 223.
- Βαϊοπούλου Ι.**, 2003, *(Νεκροταφείο της Ρωμαϊκής εποχής στο Καλαμάκι του Ν. Λαρίσης)*, 1^ο Αρχαιολογικό Συνέδριο Θεσσαλίας και Στερεάς Ελλάδας, ΙΑΚΑ, σελ. 90 – 125.
- Βερδελής Ν.**, «Χαλκή τεφροδόχος κάλπης εκ Φαρσάλων», *Αρχαιολογική Εφημερίδα*, (1950-51), σελ. 80 – 105.
- Γαλλής Κ.**, 1979, «Κτιστός πυραμοειδής τάφος Γερακαρίου Αγιάς», *Θεσσαλικά Χρονικά (Περιοδικά)*, 12, Αθήνα.
- Coldstream J.**, 1997, *Γεωμετρική Ελλάδα*, Αθήνα.
- Δακορόνια Φ.**, *Αρχαιολογικό Δελτίο*, 41, Β' 1 Χρονικά (1986), σελ. 69.
- Δακορόνια Φ.**, *Αρχαιολογικό Δελτίο*, 47, Β' 1 Χρονικά (1992), σελ. 200, 202 – 205.
- Δακορόνια Φ.**, *Αρχαιολογικό Δελτίο*, 48, Β' 1 Χρονικά (1993), σελ. 200 – 201, 211 – 212.
- Δακορόνια Φ.**, *Αρχαιολογικό Δελτίο*, 50, Β' 1 Χρονικά (1995), σελ. 346, 347.
- Δακορόνια Φ.**, *Αρχαιολογικό Δελτίο*, 52, Β' 1 Χρονικά (1997), σελ. 419 - 420.
- Δακορόνια Φ.**, «Κρίκοι – Προνομισματικές μορφές Γεωμετρικής εποχής», *Αρχαιολογική Εφημερίδα* (1989), σελ. 115 – 120.

- Ιντζεσίλογλου Α.**, *Αρχαιολογικό Δελτίο*, 38, Β' 1 Χρονικά (1983), σελ.197.
- Ιντζεσίλογλου Α.**, *Αρχαιολογικό Δελτίο*, 43, Β' 1 Χρονικά (1988), σελ. 251 - 252.
- Ιντζεσίλογλου Α.**, *Αρχαιολογικό Δελτίο*, 44, Β' 1 Χρονικά (1989), σελ. 221, 221 – 222.
- Θέμελης Π., Τουράτσογλου Ι.**, 1997, *Οι τάφοι του Δερβενίου*, Αθήνα.
- Καλλέγια Α.**, 1998, (άρθρο) «Ταφή και ταφικά έθιμα στην αρχαία Ελλάδα και τη Ρώμη», *Ιστορικά Θέματα 18*, Αθήνα, σελ. 90 - 105.
- Κατακούτα Σ, Καραγκούνης Δ.**, 2003, (άρθρο) «Ηπιας μορφής επέμβασης σε ταφικά μνημεία. Από την επιλογή στην υλοποίηση», 1^ο Αρχαιολογικό Συνέδριο Θεσσαλίας και Στερεάς Ελλάδας, ΙΑΚΑ., σελ. 319-334.
- Killian – Dirlmeier K.**, 1984, *Nadeln der fruhhelladischen bis archaischen Zeit von der Peloponnes*, Munchen.
- Kurtz D. & Boardman J.**, 1994, *Έθιμα ταφής στον αρχαίο ελληνικό κόσμο*, Αθήνα
- Λαζαρίδης Δ., Ρωμοπούλου Κ., Τουρατζογλου Ι.**, 1992, «*Ο τύμβος της Νικήσιανης*», Αθήνα
- Λαμπροπούλου Α.**, *Αρχαιολογικό Δελτίο*, 36, Β' 1 Χρονικά (1981), σελ. 220.
- Μαλακασιώτη Ζ.**, *Αρχαιολογικό Δελτίο*, 47, Β' 1 Χρονικά (1988), σελ. 229 - 234.
- Morris I.**, 1997, *Ταφικά τελετουργικά έθιμα και κοινωνική δομή στην κλασική αρχαιότητα*, μτφρ., Ηράκλειο.
- Μπάτζιου – Ευσταθίου Α.**, *Αρχαιολογικό Δελτίο*, 43, Β' 1 Χρονικά (1988), σελ. 242, 242 -243.
- Μπούγια Π.**, *Αρχαιολογικό Δελτίο*, 50, Β' 1 Χρονικά (1995), σελ. 327, 328.
- Μυλωνάς Γ.**, 1975, *Το δυτικόν νεκροταφείον της Ελευσίνας*, Β', Αθήνα
- Νικολάου Ε.**, *Αρχαιολογικό Δελτίο*, 47, Β' 1 Χρονικά (1992), σελ. 210 – 211, 235.

Πάντος Π., *Αρχαιολογικό Δελτίο*, 36, Β' 1 Χρονικά (1981), σελ.209 – 210, 221, 221 - 222.

Παπακωνσταντίνου - Κατσούνη Μ., *Αρχαιολογικό Δελτίο*, 44, Β' 1 Χρονικά (1989), σελ.74.

Παπακωνσταντίνου - Κατσούνη Μ., *Αρχαιολογικό Δελτίο*, 41, Β' 1 Χρονικά (1986), σελ. 72 - 74.

Παπακωνσταντίνου Μ. Φ., *Αρχαιολογικό Δελτίο*, 48, Β' 1 Χρονικά (1993), σελ. 213 - 214.

Παπακωνσταντίνου - Κατσούνη Μ., *Αρχαιολογικό Δελτίο*, 41, Β' 1 Χρονικά (1986), σελ. 72 – 74, 74.

Πωλογιώργη Μ., 1998, *Μνημεία του Δυτικού Νεκροταφείου του Ωρωπού*, Αθήνα.

Σκαφιδά Ε., *Αρχαιολογικό Δελτίο*, 44, Β' 1 Χρονικά (1989), σελ. 223 - 225.

Σκαφιδά Ε., *Αρχαιολογικό Δελτίο*, 46, Β' 1 Χρονικά (1991), σελ. 216 – 217.

Scheibler I, 1992, *Ελληνική Κεραμική – Παραγωγή, εμπόριο και χρήση των αρχαίων ελληνικών αγγείων*, μτφρ., Αθήνα.

Ραγκαβή Α, 1888, *Λεξικόν της Ελληνικής Αρχαιολογίας*, Τόμος Α, Αθήνα.

Ραγκαβή Α., 1891, *Λεξικόν της Ελληνικής Αρχαιολογίας*, Τόμος Β, Αθήνα.

Τζιαφάλιας Α, 1994, «Άγιος Γεώργιος Λάρισας», *Θεσσαλία: 15 χρόνια αρχαιολογικής έρευνας 1975 – 1990*, Β, Αθήνα, σελ. 179 – 188.

Τζιαφάλιας Α., *Αρχαιολογικό Δελτίο*, 36, Β' 2 Χρονικά (1981), σελ.255 – 257, 257.

Τζιαφάλιας Α., *Αρχαιολογικό Δελτίο*, 38, Β' 1 Χρονικά (1983), σελ. 203 – 204, 204, 209.

Εγκυκλοπαίδεια, 1993, *Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα*, Τόμος 51, Αθήνα.

Εγκυκλοπαίδεια, 1993, *Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα*, Τόμος 58, Αθήνα.

Διαδύκτιο

ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ανδρόνικος Μ., 1969, *Βεργίνα Ι*, Αθήνα.

Boardman J., 1980, *Αθηναϊκά μελανόμορφα αγγεία*, Αθήνα.

Boardman J., 2001, *Πρώιμη Ελληνική Αγγειογραφία*, Αθήνα.

Βοκοτοπούλου Ι., 1986, *Βίτσα – Τα νεκροταφεία μίας μολοσσικής κόμης*, Τόμος Α, Αθήνα.

Βοκοτοπούλου Ι., 1986, *Βίτσα – Τα νεκροταφεία μίας μολοσσικής κόμης*, Τόμος Β, Αθήνα.

Βοκοτοπούλου Ι., 1990, *Οι ταφικοί τύμβοι της Αινείας*, Αθήνα.

Δακορόνια Φ., *Θεσσαλία και Εύβοια κατά την πρώιμη Εποχή του Σιδήρου (11^{ος} – 9^{ος} αι. π.Χ.)*, Αρχαιολογική Εφημερίδα, σελ.298 – 304.

Δακορόνια Φ., 1986, *Λοκρικά Ι*, Αθήνα, σελ. 292 - 297.

Διώτη Α., *Αρχαίοι Δήμοι της Αττικής. Ο αρχαίος Δήμος του Χολαργού*, πτυχ. εργασία, ΙΑΚΑ 2005.

Χρηστάκη Φ., *Τάφοι με όπλα στη ΜΕΙΠΓ – ΥΕΙ φάση. Η τάξη των πολεμιστών και η θέση τους στην πρώιμη μυκηναϊκή κοινωνία*, πτυχ. εργασία, ΙΑΚΑ 2005.